

Załącznik nr 1 do uchwały Rady Gminy Wąsewo Nr X/70/2011 z dnia 27 września 2011r.

Gmina Wąsewo

**ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY WĄSEWO**

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Wprowadzone zmiany w tekście zostały oznaczone czcionką – pogrubioną i pochyloną.

wrzesień 2011r.

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO:

WSTĘP.....	1
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	2
1. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU	4
1.1. Dotychczasowe zagospodarowanie – jednostki osadnicze	4
1.2. Stan systemów komunikacji	10
1.3. Stan systemów infrastruktury technicznej.....	15
1.4. Zasadnicze funkcje gminy oraz struktura funkcjonalno-przestrzenna	20
2. ŚRODOWISKO KULTUROWE - STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ WYMOGI JEGO OCHRONY	21
2.1. Rozwój osadnictwa w gminie Wąsewo.....	21
2.2. Obiekty zabytkowe oraz dobra kultury współczesnej na terenie gminy Wąsewo	22
2.3. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony.....	26
3. STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA, W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.....	27
3.1. Wprowadzenie.....	27
3.2. Stan i funkcjonowanie poszczególnych elementów środowiska, występowanie udokumentowanych złóż kopalin i zasobów wód podziemnych oraz terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	28
3.3. Stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	39
3.4. Zagrożenia dla elementów środowiska przyrodniczego oraz wymogi ochrony	46
3.5. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, w tym występowanie naturalnych zagrożeń geologicznych	49
4. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	51
4.1. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie przyrody	51
4.2. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy Prawo ochrony środowiska.....	53
4.3. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy Prawo wodne	54
4.4. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych	55
4.5. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o lasach.....	55
4.6. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	55
5. STAN PRAWNY GRUNTÓW	61
6. CZYNNIKI DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNE ORAZ GOSPODARCZE	63
7. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	66
8. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH.....	70

WSTĘP

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wąsewo została wykonana na podstawie uchwały Rady Gminy Wąsewo Nr XXVIII/120/06 z dnia 28 czerwca 2006r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wąsewo. Dokument został opracowany w formie prezentowanego poniżej tekstu jednolitego, zgodnie z przepisami Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Pierwotny tekst dokumentu uległ istotnym zmianom (zarówno w treści, jak i układzie tekstu) ze względu na zmianę uwarunkowań ustawowych oraz sytuacji prawnej gminy jak również ze względu na usankcjonowanie ustaleń dotyczących rozwoju województwa mazowieckiego. Z tego powodu w niniejszym dokumencie nie zostały wyróżnione wprowadzone zmiany.

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo została opracowana w Pracowni Projektowej - „PRZESTRZEŃ” przez zespół projektowy:

mgr inż. arch. Zbigniew Sokołowski (członek nr WA-292 Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie);

mgr inż. arch. kraj. Małgorzata Hoser;

mgr inż. Beata Walczewska.

Podstawę formalną opracowania stanowi umowa z dnia 29 sierpnia 2006r. zawarta pomiędzy Wójtem Gminy Wąsewo i firmą Przestrzeń Pracowania Projektowa s.c. Beata Walczewska, Małgorzata Hoser. W wyniku realizacji zamówienia zmianie uległo Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gm. Wąsewo przyjęte uchwałą nr III/8/2002 Rady Gminy Wąsewo z dn. 30 grudnia 2002r. sporządzone przez Zarząd Gminy Wąsewo, a opracowane przez firmę MABRYS Zakład Projektowania Pracowania Autorska Zbigniew Sokołowski przez zespół wielobranżowy pod kierunkiem mgr inż. arch. Zbigniewa Sokołowskiego.

Przedmiotem zmiany jest cały dokument. Zmiana Studium składa się z dwóch części:

- uwarunkowań określonych zgodnie z art. 10.1. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przedstawionych w formie tekstowej i graficznej;
- kierunków określanych zgodnie z art. 10.2. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przedstawionych w formie tekstowej oraz na rysunku Studium.

Rysunek Zmiany Studium sporządzono na kopii mapy topograficznej pochodzącej z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego w skali 1: 10 000.

Kolejna Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wąsewo została wykonana na podstawie uchwały Rady Gminy Wąsewo Nr XXV/121/09 z dnia 8 maja 2009r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wąsewo. Dokument został opracowany w formie prezentowanego poniżej tekstu jednolitego z wyróżnionymi zmianami, zgodnie z przepisami Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Zmiany zostały wprowadzone w części tekstowej całego dokumentu i graficznej Kierunków

zagospodarowania przestrzennego. W tekście wprowadzone zmiany zostały oznaczone czcionką – pogrubioną i pochyloną.

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo została opracowana w Pracowni Projektowej – „PRZESTRZEN” przez zespół projektowy:

mgr inż. arch. Zbigniew Sokołowski (członek nr WA-292 Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie);

mgr inż. arch. kraj. Małgorzata Hoser;

mgr inż. Beata Andrzejewska.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Opracowania kartograficzne:

1. Mapa topograficzna w skali 1: 10 000, 1: 25 000, 1: 50 000;
2. Mapa glebowo-rolnicza pow. Ostrów Mazowiecka w skali 1:25 000. Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach; 2002 r.;
3. Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1: 200 000, PIG, Warszawa;
4. Matuszkiewicz J., Mapa potencjalnej roślinności naturalnej 1: 300 000, PWN, Warszawa;
5. Kleczkowski A. red., Mapa obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych wymagających szczególnej ochrony 1: 500 000, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Częstochowa 1989;
6. Stachy J. red., Atlas hydrologiczny Polski, Wydawnictwo Geologiczne, Warszawa 1987;
7. Zdjęcia lotnicze terenu gminy Wąsewo, 1997r., skala 1:10 000.

Opracowania tekstowe:

1. Antonowicz B., Białczak S., Cieszkowski Z. i inni, Studium diagnostyczne obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski, cz. 1, Rada Programowa Porozumienia Zielone Płuca Polski, 2000, Białystok, Bydgoszcz, Toruń, Gdańsk, Olsztyn, Warszawa;
2. Bartniczak M. Oblicze Puszczy Białej. W: Ziemia 1967, PTTK; Wyd. SiT 1968;
3. Bartniczak M. Podziały administracyjne w powiecie Ostrów Maz.; w: Ostrów Mazowiecka – z dziejów miasta i powiatu. KiW. Warszawa 1975;
4. Dane Głównego Urzędu Statystycznego i Mazowieckiego Urzędu Statystycznego;
5. Dane z Urzędu Gminy w Wąsewo oraz dane statystyczne;
6. Dane z Urzędu Starostwa Powiatowego w Ostrowii Mazowieckiej;
7. Dane z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego;
8. Dane ze stron internetowych: <http://www.pgi.gov.pl/>, <http://bip.wasewo.eur.pl/>, <http://www.wasewo.pl/>;
9. Ewidencja cmentarza w Wąsewie oprac. przez mgr inż. T. Gurowską i mgr inż. M. Wydźga. Warszawa, lipiec 1987; mps w zbiorach PSOZ w Ostrołęce;
10. Ewidencja parku podworskiego w Trynosach oprac. przez Zespół pod kier. mgra inż. J. Zglińskiego. Ostrołęka 1979; mps w zbiorach PSOZ w Ostrołęce, nr ew. 140/92
11. Galicka I., Sygietyńska H. Zabytki sztuki powiatu ostrowsko-mazowieckiego; w: Ostrów Mazowiecka – z dziejów miasta i powiatu. KiW, Warszawa 1975;
12. Informacje i wnioski uzyskane w ramach wystąpień UG z zawiadomieniem o przystąpieniu do opracowania Studium;

13. Inwentaryzacja Krajoznawcza Województwa Warszawskiego. PTTK - Okręg Mazowiecki. Warszawa 1969;
14. Karty informacyjne zabytków nieruchomych „białe” z terenu gminy Wąsewo materiały archiwalne z zasobów PSOZ - Ostrołęka;
15. Kleczkowski A. red., Strategia ochrony Głównych Zbiorników Wód Podziemnych w Polsce, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, 1989, Częstochowa;
16. Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN, 1995, Warszawa;
17. Kowejsza Jadwiga, Łukasiewicz Juliusz. Powiat Ostrów Mazowiecka w latach 1867 - 1914; w: Ostrów Mazowiecka - z dziejów miasta i powiatu. KiW. Warszawa 1975;
18. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo, 1993r. Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego w Ostrołęce, zespół autorski pod kierunkiem mgr inż. arch. Lucjana Chojnowskiego;
19. Niegierysz L. Dokumentacja dotycząca melioracji podstawowych i szczegółowych gminy Wąsewo, 1998r., Ostów Maz.;
20. Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe gminy Wąsewo, 2003r.;
21. Plan gospodarki odpadami gminy Wąsewo na lata 2005-2012, 2005r.;
22. Program ochrony środowiska Powiatu Ostrowskiego na lata 2004-2010, 2004r.;
23. Program ochrony środowiska gminy Wąsewo na lata 2005-2012, 2005r.;
24. Program ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2003-2006;
25. Prognoza ruchu na zamiejskiej sieci dróg krajowych do roku 2015. „Transprojekt” Warszawa B.P-B. Dróg i Mostów Sp. z o.o. Warszawa 1997;
26. Proniewski M., Uwarunkowania i kierunki rozwoju obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, Biuro Rozwoju Regionalnego, Białystok 1997;
27. Ruch 2000 na drogach krajowych. GDDP. Warszawa;
28. Ruch drogowy 1990. „Transprojekt” Warszawa 1992 r.;
29. Spis stanowisk archeologicznych na terenie gminy Wąsewo - materiały archiwalne z zasobów PSOZ - Ostrołęka dla obszarów AZP 43-72, 43-73, 44-72, 44-73 45-73;
30. Stan czystości wód powierzchniowych obszaru Zielonych Płuc Polski, PIOŚ, Białystok 1998;
31. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo, Mabrys Zakład Projektowania, uchwała RG Wąsewo nr III/8/02 z dn. 30.12. 2002r.
32. Stan środowiska w województwie mazowieckim, Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 2005;
33. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego, Sejmik Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2001 oraz Aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020, Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Lokalnego, Warszawa 2006;
34. Strupiechowski J. Najstarsze osadnictwo powiatu Ostrów Mazowiecka; w: Ostrów Mazowiecka - z dziejów miasta i powiatu. KiW. Warszawa 1975;
35. Suski W. Środowisko geograficzne powiatu Ostrów Mazowiecka; w: Ostrów Mazowiecka - z dziejów miasta i powiatu. KiW. Warszawa 1975;
36. Teisseyre M., Opracowanie fizjograficzne dla planu zagospodarowania przestrzennego zespołu gmin „Środek” woj. ostrołęckie, Geoprojekt, Warszawa 1980;

37. Terlikowski E., Identyfikacja środowiska przyrodniczego województwa ostrołęckiego, WBPP w Ostrołęce, Ostrołęka 1988;
38. Woś A., Klimat Polski, PWN, Warszawa 1999;
39. Wysocki Cz., Sikorski P., Zarys fitosocjologii stosowanej, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2000;
40. Zabytki architektury i budownictwa w Polsce – województwo ostrołęckie (28). Ośrodek Dokumentacji Zabytków. Warszawa, 1989r.

1. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU

1.1. Dotychczasowe zagospodarowanie – jednostki osadnicze

Układy przestrzenne jednostek osadniczych

Jednostki osadnicze na terenie gminy Wąsewo charakteryzuje duże zróżnicowanie zarówno skali zainwestowania jak i formy układów przestrzennych.

W części północnej i zachodniej gminy, na terenach o znacznie mniejszym stopniu zalesienia niż obszary południowo-wschodnie, występują z reguły większe wsie o układach pasmowych w formie ulicówek o charakterze zwartym (Brudki Stare, Brzezienko, Mokrylas, Przyborowie, Rososz, Wysocze, Zastawie), w mniejszym stopniu o charakterze rozluźnionym (Bagatele, Bartosy, Dalekie, Majdan Suski, Rząśnik Włociański, Przedświt, Ulasek, Zgorzałowo). Uzupełniają je niewielkie koncentracje zabudowy o układzie ulicowym zwartym (Czesin, Modlinek, Trynosy) i rozluźnionym (Króle) oraz gniazdowym (Rząśnik Szlachecki, Rynek, Trynosy Osiedle).

Układy rozproszone o charakterze kolonijnym na tym terenie reprezentują: Brzezienko położone na północno-zachodnim skraju gminy, Przyborowie leżąca na skraju północno-wschodnim oraz miejscowości położone w centrum gminy.

Odmienny charakter zabudowy cechuje część południowo-wschodnią gminy, odcięta od północnej drogą krajową. Centrum tego układu stanowi rozległy obszar leśny będący częścią północno-wschodnią kompleksu Puszczy Białej. Po północnej i południowo-wschodniej stronie zwartego kompleksu leśnego, wśród mniejszych fragmentów leśnych występuje osadnictwo o formach charakterystycznych dla terenów zalesionych, poprzecinanych licznymi lokalnymi ciekami odwadniającymi tereny położone wokół zwartego kompleksu leśnego.

Przeważają tu układy luźne, rozproszone (Brudki Nowe, Rząśnik Majdan, Choiny) oraz znaczne części sołectw: Grądy (część południowa) i Grębki (część północna).

Niewielkie zwarte układy osadnicze występują wzdłuż wschodniej granicy kompleksu leśnego, np. Jarzábka o układzie ulicowym oraz gniazdowe formy osadnictwa widoczne w Grębkach i Rudzie. Większą jednostką o układzie wielodrożnym z zarysowującym się centrum usługowym na tym terenie są Grądy, położone przy drodze krajowej.

Położony w północno-zachodniej części gminy ośrodek gminny - Wąsewo jest największą miejscowością w gminie. Jego zwarty układ przestrzenny cechuje wielodrożność, podporządkowana krzyżowemu układowi głównych dróg w centrum miejscowości.

Znaczna część terenów zabudowy mieszkaniowej charakteryzuje się schludnym wyglądem, estetycznymi elewacjami i ogrodzeniami działek oraz dbałością o ład w ich zagospodarowaniu. Większość zabudowy w gminie stanowią budynki w dobrym stanie technicznym powstałe w ostatnim trzydziestolecium.

Największy chaos przestrzenny panuje w południowo-wschodniej i południowo-zachodniej części gminy, gdzie też z uwagi na nie urządzone drogi ograniczona jest dostępność komunikacyjna terenu.

Wśród zabudowy mieszkaniowej gminy często występuje typ budynku drewnianego o konstrukcji zrębowej z ozdobnym deskowaniem na szczytach. W niektórych wsiach spotykane jest jeszcze na starych budynkach zwłaszcza gospodarczych charakterystyczne dla Kurpiowszczyzny zwieńczenie szczytów w formie „sparogów”.

Występująca w gminie funkcja produkcyjna związana z gospodarką mleczno-hodowlaną (odbiorca mleka: Zakład Mleczarski „Ostrowia”) wywołała potrzebę budowy obszernych zagród z mocno rozbudowaną częścią gospodarczą (obory i pomocnicze budynki gospodarcze o znacznych gabarytach). Formę przestrzenną takiej zagrody podkreśla wyraźnie wydzielony, obszerny i schludnie wykończony murowany budynek mieszkalny. Wśród tych zagród wyodrębniają się dwa typy gospodarstw: związane z hodowlą bydła oraz ze schładzaniem mleka.

W niektórych wsiach, zwłaszcza na południu i wschodzie gminy Wąsewo, pojawiły się „zagrody turystyczne”, wykorzystujące często opuszczone zagrody rolnicze oraz nowe „gospodarstwa” letniskowe, w których wznoszone są zabudowania formą i materiałem nawiązujące na ogół do tradycji (drewno, strzecha).

Większość wsi w gminie Wąsewo nie wykształciło wyraźnych ośrodków koncentrujących podstawowe usługi. Pewne cechy krystalizacji takich centrów można zauważyć w Wąsewie oraz w mniejszym stopniu w Grądach i Brudkach Starych. W pozostałych miejscowościach występuje znaczne rozproszenie usług.

W strukturze przestrzennej osadnictwa na terenie gminy Wąsewo wyróżniają się cztery strefy o nieco odmiennych formach ukształtowania jednostek osadniczych.

Strefa centralna obejmująca tereny o znacznie mniejszym stopniu zalesienia niż obszary południowo-wschodnie, występują tu z reguły większe wsie o największym stopniu koncentracji zabudowy, ułożone wokół ośrodka gminnego, tworzą na ogół duże układy o zwartej, przynajmniej na znacznych odcinkach, zabudowie. Takie układy przestrzenne w formie ulicówek widoczne są w miejscowościach: Brudki Stare, Brzezienko, Mokrylas, Rososz, Wysocze, Zastawie. Uzupełniają je mniejsze koncentracje zabudowy o układzie ulicowym widoczne w Czesinie, Modlinku i Trynosach. Korzystną stroną takiej formy zagospodarowania jednostki osadniczej jest niewątpliwie możliwość zorganizowania łatwiejszej i tańszej obsługi komunikacyjnej oraz stosowania bardziej ekonomicznych rozwiązań systemów infrastruktury technicznej.

Mniej zwarta w tej strefie zabudowa, choć również rozciągnięta na znacznych przestrzeniach wzdłuż drogi, występuje w formie ulicówek o charakterze rozluźnionym. Forma taka widoczna jest w miejscowościach: Bagatele, Bartosy, Dalekie, Majdan Suski, Rząśnik Włociański, Przedświt, Ulasek, Zgorzałowo. Uzupełniają je niewielkie, koncentracje zabudowy o układzie gniazdowym charakteryzujące strukturę przestrzenną występującą we wsiach: Rząśnik Szlachecki, Rynek i Trynosy Osiedle.

Strefa północno - wschodnia obejmuje północno wschodnie tereny gminy położone przy linii kolejowej. Strefę tę charakteryzuje postępująca eksploatacja zasobów kruszywa zmieniająca w zasadniczy sposób dotychczasowy krajobraz i dotychczasowe funkcje obszaru. Widoczne są tu rosnące tendencje do przekształceń obecnej rolniczej funkcji obszaru w kierunku rozwoju funkcji produkcyjnej pozarolniczej i funkcji rekreacyjnej oraz obsługi wypoczynku. Należą do niej długa ulicówka o zwartej zabudowie – wieś Przyborowie, rozluźnione układy wsi Zgorzałowo oraz zanikające w związku z rozwijaną eksploatacją kruszywa – Przyborowie Kolonia.

Strefę południowo-wschodnią gminy cechuje w większości luźny charakter zabudowy o charakterze kolonijnym występujący w jednostkach osadniczych: Brudki Nowe, Choiny, Rząśnik Majdan oraz na znacznych obszarach sołectw: Grądy i Grębki. Większa zwartość

zabudowy występuje w Jarząbkach (układ ulicowy) oraz w gniazdowych układach występujących w głównych koncentracjach zabudowy w sołectwach: Grądy, Grębki i Ruda.

Strefę zachodnią gminy przeciętą przebiegającą równoleżnikowo drogą krajową charakteryzuje bardziej rozproszony charakter zabudowy. Rozluźniona forma zabudowy wzdłuż ulicy występuje w południowej części omawianej strefy, w miejscowościach: Króle, Majdan Suski, Przedświt. Forma zabudowy rozproszona o charakterze kolonijnym występuje w północnej części strefy, w Brzezienku (d. Nowym i Rościszewskim). Strefę tę cechuje ograniczona dostępność komunikacyjna drogami gruntowymi.

Struktury przestrzenne występujące w strefie południowej i zachodniej trudne są do obsłużenia sieciami infrastruktury i komunikacji. Zwłaszcza układy przestrzenne położone przy zachodniej granicy gminy (Majdan Suski, Króle, Brzezienko) oraz w strefie południowo-wschodniej (zwłaszcza Brudki Nowe, Choiny, Rząśnik Majdan) i zabudowa rozproszona na terenie sołectw Grądy i Grębki wykazują największe braki w zakresie dostępności komunikacyjnej oraz infrastruktury i na poprawę wyposażenia tych terenów winny być skierowane wysiłki Samorządu.

Znaczną część zabudowy mieszkaniowej w gminie stanowią budynki w dobrym stanie technicznym powstałe w ostatnim trzydziestolecu. Charakteryzują się one schludnym wyglądem, wykończeniem elewacji, estetycznymi ogrodzeniami działek oraz dbałością o ład w ich zagospodarowaniu.

Największy chaos przestrzenny panuje w południowo-wschodniej i zachodniej części gminy, gdzie też występują największe braki w zakresie dostępności komunikacyjnej terenu.

Nowym zjawiskiem w gminie, które prawdopodobnie przekształci się w rosnący trend, zwłaszcza we wsiach o uboższych gruntach i niewątpliwych walorach rekreacyjnych (zwłaszcza na terenach północno-wschodnich i południowo-wschodnich gminy), jest pojawienie się „zagród turystycznych”, powstających na bazie opuszczanych zagród rolniczych lub zabudowy letniskowej na „surowym korzeniu”, w których wznoszone są zabudowania formą i materiałem nawiązujące do tradycji (drewno, strzecha).

Większość wsi w gminie Wąsewo nie wykształciło wyraźniejszych ośrodków koncentrujących podstawowe usługi. Jedynie w Wąsewie wyraźnie rysuje się taki ośrodek w rejonie skrzyżowania głównych dróg. Pewne cechy krystalizacji takiego centra można zauważyć także w Grądach. W pozostałych wsiach usługi występują w znacznym rozproszeniu.

Charakterystyka funkcjonalno - przestrzenna jednostek osadniczych

Bagatele – wieś bez wykształconego centrum o układzie ulicowym położona w środkowej części gminy. Zamieszkuje ją 127 mieszkańców w 32 mieszkaniach, na terenie wsi istnieją 43 gospodarstwa domowe. Zabudowa jest luźna, w części zachodniej przy skrzyżowaniu z drogą powiatową Wąsewo – Rząśnik Szlachecki - skupiona. Dogodne powiązanie z ośrodkiem gminnym.

Bartosy (stara wieś wzmiankowana w XVI wieku jako Wysocze Bartosze) – wieś o układzie ulicowym położona przy północnej granicy gminy z gminami Goworowo i Czerwin. Wieś zamieszkuje 84 osoby, występuje tutaj 25 gospodarstw domowych i 22 mieszkania. Zabudowa wsi jest zwarta, głównie po wschodniej stronie drogi powiatowej Długosiodło - Czerwin. Brak jest wykształconego centrum usługowego. W środku wsi po zachodniej stronie drogi znajduje się rozległy staw. Woda i sąsiedztwo kompleksów leśnych na granicy gminy stwarzają predyspozycje dla rozwoju funkcji rekreacyjnej. Istnieje dogodne powiązanie komunikacyjne wsi z ośrodkiem gminnym.

Brudki Nowe – niewielka wieś o rozproszonym charakterze zabudowy położona w centrum gminy, na południe od drogi krajowej nr 60. Przez południową część wsi

przebiega droga powiatowa Przedświt - Rząśnik Włociański o nawierzchni gruntowej. Wieś zamieszkuje 70 osób, istnieje tutaj 23 gospodarstw domowych i 17 mieszkań.

Brudki Stare – duża wieś znana już w XVI wieku o charakterze rozbudowanej ulicówki, położona w środkowo-zachodniej części gminy w sąsiedztwie drogi powiatowej Długosiodło-Czerwin nieopodal skrzyżowania z drogą krajową nr 60. Wieś liczy 311 mieszkańców, 110 gospodarstw domowych i 78 mieszkań. Liczne usługi rozproszone są przy braku zarysowanego centrum usługowego. Zabudowa w większości jest w dobrym stanie technicznym. Istnieje dogodne powiązanie z ośrodkiem gminnym.

Brzezienko (d. Brzezienko Małe) – wieś wzmiankowana w XVI wieku, o rozproszonej zabudowie położona w północno-zachodniej części gminy, z trzech stron otoczona terenami należącymi do gminy Goworowo w pow. ostrołęckim. Sołectwo liczy 220 mieszkańców. Istnieje powiązanie z ośrodkiem gminnym drogą powiatową Brzeźno - Wąsewo.

Choiny (d. Wysocze Chojny) – niewielka wieś wzmiankowana już w XVI wieku, położona w południowo-wschodniej części gminy. Zabudowa rozproszona, ulokowana jest wzdłuż bezimiennej cieką płynącego nieopodal wschodniej granicy kompleksu leśnego. Wieś zamieszkuje 59 osób w 19 mieszkaniach. Teren jest trudnodostępny - drogami gruntowymi. Brak jest powiązania z ośrodkiem gminnym. Wieś posiada predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka).

Czesin – niewielka wieś położona w północno-wschodniej części gminy, w pobliżu nieczynnej linii kolejowej Ostrołęka – Małkinia. Występuje tutaj krótka ulicówka o zabudowie skupionej głównie po wschodniej stronie drogi. Wieś liczy 88 mieszkańców, 25 gospodarstw domowych i 17 mieszkań. We wsi występują relikty zabudowy z charakterystycznymi dla Kurpiowszczyzny detalami. Istnieje powiązanie z ośrodkiem gminnym drogą powiatową, na znacznym odcinku gruntową i gruntową ulepszoną.

Dalekie - niewielka wieś położona w środkowej części gminy o rozluźnionym układzie zabudowy wzdłuż biegnącej przez wieś drogi. Wieś liczy 88 mieszkańców, 32 gospodarstwa domowe, 17 mieszkań. Przez wschodni kraniec wsi przebiega droga powiatowa łącząca Dalekie z ośrodkiem gminnym.

Grądy – duża wieś znana już w XVI wieku, d. siedziba władz gromady, położona w środkowej części gminy, przy drodze krajowej nr 60 w pobliżu granicy z gminą Ostrów Maz. Wieś o układzie wielodrożnym i skupionej zabudowie liczy 264 mieszkańców, 78 gospodarstw domowych i 58 mieszkań. Liczne usługi skoncentrowane w sąsiedztwie skrzyżowania z drogą krajową tworzą zręby centrum usługowego wsi. W sąsiedztwie skrzyżowania, przy drodze krajowej zlokalizowana jest stacja paliw z parkingiem i zajazdem. Istnieje dogodne powiązanie z ośrodkiem gminnym.

Grębki - niewielka wieś o układzie skupionym wzdłuż drogi, położona jest w południowej- części gminy przy granicy z gminami: Ostrów Maz. (pow. ostrowski) i Długosiodło (pow. wyszkowski) na polanie otoczonej lasami. Wieś liczy 69 mieszkańców, 27 gospodarstw domowych i 26 mieszkań. Teren jest trudnodostępny drogami gruntowymi, częściowo ulepszonymi. Brak jest powiązania z ośrodkiem gminnym. Wieś posiada predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka).

Jarząbka - mała wieś o układzie ulicowym i zabudowie głównie jednostronnej położonej po wschodniej stronie drogi, zlokalizowana w południowej części gminy na niewielkiej polanie otoczonej lasami. Wieś zamieszkuje 40 osób w 19 gospodarstwach domowych (20 mieszkań). Wieś posiada predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka).

Króle – mała wieś o układzie rozproszonym, położona nad Potokiem Czerny w północno zachodniej części gminy, przy granicy z gminą Goworowo. Wieś liczy 66 mieszkańców, 22 gospodarstwa domowe, 16 mieszkań. Istnieją powiązania z ośrodkiem gminnym drogą gruntową ulepszoną. Wieś posiada predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka).

Majdan Suski – mała wieś o układzie luźnej ulicówki położona w zachodniej części gminy przy granicy z gminami: Goworowo. (pow. ostrołęcki) i Długosiodło (pow. wyszkowski). Wieś liczy 69 mieszkańców, 32 gospodarstwa domowe, 15 mieszkań. Teren jest trudnodostępny drogami gruntowymi. Brak jest powiązania z ośrodkiem gminnym.

Modlinek – mała wieś złożona z dwóch członów przestrzennych, położona w sołectwie Trynosy. Wieś liczy 76 mieszkańców, 19 gospodarstw domowych i 16 mieszkań. Istnieją powiązania z ośrodkiem gminnym poprzez przebiegającą w pobliżu drogę powiatową

Mokrylas - (d. Mokry Las, znany już w XVI wieku, siedziba rodu Zielińskich, właściciele dóbr Mokry Las). Miejscowość położona jest w północnej części gminy. Dwa człony przestrzenne wsi o układzie ulicowym ułożone są w stosunku do siebie pod kątem prostym. W centrum układu istnieje rozległy staw. Zespół wsi liczy 176 mieszkańców, 62 gospodarstwa domowe i 56 mieszkań. Istnieje bardzo dobre powiązanie komunikacyjne z ośrodkiem gminnym. Przez wschodni kraniec wsi przebiega droga powiatowa - Wąsewo - Skarżyn, zaś przez człon północny - droga powiatowa w kierunku Rososzy.

Przedświt – duża wieś, niegdyś gromadzka położona w południowo – zachodniej części gminy przy granicy z gminą Długosiodło (pow. wyszkowski) częścią zachodnią nad rz. Ostrówką, a wschodnią w sąsiedztwie dużego kompleksu leśnego. Układ przestrzenny wsi tworzy formę długiej, luźno zabudowanej ulicówki, ciągnącej się po obu stronach drogi powiatowej Długosiodło-Czerwin. Brak jest wykształconego ośrodka usługowego. Wieś liczy 300 mieszkańców, a 62 gospodarstwa domowe ułożone są w 56 mieszkaniach. Istnieje dogodny powiązanie z ośrodkiem gminnym drogą powiatową Długosiodło-Czerwin.

Przyborowie (d. Przyborowie Malinowo – wieś istniejąca już w XVI wieku). Duże sołectwo położone na północno-wschodnim krańcu gminy przy granicy z gminą Czerwin pow. ostrołęckiego i gminą Ostrów Maz. powiatu ostrowskiego, w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej nr 627 Ostrów - Ostrołęka. Zabudowa jest w formie długiej ulicówki wzdłuż drogi powiatowej Wąsewo – Jelonki, w części zachodniej luźno zabudowanej głównie po północnej stronie drogi. Brak jest wykształconego centrum usługowego. Wieś zamieszkuje ponad 220 osób (w tym obsługa techniczna pobliskich kopalń kruszywa) w 88 gospodarstwach domowych (66 mieszkaniach). Z uwagi na położenie w sąsiedztwie rozległych wyrobisk kruszywa, które po zakończeniu eksploatacji powinny zostać przekształcone w znaczący kompleks rekreacyjny – wieś ma potencjalne warunki uzyskania nowej funkcji - obsługi wypoczynku pobytowego z możliwością powstania zabudowy pensjonatowej. Istnieje dogodny powiązanie z sąsiednimi miastami powiatowymi (droga wojewódzka nr 627) i ośrodkiem gminnym (droga powiatowa). W części północno-zachodniej obszaru sołectwa – istnieje duży opuszczony dawny zakład produkcji betonów Przedsiębiorstwa Robót Kolejowych, możliwy do wykorzystania dla nowej formy działalności gospodarczej. Południową granicą zachodniej części sołectwa przebiega wyłączona z ruchu jednotorowa linia kolejowa PKP ze znajdującym się na taranie sołectwa nieczynnym przystankiem kolejowym Jelonki.

Rososz – duża wieś znana z przekazów z XVI wieku, położona w północno-zachodniej części gminy bezpośrednio przy granicy z gminą Goworowo w pow. ostrołęckim. Jest to ulicówka w jednostronnie zwartej zabudowie. Wieś bezpośrednio łączy się Brzeźnem – Kolonią należącą do gminy Goworowo, tworząc jednolity przestrzennie zespół osadniczy. Wieś zamieszkuje 97 osób w 31 gospodarstwach domowych i tyluż mieszkaniach. Istnieje powiązanie z ośrodkiem gminnym poprzez drogi gruntowe o ulepszonej nawierzchni.

Ruda – niewielka wieś położona w południowej części gminy w sąsiedztwie dużego kompleksu leśnego. Jest to wieś o gniazdowym charakterze zabudowy, ze szkołą i boiskiem sportowym. Zamieszkuje ją 66 osób, w 24 gospodarstwach domowych, w tym w 19 mieszkaniach. Teren jest trudnodostępny, wyłącznie drogami gruntowymi, częściowo

ulepszonymi. Brak jest powiązania z ośrodkiem gminnym. Wieś wykazuje predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka).

Rynek - niewielka wieś o skupionej zabudowie położona w środkowo-wschodniej części gminy, znana z przekazów pochodzących z XVI wieku, jako folwark dworu w Trynosach. W ostatnim okresie - ośrodek PGR-u., zamieszkuje go 75 osób, istnieją 27 gospodarstwa domowe i 18 mieszkań. Występują tutaj liczne obiekty gospodarcze. Istnieje powiązanie drogą powiatową z ośrodkiem gminnym; z drogą krajową nr 60 - drogą gruntową o ulepszonej nawierzchni (żwir).

Rząśnik Majdan - niewielka wieś o rozproszonej zabudowie, położona w środkowej części gminy, w sąsiedztwie dużego kompleksu leśnego. Zamieszkuje tu ok. 90 osób, istnieje 30 gospodarstw domowych, funkcjonuje 28 mieszkań. Przez teren sołectwa przebiega droga powiatowa. Pomimo tego teren jest trudno dostępny, wyłącznie drogami gruntowymi, częściowo ulepszonymi. Brak powiązania z ośrodkiem gminnym. Predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka).

Rząśnik Szlachecki - średniej wielkości wieś o gniazdowym charakterze zabudowy położona przy drodze krajowej nr 60 po jej północnej stronie w centralnej części gminy. Wieś liczy 126 mieszkańców, 52 gospodarstwa domowe i 37 mieszkań. Brak jest wykształconego centrum usługowego. Istnieje dogodne połączenie z ośrodkiem gminnym drogą powiatową.

Rząśnik Włociański - średniej wielkości wieś o skupionym charakterze zabudowy położona w centrum obszaru gminy, w sąsiedztwie drogi krajowej nr 60 po jej północnej stronie. Wieś liczy 124 mieszkańców, 42 gospodarstwa domowe i 36 mieszkań. Brak jest wykształconego centrum usługowego. Istnieje dogodne połączenie z ośrodkiem gminnym drogą powiatową.

Trynosy - niewielka wieś położona we wschodniej części gminy przy granicy z gminą Ostrów Maz., w bezpośrednim sąsiedztwie nieczynnej linii kolejowej Ostrołęka - Małkinia. Wieś skupiona, z zabudową wzdłuż ulicy zlokalizowanej po jednej stronie. Przeciwna strona drogi stanowi granicę kompleksu leśnego. Nieopodal wsi na południe przebiega droga powiatowa o nawierzchni gruntowej, częściowo ulepszonej, łącząca wieś Jelenie z Wąsewem. Wieś posiada predyspozycje dla funkcji rekreacyjnej (agroturystyka i zabudowa letniskowa). Teren sołectwa obejmuje także miejscowość **Trynosy Osiedle**.

W Trynosach Osiedlu istnieje zachowany zabytkowy zespół parkowo-dworski i zespół zabudowy gospodarczej i mieszkaniowej dużego gospodarstwa rolnego (w poprzednich latach ośrodek PGR Trynosy). Istnieje dogodne połączenie komunikacyjne ośrodka z Wąsewem drogą powiatową Wąsewo - Jelonki. Sołectwo zamieszkuje 356 mieszkańców (84+272), występuje tutaj 123 gospodarstw domowych i 108 mieszkań. Trynosy znane są z przekazów dotyczących XVI wieku.

Ulasek - niewielka wieś położona w zachodniej części gminy przy drodze krajowej nr 60. Zabudowa wsi o rozproszonym charakterze zlokalizowana jest na południe od tej drogi. Wieś liczy 87 mieszkańców, 27 gospodarstw domowych i 21 mieszkań. Istnieje dogodne połączenie z ośrodkiem gminnym drogą powiatową przez wieś Zastawie. Na terenie sołectwa zlokalizowana jest stacja paliw oraz 2 stacje bazowe telefonii komórkowej.

Wąsewo (d. Wąsowo) - miejscowość znana w XVI wieku jako siedziba parafii. Od wielu dziesiątków lat siedziba władz gminnych (dawniej gminy Komorowo). Rozplanowanie wsi w 1 połowie XIX wieku znane jest z dokumentu przedstawiającego plan gruntów wsi Wąsewo. Miejscowość położona w północno zachodniej części gminy w odległości 3 km na północ od drogi krajowej nr 60. Zamieszkuje ją 591 osób, występuje tutaj 233 gospodarstwa domowe i 188 mieszkań.

Układ przestrzenny Wąsewa posiada charakter wielodrożny z zarysowanym centrum na skrzyżowaniu dróg powiatowych o kierunkach: W - Z i N - S, który nosi znamiona układu urbanistycznego. Podkreśla go niewielki, trójkątny ryneček, zamknięty od północy bryłą neogotyckiego, dwu wieżowego kościoła usytuowanego na wzgórzu, dominującą nad miejscowością i wyeksponowaną ze wszystkich prawie kierunków dojazdowych do

Wąsewa. Wspomniany układ urbanistyczny jest być może echem podobnego układu występującego w Białymstoku, gdzie podobnie trójkątny rynek przymyka usytuowana na wzgórzu katedra neogotycka, będąca wcześniejszym dziełem tego samego autora co kościół w Wąsewie.

Wspomniany wyżej plac, wraz z otaczającą go zabudową, stanowi zręby kształtującego się centrum usługowego Wąsewa. Ponadto występują tu liczne usługi rozproszone oraz tereny d. bazy GS wykorzystywanej do celów produkcyjnych i usługowych.

Wąsewo Kolonia - wieś średniej wielkości z zabudową rozproszoną, przylegająca od wschodu do terenu zainwestowanego miejscowości gminnej. Wieś liczy 115 mieszkańców, 36 gospodarstw domowych i 22 mieszkań.

Wąsewo Lachowiec - mała wieś z zabudową rozproszoną, położona w centrum gminy, w sąsiedztwie drogi krajowej nr 60. Wieś liczy 40 mieszkańców, 10 gospodarstw domowych i 6 mieszkań.

Wysocze (d. Wysocze Stara Wieś znana w XVI wieku) - duża wieś położona w północnej części gminy, o zwartej zabudowie rozlokowanej wzdłuż drogi powiatowej Wąsewo - Jelonki. Wieś liczy 226 mieszkańców, 78 gospodarstw domowych w 56 mieszkaniach. Brak jest wykształconego centrum. Istnieje dogodne powiązanie z miejscowością gminną odległą o ok. 3 km.

Zastawie - duża wieś położona w północnej części gminy ok. 1,5 km na północ od drogi krajowej nr 60. Jest to miejscowość o zwartej zabudowie rozlokowanej na zachód od drogi powiatowej Długosiodło-Czerwin. Wieś liczy 231 mieszkańców, 69 gospodarstw domowych w 55 mieszkaniach. Brak jest wykształconego centrum. Istnieje dogodne powiązanie z miejscowością gminną odległą o ok. 1,5 km. We wsi znajduje się baza GS „SCh” w Wąsewie.

Zgorzałowo - wieś średniej wielkości znana z przekazów pochodzących z XVI wieku, położona w północnej części gminy przy jednotorowej nieczynnej linii kolejowej Ostrołęka - Małkinia. Wieś o charakterze ulicówki z zabudową kolonijną w północnej części liczy 160 mieszkańców, 54 gospodarstw domowych w 42 mieszkaniach. Zabudowa wsi wzdłuż ulicy zlokalizowana jest po północnej stronie drogi. W kierunku południowym rozciąga się malownicza panorama na dolinę prawobrzeżnego bezimiennego dopływu Potoku Czerna. Atrakcyjne zróżnicowanie wysokościowe terenu i sąsiedztwo kompleksu leśnego stwarzają predyspozycje dla rozwoju funkcji rekreacyjnej (agroturystyka). Na terenie sołectwa w rejonie miejscowości **Zgorzałowo** występują miejsca poboru kruszywa przekształcające krajobraz, które po zaprzestaniu eksploatacji i rekultywacji staną się potencjalnymi terenami rekreacyjnymi.

1.2. Stan systemów komunikacji

Sieć drogowa

Układ podstawowy sieci komunikacyjnej gminy stanowi droga krajowa nr 60 klasy Gp (główna ruchu przyspieszonego) relacji Ostrów Maz. - Ciechanów - Płock - Kutno - Łęczyca przecinająca obszar gminę z południowego wschodu na zachód i omijająca jednostki osadnicze gminy.

Przez północno-wschodni fragment gminy, na odcinku ok. 116 m (oś drogi), przebiega droga wojewódzka nr 627 klasy G (główna) relacji Ostrów Maz. - Ostrołęka.

Na terenie gminy Wąsewo łączna długość dróg wynosi:

krajowych - 9,7 km,

wojewódzkich - 0,12 km,

powiatowych - 69,5 km,

gminnych - 58,084 km.

Do ważniejszych ciągów komunikacyjnych w systemie transportowym lokalnym należą drogi powiatowe, *klasy L (lokalne) i Z (zbiorcze)*, zestawione w poniższej tabeli.

Tabela nr 1 Wykaz dróg krajowych i powiatowych na terenie gminy Wąsewo

L.p.	Nr drogi	Relacja Klasa	Długość drogi [km]	Rodzaj nawierzchni		
				ulepsz. (twarde)	nie ulep.	
Droga krajowa Gp III klasa techniczna						
1.	60	Ostrów Mazowiecka - Różan (w ciągu drogi (Białystok) Ostrów Maz. - Różan - Ciechanów - Płock - Łódź	9,700	9,700	-	
Droga wojewódzka G						
2.	627	Ostrów Mazowiecka - Ostrołęka	0,116	0,116	-	
Drogi powiatowe L/Z V klasa techniczna						
L.p.	Nr drogi Klasa	Relacja	Długość drogi [km]	Rodzaj nawierzchni		
				bitum.	żwirowa	grunt.
3.	2567w (L)	Brzeźno Kol. - Rososz - Mokrylas	3,729	-	3,729	-
4.	2642w (L)	(Wąsewo)- dr. nr 2643w-Dalekie-Czesin-gr. gm. (Jelenie)	6,278		2,278	4,000
5.	2643w (Z)	Jelonki - Wąsewo - Brzezienko - Wólka Brzezińska	15,948	15,948	-	-
6.	2644w (L)	(Wąsewo) droga nr 4401w - Wysocze - Przyborowie	5,152	-	5,152	-
7.	2645w (L)	Wąsewo - Bagatele - Rząśnik Szlachecki	4,322	3,722	0,600	-
8.	2646w (L)	(Stok)-Rynek-Rząśnik-BrudkiN.-Przedświt-dr.nr 4401w	15,605	4,605	5,100	5,900
9.	4401w (Z)	(Długosiodło)-Przedświt - Wąsewo - Bartosy - (Czerwin)	11,364	11,364	-	-
10.	2647w (L)	(od dr. nr 60) Grądy - Choiny - Jarząbka - (Wiśniewo)	7,110	-	6,510	0,600
Razem powiatowe:			69,508	35,639	23,369	10,500

Według stanu na 2004r. wskazana byłaby przebudowa poboczny drogi krajowej.

Natomiast drogi powiatowe w 2001r. w większości miały nawierzchnię bitumiczną (35,6 km, co stanowi ponad 51% łącznej długości) oraz nawierzchnię żwirową (23,4 km- ok. 33,6% łącznej długości), zaś na długości 10,5 km (około 15%) były to drogi gruntowe.

Zgodnie z planem inwestycji dróg powiatowych z 2006r. (uchwała nr XLI/271/06 Rady Powiatu w Ostrowi Maz.) na terenie gminy Wąsewo planowana była na lata 2005-2008 przebudowa ciągu komunikacyjnego Jelonki - Wąsewo - Przedświt dwóch dróg powiatowych: 2643w i 4401w o łącznej długości 17,505 km, natomiast na 2005r. planowana była odnowa drogi nr 4401w relacji Długosiodło - Wąsewo - Skarżyn - Czerwin na odcinku 0,320 km. Zgodnie z Wieloletnim planem inwestycyjnym powiatu ostrowskiego z 2007r. (uchwała nr XV/76/07 Rady Powiatu w Ostrowi Maz.) na lata 2008-2013 w zakresie dróg powiatowych znajdujących się na terenie gminy Wąsewo planowane są następujące działania:

- przebudowa drogi nr 2642w relacji Wąsewo - Dalekie - Jelenie - 2010r.
- przebudowa drogi nr 2646w relacji Wąsewo - Rząśnik Szl. - Jarząbka - 2008r.
- przebudowa drogi nr 2646w relacji Stok - Przedświt - 2012r.
- odnowa drogi nr 4401w relacji Przedświt - Bartosy - 2008r.
- przebudowa drogi nr 2567w relacji Brzeźno - Mokrylas - 2010r.
- odnowa drogi nr 2643w relacji Jelonki - Wólka Brzezińska - 2008r.
- przebudowa drogi nr 2647w relacji Grądy - Dybki - 2011r.
- przebudowa drogi nr 2643w i 4401w relacji Jelonki - Przedświt - 2008r.
- przebudowa drogi nr 2644w relacji Wąsewo - Przyborowie - 2010r.
- odnowa drogi nr 2645w relacji Wąsewo - Rząśnik Szl. - 2008r.

Zgodnie z Wieloletnim planem inwestycyjnym powiatu ostrowskiego z 2009r. (uchwała nr XXXVI/214/09 Rady Powiatu w Ostrowi Maz.) na lata 2008-2013 w zakresie dróg powiatowych znajdujących się na terenie gminy Wąsewo planowane są następujące działania (oprócz ww.):

- przebudowa drogi nr 2642w relacji Wąsewo - Dalekie - Jelenie - 2011r.

- *przebudowa drogi 4401w relacji Wąsewo - Bartosy - 2010r.*
- *przebudowa drogi nr 2567w relacji Brzeźno - Mokrylas - 2011r.*
- *przebudowa drogi nr 2643w relacji Jelonki - Wólka Brzezińska - 2010r.*
- *przebudowa drogi nr 2643w i 4401w relacji Jelonki - Przedświt - 2011r.*
- *budowa chodnika w ciągu drogi powiatowej nr 2645w w miejscowości Wąsewo przy ul. Ostrowskiej - 2011r.*

W gminie Wąsewo występuje stosunkowo dużo dróg powiatowych. Niekorzystnym jednak elementem sieci drogowej jest znaczny udział dróg powiatowych o nawierzchni nieulepszonej. Mając na uwadze założenia Wieloletniego planu inwestycyjnego powiatu ostrowskiego, stan ten powinien jednak ulec zdecydowanej poprawie w ciągu najbliższych kilku lat.

W kompetencji Samorządu Gminy Wąsewo znajduje się 24 dróg gminnych o łącznej długości 58,084 km, w tym: 8 km dróg o nawierzchni bitumicznej, 27 km dróg o nawierzchni żwirowej i ok. 23 km dróg o nawierzchni gruntowej.

Tabela nr 2 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Wąsewo wg stanu na 31.12.2001r.

Drogi gminne						
L.p.	Nr drogi	Relacja	Długość drogi [km]	Rodzaj nawierzchni		
				bitumiczna	żwirowa	gruntowa
1.	18	Pecyna - Jarząbka - Dalekie	2,900	1,000	1,000	0,900
2.	19	Pecyna-Dalekie-Choiny-Grądy-do drogi Rynek-Stok	3,200	-	3,000	0,200
3.	20	Grębki - Koziki - Majdan - do drogi Choiny - Grądy	2,300	-	-	2,300
4.	25	Suski St. - Przedświt - Brudki Nowe - do drogi nr 60	2,100	-	-	2,100
5.	27	Suski St. - Majdan Suski - Króle - Zastawie	3,700	-	-	3,700
6.	28	Brzezienko - Wąsewo - Dalekie - Rynek - Stok	2,100	-	-	2,100
7.	31	Czernie - Brzezienko	2,000	-	-	2,000
8.	34	Jelonki Kol. - Przyborowie	4,300	-	0,500	3,800
9.	36	Gocły - Wysocze - do drogi Brzezienko - Dalekie	4,000	-	-	4,000
10.		od drogi Pecyna - Jarząbka (nr 18) do drogi Długosiodło - Bosewo Nowe	1,000	-	-	1,000
11.		Brzezienko - Rososz	2,500	-	-	2,500
12.		Ulasek - Brudki Stare	1,000	-	-	1,000
13.		Ulasek - Majdan Suski	2,500	-	-	2,500
14.		Rososz - Bartosy	2,000	-	-	2,000
15.		Wysocze - Bartosy	2,000	-	-	2,000
16.		Zastawie - Majdan Suski - Plewki	4,000	-	-	4,000
17.		Zastawie - droga do Różana	3,000	-	-	3,000
18.		Dalekie - Bagatela - Rzaśnik	2,700	-	-	2,700
19.		Króle - Czernie	2,000	-	-	2,000
20.		Ruda - Grębki	1,500	-	-	1,500
Razem:			50,800	1,000	4,500	45,300
Drogi zakładowe						
1.		ZEK Jelonki - Przyborowie	0,300	-	0,300	-
2.		Droga Ostrolęka - Ostrów - Zakład OPPK Przyborowie	2,000	-	2,000	-
3.		Trynosy Osiedle	1,700	-	1,700	-
Razem:			4,000	-	4,000	-

Obecnie sytuacja w zakresie stanu dróg gminnych jest mniej korzystna niż w zakresie dróg powiatowych. Udział dróg o nawierzchni twardej wynosi tu tylko niecałe 14% ogółu dróg gminnych. Drogi o nawierzchni żwirowej stanowią ok. 47%, zaś blisko 40% ogółu dróg gminnych stanowią drogi gruntowe. Występują one zwłaszcza w południowej i wschodniej części gminy.

Konieczność poprawy stanu dróg jest jednym z najistotniejszych problemów wymagających rozwiązania, jest to bardzo ważny czynnik określający standard życia.

W budżecie gminy na 2005r. zostały przeznaczone środki na modernizację drogi Mokrylas – Rososz, natomiast na 2007r. na budowę drogi gminnej we wsi Zgorzałowo, a także przebudowę ciągu komunikacyjnego w Wąsewie, utwardzenie nawierzchni drogi dojazdowej gminnej przy Gminnym Ośrodku Zdrowia w Wąsewie, modernizację drogi transportu rolnego Brudki Stare – Majdan Suski.

Gmina nie dysponuje odpowiednimi funduszami na szybką poprawę stanu dróg gminnych oraz nie posiada sprzętu niezbędnego do prowadzenia robót drogowych. Dlatego środki na ten cel należy wydawać racjonalnie w oparciu o strategiczny program poprawy komunikacji w gminie, uwzględniający selekcję istniejących dróg pod kątem stworzenia racjonalnego systemu dróg gminnych zapewniającego niezbędne powiązania przy ograniczonej ilości dróg, w stosunku do których podejmowane byłyby działania modernizacyjne.

Należy unikać rozpraszania zabudowy, co powoduje wydłużanie się dróg koniecznych dla obsługi zabudowy. Dalszy rozwój sieci dróg gminnych powinien iść w kierunku selekcji dotychczasowego stanu pod kątem wyboru dróg zapewniających optymalne powiązania komunikacyjne wewnątrz gminy i z obszarami sąsiednimi. Utrzymywanie wszystkich istniejących dróg w aktualnej sieci transportowej gminy rozproszy dostępne ograniczone środki finansowe przeznaczane na ten cel.

Reasumując istotnymi problemami w zakresie drogownictwa w gminie są:

- znaczny udział dróg o nawierzchni nie ulepszonej (powiatowych i gminnych),
- ograniczenia środków finansowych niezbędnych do realizacji inwestycji komunikacyjnych,
- potrzeba rozwinięcia infrastruktury komunikacyjnej,
- utrzymanie dróg gminnych i dróg nie zaliczonych do żadnej kategorii o znacznej długości.

Główną trasą komunikacyjną przechodzącą przez gminę Wąsewo jest droga krajowa nr 60. Wyniki pomiarów ruchu na tej drodze w roku 1990, 1995, 2000 oraz średnio na drogach krajowych w 2005 przedstawia poniższa tabela.

Prognozowany średni dobowy ruch (pojazdy/dobę) na drodze krajowej nr 60 według danych zawartych w „Prognozie ruchu na zamiejskiej sieci dróg krajowych do roku 2015” w odniesieniu do rzeczywistych pomiarów ruchu wynosi:

Tabela nr 3 Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drogach krajowych wg kategorii pojazdów

Kategorie pojazdów	L a t a									
	Stan				Prognoza					
	1990		1995	2000	2005		2010		2015	
	Śdr	%	Śdr	Śdr	Śdr	%	Śdr	%	Śdr	%
Ogółem poj.	900	100,0	1 961	2 352	3 216	100,0	3 844	100,0	4 471	100,0
w tym:										
motocykle	x	x			23	0,7	23	0,6	25	0,5
osobowe	468	52,0			2 543	79,1	3 085	80,3	3 608	80,8
dostawcze	x	x			117	3,6	134	3,5	151	3,4
ciężarowe	189	21,0			481	15,0	556	14,5	646	14,4
autobusy	18	2,0			38	1,2	38	1,0	38	0,8
ciągniki	x	x			14	0,4	8	0,2	5	0,1

w/g pomiarów

rok 1990 – 900 pojazdów rzecz./dobę

rok 1995 – 1 961 pojazdów rzecz./dobę

rok 2000 – 2 352 pojazdy rzecz./dobę

rok 2005 – średnio w woj. mazowieckim na drogach krajowych – 5 527 pojazdów samoch. /dobę (wskaźnik wzrostu 2005/2000 – 1,13)

Podczas Generalnego Pomiaru Ruchu w 2005r. na drodze nr 60 nie zlokalizowano żadnego punktu pomiarowego.

w/g prognozy

rok 2000 – 2 589 pojazdów rzecz./dobę

rok 2005 – 3 216 pojazdów rzecz./dobę

rok 2010 – 3 844 pojazdy rzecz./dobę

rok 2015 – 4 471 pojazdów rzecz./dobę

Analiza przedstawionych danych dotyczących średnio dobowego ruchu na drodze krajowej nr 60 wskazuje, że dynamika wzrostu ruchu na tej drodze jest stosunkowo niewielka. Wskaźnik wzrostu ruchu na tej drodze w latach 1985 – 1990 znajduje się w przedziale 1,0 – 1,5. Prognoza na cztery kolejne pięciolecia przewiduje dynamikę malejącą:

2000 do 1995 – 1,35, (dynamika rzeczywista – 1,2).

2005 do 2000 – 1,26, 1,24

2010 do 2005 – 1,21, 1,19

2015 do 2010 – 1,17, 1,16

Ruch na drodze nr 60 nie jest zbyt uciążliwy dla powiązań lokalnych.

Droga ta winna być modernizowana, zwłaszcza w zakresie poprawy stanu poboczy i skrzyżowań (pasy wyłączeń dla pojazdów skręcających).

Komunikacja zbiorowa

Autobusowa komunikacja pasażerska prowadzona jest przez PKS i obsługuje ważniejsze ciągi drogowe w gminie. Przystanki autobusowe (ich lokalizację pokazano na załączonej mapce) w części wyposażone są w wiaty.

W Wąsewie główny przystanek PKS usytuowany jest w centrum miejscowości.

Stacje paliw

Na terenie gminy Wąsewo znajdują się dwie stacje paliw – obie w sąsiedztwie drogi krajowej 60 przy jej skrzyżowaniach :

z drogą powiatową nr 4401w w miejscowości Zastawie,

z drogą powiatową nr 2647w w miejscowości Grądy.

Parkingi

W obecnej chwili na terenie gminy jest ok. 100 miejsc na parkingach zorganizowanych. Występują one głównie w Wąsewie oraz przy stacjach paliw w Grądach i Zastawiu. Parking na 40 stanowisk zlokalizowany jest w sąsiedztwie kościoła, zaś przed cmentarzem na ok. 25 stanowisk. W centrum miejscowości gminnej parkowanie odbywa się wzdłuż ulic.

Parkowanie wzdłuż ulic, zwłaszcza o intensywniejszym ruchu ogranicza ich przepustowość i warunki bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Komunikacja kolejowa

W północno-wschodniej części gminy zlokalizowana jest jednotorowa linia kolejowa PKP relacji Ostrołęka – Małkinia ze znajdującym się na taranie sołectwa Przyborowie Kolonia przystankiem kolejowym „Jelonki”, obecnie jest ona nieczynna.

1.3. Stan systemów infrastruktury technicznej

System wodociągowy

Na terenie gminy Wąsewo funkcjonuje sieć wodociągowa obejmująca swym zasięgiem 99% gminy.

Wodociąg zasilany jest z ujęć wód podziemnych zlokalizowanych w miejscowościach:

Wąsewo - o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 45,0 m³/h,

Brzezienko - o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 40,0 m³/h,

Bartosy - o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 60,0 m³/h,

Przyborowie (poza granicami gm. Wąsewo) - o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 21,0 m³/h,

Majdan Suski - o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 28,0 m³/h,

Rząśnik Włościański - o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych w wysokości 20,0 m³/h.

Pozwolenia wodnoprawne na pobór wód podziemnych i eksploatację ujęć określają poniżej przedstawione wielkości poboru dla poszczególnych ujęć wód.

Tabela nr 4 Ujęcia wód podziemnych

	Wąsewo	Brzezienko	Bartosy	Przyborowie	Majdan Suski	Rząśnik Wł.
Q _{maxh} (m ³ /h)	45,0	35,1	16,5	21,0	28,0	50,6
Q _{maxd} (m ³ /d)	864,7	471,0	319,2	192,8	300,0	499,0
Q _{śrd} (m ³ /d)	696,6	376,1	268,3	165,6	372,3	373,0

Wokół ujęć wód podziemnych brak jest wyznaczonych stref ochrony pośredniej.

W Wąsewie woda pobierana jest z dwóch studni i uzdatniana na stacji uzdatniania wody, zgodnie z warunkami zawartymi w pozwoleniu nr: OS.VIII.6210-31/98, ważnym od 1998.05.07 do 2013.XII.31.

W Brzezienku woda pobierana jest z dwóch studni i uzdatniana na stacji uzdatniania wody, zgodnie z warunkami zawartymi w pozwoleniu nr: OS.VIII.6210-33/98, ważnym od 1998.05.07 do 2013.XII.31.

W Bartosach woda pobierana jest z dwóch studni i uzdatniana na stacji uzdatniania wody, zgodnie z warunkami zawartymi w pozwoleniu nr: OS.VIII.6210-32/98, ważnym od 1998.05.07 do 2013.XII.31.

W Przyborowiu woda pobierana jest z jednej studni i uzdatniana na stacji uzdatniania wody, zgodnie z warunkami zawartymi w pozwoleniu nr: OS.VIII.6210-34/98, ważnym od 1998.05.07 do 2013.XII.31.

W Majdanie Suskim woda pobierana jest z dwóch studni i uzdatniana na stacji uzdatniania wody, zgodnie z warunkami zawartymi w pozwoleniu nr: OS.VIII.6210-8/98, ważnym od 1998.02.05 do 2013.XII.31.

W Rząśniku Włościańskim woda pobierana jest z dwóch studni i uzdatniana na stacji uzdatniania wody, zgodnie z warunkami zawartymi w pozwoleniu nr: RLO.6223-1-15/05, ważnym od 2005.08.18 do 2015.VII.31.

Zużycie wody na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej na terenie całej gminy Wąsewo w 2006r. wyniosło 116 000 m³/rok, w tym na potrzeby gospodarstw domowych - 113 200 m³/rok.

Dane dotyczące sieci wodociągowej w poszczególnych miejscowościach gminy według stanu na 31.12.2003r. prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 5 Dane o wodociągach według miejscowości (stan na 31.12.2003r.)

Lp.	Nazwa miejscowości	Wodociągi		
		dł. czynnej sieci rozdzielczej (bez przył.) w km	ilość podłączeń budynków	ilość podłączeń mieszkań
1.	Bartosy	0,6	22	22
2.	Brudki Stare	3,2	54	54
3.	Brzezienko	11,2	99	99
4.	Czesin	1,2	19	19
5.	Majdan Suski	3,0	13	13
6.	Modlinek	3,7	14	14
7.	Mokrylas	5,8	43	43
8.	Przedświt	6,5	47	47
9.	Przyborowie	2,1	43	51
10.	Rynek	4,6	17	17
11.	Trynosy	3,2	18	18
12.	Trynosy Osiedle	1,7	11	11
13.	Ulasek	1,4	21	21
14.	Wąsewo	8,9	217	225
15.	Wąsewo Kolonia	5,1	20	20
16.	Wysocze	2,6	42	42
17.	Zastawie	5,4	39	39
18.	Zgorzałowo	5,1	33	33
Razem:		75,3	772	788

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej ogółem (bez przyłączy) w gminie Wąsewo w 2006r. wynosiła 81 km. Do sieci zbiorowego zaopatrzenia w wodę podłączonych było ogółem 845 budynków mieszkalnych, co stanowi niemalże 80% ogółu budynków w gminie.

Obecnie sieć wodociągowa zlokalizowana jest we wszystkich 32 miejscowościach gminy (ponad w/w również w miejscowościach: Bagatele, Brudki Nowe, Choiny, Dalekie, Grądy, Grębki, Jarzabka, Króle, Rososz, Ruda, Rząśnik Majdan, Rząśnik Szl., Rząśnik Wł., Wąsewo Lachowiec).

W m. Trynosy Osiedle i Rynek znajdują się lokalne ujęcia wody podziemnej, które nie służą jednak celom gminnego systemu wodociągowego. Ujęcia te posiadają dokumentację hydrologiczną.

System kanalizacyjny

Sieciowy system odprowadzania ścieków istnieje tylko w miejscowości Wąsewo. Odprowadzanie ścieków odbywa się poprzez system kanalizacji sanitarnej do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni, z podwyższonym usuwaniem związków biogenych, zlokalizowanej w zachodniej części wsi Wąsewo, której głównym odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest Potok Czerna.

Przepustowość oczyszczalni wynosi $Q=120 \text{ m}^3/\text{dobę}$.

Ogółem długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosi ponad 5 km. Do sieci podłączonych jest 110 budynków mieszkalnych, co stanowi około 60% ogółu budynków w Wąsewie i zaledwie 9% ogółu budynków mieszkalnych w gminie.

Dane dotyczące sieci kanalizacyjnej prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 6 Dane o kanalizacji według miejscowości (stan na 31.12.2006r.)

Lp.	Nazwa miejscowości	Kanalizacja			
		dł. czynnej sieci sanitarnej (bez przykanalików) w km	bud. mieszk. i zbior. zamieszkania przyłączone do sieci kanalizacyjnej	ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	ścieki odprowadzone w dam ³
1.	Wąsewo	5,2	110	549	14,8
Razem:		5,2	110	549	14,8

W budżecie gminy na 2007r. przeznaczono środki finansowe na opracowanie dokumentacji technicznej na budowę sieci kanalizacyjnej w następujących miejscowościach: Bartosy, Brudki Stare, Mokrylas, Wysocze, Zastawie. Część funduszy przeznaczono na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków.

Natomiast w „Programie ochrony środowiska gminy Wąsewo na lata 2005-2012” założono budowę sieci kanalizacyjnej we wsiach: Wysocze, Mokrylas, Wąsewo Kolonia, Zastawie do 2006r.; rozbudowę oczyszczalni ścieków w Wąsewie do przepustowości $Q=200 \text{ m}^3/\text{dobę}$ oraz budowę sieci we wsiach: Bagatele, Bartosy, Brzezienko, Brudki Stare, Przedświt, Rososz, Ulasek na lata 2007-2010, natomiast budowę sieci kanalizacyjnej we wsiach: Trynosy, Czesin, Rynek, Modlinek, Rząśnik Włociański, Przyborowie, Grądy do 2013r..

W miejscowości Trynosy Osiedle funkcjonuje lokalna oczyszczalnia ścieków (brak szczegółowych danych technicznych).

Usuwanie odpadów stałych

Na terenie gminy, we wsi Króle (d. Brzezienko Rościszewskie), zlokalizowane jest od 1996r. wysypisko odpadów stałych o powierzchni całkowitej 1,26 ha, powierzchni składowania $9\,788 \text{ m}^2$ i pojemności składowania $43\,861 \text{ m}^3$. Do 2006 r. stanowiło własność gminną, obecnie znajduje się w zarządzie MPK Sp. z o.o. z Ostrołęki. Najbliższe budynki mieszkalne oraz studnie gospodarcze znajdują się w odległości ponad 1 km w kierunku zachodnim i północno-zachodnim, we wsiach Czernie i Brzezienko.

Wysypisko to zabezpieczone jest jednowarstwową folią z polietylenu o wysokiej gęstości (geomembrana PE – HD) o grubości 2,0 mm i powierzchni $4\,987 \text{ m}^2$. Folia przykryta została włókniną, która stanowi dodatkowe zabezpieczenie. W celu odwodnienia w dnie i na skarpach składowiska ułożona została dwuwarstwowa warstwa drenażowa, złożoną z warstwy żwiru o grubości 25 cm (uziarnienie – 8/ 16 mm) i warstwy piasku o grubości 15 cm (uziarnienie – 2/ 4 mm). Odprowadzaniu odcieków służy także rurociąg z perforowanych rur kamionkowych o średnicy DN 200 mm i całkowitej długości 77 m. Ocieki, w związku ze znacznym ich zanieczyszczeniem, odprowadzane są do 2 studni o głębokości użytecznej 2,5 m, z których jedna pełni rolę zbiornika retencyjnego. Ocieki w miarę potrzeb są wybierane ze studni i wywożone na oczyszczalnię ścieków. Dla celów monitoringu powstających z wysypiska odcieków założono 2 sztuki piezometrów.

Przewidywanym terminem zakończenia jego eksploatacji, według „Planu gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego na lata 2004 – 2011” jest rok 2012.

Zbiórką i wywozem odpadów komunalnych na terenie gminy zajmują się dwie firmy:

- Usługi Rolnicze i Komunalne, Wąsewo – pozwolenie na odbiór odpadów komunalnych od indywidualnych wytwórców oraz ścieków komunalnych z indywidualnych szamb,
- MPK Sp. z o.o., Ostrołęka, – pozwolenie na odbiór odpadów komunalnych od indywidualnych wytwórców.

Według danych zawartych w „Planie gospodarki odpadami dla Powiatu Ostrowskiego” (2002r.) całkowita ilość odpadów wytwarzanych na terenie gminy Wąsewo wynosi $310 \text{ Mg}/\text{rok}$.

W 2006r. na terenie gminy Wąsewo powstało ogółem 209,7 ton odpadów, w tym w gospodarstwach domowych 153,5 tony.

Obecnie w ramach propagowania segregacji odpadów w miejscowości Wąsewo zostały ustawione 3 pojemniki do zbiórki selektywnie zebranych odpadów tj. na papier, szkło i tworzywa sztuczne.

Zaopatrzenie w gaz ziemny i ciepło

Gazociąg wysokiego ciśnienia DN 100 zasilający gminę Wąsewo (od zestawu zaporowego Zalesie do miejscowości Przyborowie, Wysocze) został wybudowany w 1994r. Gazociąg wchodzi w obszar administracyjny gminy we wsi Przyborowie (granica gminy → przy dr. Ostrów Maz. - Ostrołęka w m. Przyborowie).

Parametry gazociągu według danych z 2001r.:

medium: gaz ziemny GZ-50 wg PN/M-96001,
 ciśnienie pracy gazociągu: do 6,3 MPa,
 średnica: DN 100,
 długość w obszarze gminy: 6 km 774 m.

Na terenie gminy Wąsewo znajduje się stacja redukcyjno-pomiarowa I^o w m. Wysocze, druga stacja redukcyjno-pomiarowa I^o znajduje się w m. Przyborowie, ale zlokalizowana jest poza granicami administracyjnymi gminy. W Przyborowiu znajdują się również urządzenia ochrony katodowej gazociągu.

Gazociągi rozdzielcze - zasilające poszczególne miejscowości gminy to gazociągi w technologii polietylenowej (PE) o następujących parametrach pracy:

1. wieś Przyborowie: PE Ø 63 mm, $\sum L = 4.496$ m,
 ciśnienie pracy gazociągów: do 0,4 MPa,
 ilość odbiorców (gospodarstwa domowe): 10 szt.,
 odbiorcy inni (budynek wielorodzinny kopalni żwiru) 1 szt.,
 obciążenie gazociągów: 408 m/1 odbiorcę,
 zużycie gazu: ok. 26.900 m³/rok (w tym blok ok. 13 600 m³/rok),
 warunki pracy stacji: p wej. = 6,3 MPa,
 p wyj. = 0,4 MPa,

stacja zasilająca redukcyjno-pomiarowa I^o Przyborowie Q max = 1500 m³/h.

Daty budowy: stacja gazowa I^o Przyborowie - wieś Przyborowie: 1994 r.; Przyborowie: 1996r.

Gmina Wąsewo: PE Ø 180 mm, L = 552 m,
 PE Ø 160 mm, L = 2.143 m,
 PE Ø 125 mm, L = 871 m,
 PE Ø 110 mm, L = 9.850 m,
 PE Ø 90 mm, L = 3.653 m,
 PE Ø 63 mm, L = 21.909 m,
 PE Ø 32 mm, L = 1.414 m,
 RAZEM (sieci): $\sum L = 40.392$ m

a) ciśnienie pracy gazociągów: do 0,4 MPa,
 b) ilość przyłączy gazowych: 211 szt.,
 c) ilość odbiorców (gospodarstwa domowe): 66 szt.,
 d) odbiorcy inni: 14 szt. (szkoły, zakłady, sklepy),
 e) obciążenie gazociągów: 453 m / 1 odbiorcę,
 f) zużycie gazu: ok. 217 000 m³/rok (w tym inni odbiorcy ok. 167.800 m³/rok),
 g) warunki pracy stacji: p wej. = 6,3 MPa,
 p wyj. = 0,4 MPa,

h) stacja zasilająca redukcyjno- pomiarowa I^o Wysocze Q max = 3000 m³/h.

Daty wykonawstwa: stacja gazowa I^o Wysocze - Gmina Wąsewo → 1994r.

Dalekie, Bagatele, Zastawie, Brudki Stare, Rząśnik Włociański, Mokrylas → 1997 r.

Bartosy, Ulasek, Trynosy → 1998 r.

Według danych statystycznych z 2005r.:

- długość czynnej sieci ogółem na terenie gminy wynosiła - 53,9 km
- długość czynnej sieci przesyłowej - 9,0 km
- długość czynnej sieci rozdzielczej - 44,9 km
- czynne przyłączenia do budynków mieszkalnych - 237
- odbiorcy gazu - 84
- odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem - 83
- zużycie gazu - 69 500 m³
- zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań - 69 400 m³
- ludność korzystająca z sieci gazowej - 161

Na terenie gminy Wąsewo zaopatrzenie w ciepło odbywa się z indywidualnych kotłowni, brak jest centralnego systemu grzewczego obsługującego poszczególne miejscowości. Domy mieszkalne posiadają kotłownie indywidualne, w większości opalane są węglem i drewnem.

System elektroenergetyczny

Zasilanie gminy Wąsewo w energię elektryczną odbywa się z Głównych Punktów Zasilających (GPZ), zlokalizowanych na terenie miasta Ostrów Maz., za pomocą sieci elektroenergetycznych średniego (SN 15 kV) i niskiego napięcia (nn).

Przez teren gminy przebiega linia WN 220 kV relacji Ostrołęka - Miłosna wraz z pasem technologicznym o szerokości 50 m (pas terenu po 25 m w obie strony od osi linii).

System telekomunikacyjny

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 1999 roku liczba abonentów Telekomunikacji Polskiej S.A. w gminie Wąsewo ogółem wynosiła 38.

Obecnie na terenie gminy działalność telekomunikacyjną prowadzą:

Telekomunikacja Polska S.A.,

Przedsiębiorstwo Telekomunikacyjne Multimedia Polska.

W granicach gminy znajdują się 3 stacje bazowe telefonii komórkowej dwie zlokalizowane są w Zastawiu, jedna w Rząśniku Szlacheckim.

Melioracje

Ukształtowanie terenu, a przez to spływ wód powierzchniowych utworzyło na terenie gminy pięć zlewni do cieków podstawowych.

Do każdej zlewni należą poszczególne wsie:

zlewnia rzeki Wymakracz - wsie: Grębki, Ruda, Jarzábka, Choiny, Grądy;

zlewnia rzeki Kabat - wsie: Przedświt, Majdan Suski, Brudki Nowe, Rząśnik Majdan, Rząśnik Szlachecki, Rząśnik Włociański, Bagatele;

zlewnia rzeki Czerna - wsie: Ulasek, Zastawie, Króle, Mokrylas, Bartosy, Wąsewo, Wąsewo Kolonia, Wysocze, Zgorzałowo, Trynosy Osiedle;

zlewnia kanału Przyjmy-Zalesie - wsie: Przyborowie, Czesin, Trynosy;

zlewnia rzeki Orz - wieś: Brzezienko.

Na terenie gminy Wąsewo nie występują tereny zagrożone powodzią, występują natomiast tereny podmokłe, o niewłaściwych stosunkach wilgotnościowych.

W 2000r. w gminie obszar meliorowany urządzeniami szczegółowymi i podstawowymi zajmował powierzchnię 2 522 ha (ok. 30% całej pow. gminy), w tym gruntów ornych - 1 584 ha, użytków zielonych - 938 ha. Ogólna powierzchnia do zmeliorowania według potrzeb zgłoszonych na zebraniach wynosiła 281 ha, w tym gruntów ornych - 81 ha, użytków zielonych - 200 ha.

Tabela nr 7 Wykaz prac melioracyjnych (stan na 31.12.2003r.)

Lp.	Wieś	Obszar odwodniony rowami (ha)	Drenowanie (ha)
1.	Bagatele	17	-
2.	Bartosy	103	78
3.	Brudki Nowe	45	-
4.	Brudki Stare	45	-
5.	Brzezienko	513	431
6.	Choiny	45	13
7.	Czesin	15	-
8.	Grądy	110	39
9.	Grębki	111	9
10.	Jarząbka	7	-
11.	Króle	36	-
12.	Mokrylas	142	202
13.	Trynosy Osiedle i Rynek	215	185
14.	Przedświt	85	-
15.	Przyborowie	104	3
16.	Ruda	38	7
17.	Rząśnik Majdan	77	-
18.	Rząśnik Szlachecki	17	-
19.	Ulasek	25	-
20.	Wąsewo	79	14
21.	Wąsewo Kolonia	223	193
22.	Wysocze	147	115
23.	Zastawie	119	4
24.	Zgorzałowo	97	49
Razem:		2415	1342

Cmentarze

Na terenie gminy istnieje jeden cmentarz o powierzchni 2,1 ha, zlokalizowany jest on w miejscowości Wąsewo. Wielkość strefy sanitarnej wokół cmentarza wynosi 50 m.

1.4. Zasadnicze funkcje gminy oraz struktura funkcjonalno-przestrzenna

W „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego” (2001r.) oraz „Aktualizacji Strategii...do roku 2020” (03.2006r.) określone zostały cele długookresowe, średniookresowe i operacyjne stanowiące zasadnicze wyznaczniki kierunków rozwoju województwa. Gmina Wąsewo została zaliczona do Ostrołęckiego Obszaru aktywnej polityki regionalnej, dla którego głównym kierunkiem polityki przestrzennej jest m.in. wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i rozwój infrastruktury społecznej.

Według „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego” (2004r.) gmina Wąsewo została zaliczona do obszaru polityki przestrzennej - obszar ostrołęcki, dla którego jako główne działanie ustalono wspomaganie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Dla gminy Wąsewo strefą funkcjonalną kierunków rozwoju obszaru ostrołęckiego jest przede wszystkim podnoszenie poziomu produkcji rolnej poprzez dalszy rozwój jej specjalizacji (mleczarstwo) oraz zachowanie ochrony obszarów cennych przyrodniczo (Natura 2000, Nadbużański Park Krajobrazowy) oraz wartości środowiska kulturowego. Gmina nie została wytypowana do wdrażania programów rolno-środowiskowych.

W „Planie rozwoju lokalnego gm. Wąsewo na lata 2004-2013” (2004r.) jako główne priorytety polityki przestrzennej przyjęto:

- utworzenie lokalnych stref ekonomicznych w rejonach węzłów komunikacyjnych wzdłuż drogi krajowej nr 60;

- utworzenie terenów rozwoju małej przedsiębiorczości w rejonie miejscowości: Zastawie, Brudki Stare, Rząśnik Szlachecki, Grądy i Wąsewo;
- etapowe zagospodarowywanie terenów poeksploatacyjnych w Przyborowiu i Zgorzałowie dla potrzeb rekreacji;
- wykorzystanie walorów rekreacyjnych związanych z obecnością terenów cennych przyrodniczo, w tym Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 – Puszcza Biała;
- dążenie do zachowania i wprowadzania ładu przestrzennego na terenach zainwestowanych;
- poprawa stanu dróg w gminie.

W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo” (2002r.) przyjęto, iż główną funkcją gminy jest rozwój rolnictwa, funkcja obsługi mieszkańców oraz obsługi transportu, a także rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie związanej z produkcją żywności. Założono, iż funkcją rozwijającą się będzie rekreacja związana z wypoczynkiem w ogólnie dostępnych ośrodkach, pensjonatach oraz na własnych działkach rekreacyjnych i w gospodarstwach agroturystycznych.

Strukturę przestrzenną gminy warunkują elementy środowiska przyrodniczego (ciągi przyrodnicze, kompleksy leśne, otwarta przestrzeń rolnicza), elementy liniowej ogólnokrajowej infrastruktury technicznej (droga krajowa, linia kolejowa, linia elektroenergetyczna 220kV, gazociąg wysokoprężny) oraz istniejąca sieć osadnicza.

W „Studium...” założono, iż w wyniku proponowanych przekształceń przestrzennych na obszarze gminy Wąsewo krystalizować się będzie pasmowo-węzłowa struktura przestrzenna funkcji pozarolniczych i zagospodarowania w części północnej oraz pasmowa struktura osadnictwa związanej z produkcją rolną w części południowo-zachodniej i policentryczna, rozproszona sieć osadnicza obsługująca funkcję rolniczą i rekreacyjną w części południowo-wschodniej.

Szczegółowa charakterystyka funkcjonalno-przestrzenna gminy, w tym m.in. dotycząca strefy centralnej, północno-wschodniej, południowo-wschodniej i zachodniej zawarta została w rozdziale 1.1 „Dotychczasowe zagospodarowanie – jednostki osadnicze”.

2. ŚRODOWISKO KULTUROWE - STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ WYMOGI JEGO OCHRONY

Na terenie gminy Wąsewo znajduje się wiele stanowisk archeologicznych, zabytki architektury - zespół parkowo-pałacowy w Trynosach Osiedlu, zabytki budownictwa, zwłaszcza drewnianego, zabytki techniki, cmentarz, miejsce pamięci oraz liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne, należące do grupy szeroko rozumianych wartości krajobrazu kulturowego.

2.1. Rozwój osadnictwa w gminie Wąsewo

Początki osadnictwa na terenie gminy Wąsewo sięgają czasów bardzo odległych. Najstarsze ślady osadnictwa z epoki kamienia znaleziono podczas badań archeologicznych m. in.: w Bagatelach, Choinach, Mokrymlesie Szlacheckim, Przyborowiu, Wąsewie, Wąsewie Kolonii, Wysoczku i Trynosach; z epoki brązu m.in.: w Brudkach Nowych, Grębkach, Choinach, Rudzie, Rząśniku Majdanie.

Ciągłość osadnictwa na terenie obecnej gminy Wąsewo przewija się poprzez epokę żelaza, okres wpływów rzymskich, całe średniowiecze aż po czasy nowożytne. Świadczy o tym liczny materiał ceramiczny pochodzący z osadnictwa z okresu rzymskiego między I w. p.n.e. i II-III w. n.e. (m.in. fragmenty naczyń należących do kultury przeworskiej znalezione

na stanowiskach w Choinach i Grądach). Na okres ten datowane są też znaleziska w Bagatelach, Brzezienku Starym, Rząśniku Włościańskim, Rynku, Trynosach, Wąsewie, Wąsewie Kolonii, Wysoczu Zastawiu, Zastawiu Kolonii i Zgorzałowie.

Ślady osadnictwa z okresu wczesnośredniowiecznego (XI-XIII w.) stwierdzono na stanowiskach w Bagatelach, Brzezienku (d. Brzezienku Starym), Choinach, Grądach, Grębkach, Królach, Rynku, Wąsewie i Zastawiu.

Średniowieczne osadnictwo (XIV-XV w.), w zakresie raczej ograniczonym jedynie do północnej części gminy dokumentują znaleziska w Brzezienku Starym, Kolonii Przyborowiu, Mokrymlesie Szlacheckim, Rząśniku Włościańskim, Wąsewie, Wąsewie Kolonii i Zastawiu.

Kolejnym etapem rozwoju kolonizacji osadniczej wschodniego Mazowsza był okres schyłku średniowiecza, a wynikało to ze świadomej polityki książąt mazowieckich. Do czasu zawarcia unii polsko-litewskiej rozwój osadnictwa na terenie wschodniego Mazowsza narażonego na ekspansję wojowniczych zagonów jaćwieskich, ruskich i litewskich został praktycznie zahamowany a dotychczasowe osady pokryła puszcza. Trwały pokój, obejmujący prawie trzy kolejne stulecia (do połowy XVII w.), spowodował ponowny rozwój osadnictwa na terenach sąsiadujących z trasami szlaków handlowych, które przebiegały wzdłuż Narwi (Pułtusk, Ostrołęka, Łomża do Grodna i Wilna) oraz Bugu (z Pułtuska przez Brok, Ostrów, Nur do Mińska i Smoleńska). Okres ten reprezentują odkrycia archeologiczne w Bagatelach, Brzezienku Starym, Królach, Rząśniku Majdanie, Rząśniku Włościańskim, Rudzie, Rynku, Trynosach, Ulasku, Wąsewie, Wąsewie Kolonii, Wysoczu, Zastawiu i Zgorzałowie.

Obszary puszczańskie stosunkowo długo broniły się przed ponowną ekspansją osadnictwa na tereny między Narwią i Bugiem. Uległy ostatecznie wytrzebieniu w miarę ekspansji rolnictwa, którego intensywniejszy rozwój nastąpił w okresie nowożytnym od XVII wieku. Niemniej już w XVI wieku osadnictwo na śródpuszczańskich polanach musiało się rozwijać w sposób znaczący, bowiem już w 1450 r. była wzmiankowana, a w 1463 została erygowana przez bpa Pawła Giżyckiego parafia w Wąsewie i zapewne wzniesiono tu drewniany kościół w miejscu kolejnego drewnianego zbudowanego w 1731 r. przez właściciela wioski Tomasza Zielińskiego. Tezę tę potwierdzają również znaleziska archeologiczne świadczące o szerzącym się również na terenach południowych gminy osadnictwie (m. in. w Bagatelach, Brudkach Nowych, Choinach, Grądach, Grębkach, Jarząbce, Przyborowiu Kolonii, Rząśniku Majdanie, Rząśniku Włościańskim, Rudzie, Wąsewie i Zgorzałowie).

2.2. Obiekty zabytkowe oraz dobra kultury współczesnej na terenie gminy Wąsewo

Obiekty zabytkowe na terenie gminy Wąsewo *ujęto w Gminnej Ewidencji Zabytków. Występują w niej:*

- obiekty wpisane do *Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków* (zarówno obiekty wpisane do rejestru zabytków jak i obiekty zabytkowe o wysokich wartościach historycznych i kulturowych nie objęte rejestrem),
- *obiekty zabytkowe o wartościach historycznych i pamiątkowych nie objęte Wojewódzką Ewidencją Zabytków,*
- zewidencjonowane *stanowiska* archeologiczne.

Wykaz obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się w pkt 4.6. niniejszego opracowania „Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”. Na terenie gminy znajduje się **ponad 60** obiektów *ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków* oraz **98** stanowisk archeologicznych.

Na terenie gminy Wąsewo nie wyznaczono dóbr kultury współczesnej wymagających ochrony.

Obiekty architektoniczne o wysokich wartościach kulturowych

Wśród zabytków architektury w gminie wysokimi walorami odznacza się kościół parafialny w Wąsewie, będący jednocześnie zdecydowaną dominantą architektoniczną w tej miejscowości oraz okolicy.

Zespół Sakralny kościoła parafialnego p.w. Narodzenia NMP

Wizytówką historycznej architektury Wąsewa jest Zespół Sakralny murowanego kościoła parafialnego pod wezwaniem Narodzenia NMP wpisany do rejestru zabytków pod numerem 149, projektowany przez czołowego architekta polskiego końca XIX i początku XX wieku Józefa Piusa Dziekońskiego, budowniczego wielu neogotyckich kościołów zwłaszcza na Mazowszu i Podlasiu (m.in. katedra w Białymstoku, kościoły: w Rzekuniu, Kołbieli, Kosowie Lackim, Rykach i sąsiednim Długosiodle) oraz murowanej plebani z 2 połowy XIXw.

Kościół neogotycki, orientowany, usytuowany jest na wzgórzu w północno-wschodniej części Wąsewa przy drodze wiodącej do Wysocza. Skarpa wzniesienia od strony drogi wyłożona jest ciosami kamiennymi. Świątynię otacza ażurowe ogrodzenie metalowe na murowanych z cegły słupkach z bramą główną, do której dojście prowadzi szerokimi schodami. Teren przykościelny porastają okazałe jesiony, buki i klony.

Na wschód od kościoła znajduje się dom parafialny, a na południowy wschód – murowana plebania z 2 poł. XIX wieku i zabudowania gospodarcze.

Obecny kościół neogotycki został wzniesiony w latach 1912-1920 w miejscu poprzedniego, z końca XVIII wieku, restaurowanego w 1873 i 1882r., a rozebranego w 1916 r., gdy znalazł się w obrębie murów nowo wznoszonego kościoła. W tym też roku ukończono prezbiterium i zakrystię.

W czasie II wojny światowej (sierpień 1944 r.) kościół uległ częściowemu zniszczeniu (mury części zachodniej z wieżami, transept, częściowo prezbiterium, dach z wieżbą). W 1946 roku odbudowana została zniszczona fasada (bez wież) oraz prezbiterium. W 1947r. przykryto dachem nawy. W latach 50-tych ub. stulecia wykonano freski wg proj. prof. Przeworskiej, a w 1980 r. wykończono wieże.

Kościół trójnawowy, założony został na planie krzyża łacińskiego z transeptem i prezbiterium tej samej szerokości co nawa główna, jednoprzęsłowym, zamkniętym ambitem. Po obu stronach do prezbiterium przylegają symetrycznie zakrystia (od południa) i skarbiec (od północy). Szerokość nawy głównej jest dwukrotnością szerokości naw bocznych.

Nawa główna i boczne przesklepione są kolebkami. Ramiona transeptu przekrywają sklepienia kryształowe. W prezbiterium, zakrystii, skarbcu i kruchtach występują sklepienia kolebkowe z lunetami, zaś w obejściu apsydy – sklepienie kolebkowe.

Bryła kościoła oskarpowana o pseudohalowym (nawa główna tylko niewiele wyższa od naw bocznych) układzie przestrzennym charakteryzuje się znacznym rozczłonkowaniem. Korpus nawowy przykrywa wspólny dach dwuspadowy; nad półkolistym prezbiterium – trójpołaciowy, łamany; nad ramionami transeptu – dwuspadowy z naczółkiem, zaś zakrystie i przedsionki i ambit przekrywają dachy pulpitowe. Wieżba dachowa o konstrukcji krokwiowo-jętkowej wzmocniona jest krzyżulcami z podwieszonymi stolcami i zastrzałami. Dachy pokryte są blachą cynkową.

Wieże zwieńczone hełmami wiciowymi o konstrukcji stalowej pokrytymi blachą miedzianą mają po cztery kondygnacje. Dwie niższe kondygnacje wzniesiono na planie prostokąta, wyższe na rzucie ośmioboku. Kalenicę korpusu nawowego wieńczy sygnaturka – wsparta na filarkach wieżyczka na rzucie kwadratu przekryta dachem namiotowym łamanym.

Przyziemie kościoła wzniesione jest z ciosów granitowych, wyższe partie z cegły spoinowanej.

Otwory drzwiowe zewnętrzne zamknięte są półkoliście z drzwiami do krucht drewnianymi, dwuskrzydłowymi osadzonymi na kutyh neogotyckich zawiasach. Otwory okienne przesklepione są ostrołukowo o ramach stalowych. Okna naw i obejścia prezbiterium zdobią witraże.

Elewację frontową zdobi po środku niewielki ryzalit z wnęką przesklepioną lękiem odcinkowym i ujętą w dwa boniowane filary z kapitelami tokańskimi, które wspierają masywne konsole balkonu. Po jego bokach występują dwie tynkowane płyciny. Podobne płyciny występują także wyżej, w szczycie nad wejściem głównym.

Elewacje boczne są symetryczne, siedmioosiowe. W elewacji wschodniej występują okulusy w zakrystii i skarbcu.

Do najcenniejszego wyposażenia wnętrza kościoła należy Obraz Matki Boskiej Wąsewskiej pochodzący z 1 poł. XVIII wieku oraz ok. 30 tabliczek wotywnych z XVIII i 1 połowy XIX wieku. Wśród plakietek o zróżnicowanym poziomie artystycznym wyróżnia się wyrób znanego złotnika warszawskiego Karola Malcza – plakietka z 1863 r. z profilem męskiej głowy, z trzema nacięciami na policzku – niewątpliwym echem wydarzeń związanych z powstaniem styczniowym. Pozostałe wyposażenie pochodzi z lat 50-tych i 60-tych XX wieku.

Cmentarz parafialny w Wąsewie

Usytuowany w odległości ok. 400 m na północ od kościoła cmentarz parafialny pochodzi z 2 ćwierćwiecza XIX w. Jeszcze w XIX wieku został powiększony w kierunku zachodnim, a po 1945 roku – w kierunku północnym. Pierwotnie było to założenie geometryczne oparte na dwóch osiach tworzących krzyż. W końcu XIX wieku oś podłużna poza terenem cmentarza została przymknięta małą kaplicą cmentarną wzniesioną z drewna. Po powiększeniu cmentarza w XIX w. osie zostały przedłużone, a teren urządzony.

Obecnie „krzyżowy” układ cmentarza został zatarty poprzez utworzenie nowych alejek. Kapliczkę przeniesiono na nowy teren. Drzewa przy obu osiach zostały w znacznym stopniu zniszczone. Do najstarszych nagrobków zachowanych w stosunkowo dobrym stanie, chociaż opuszczonych i zarośniętych, należą:

- pomnik żeliwny w kształcie obelisku Piotra Zielińskiego zm. w 1869r. właściciela dóbr Mokrylas,
- pomnik w kształcie betonowego obelisku z 1898 r.

Kaplica cmentarna

Obiektem zabytkowym o charakterze sakralnym reprezentującym prowincjonalne budownictwo drewniane bez cech stylowych jest pochodząca z końca XIX wieku kaplica cmentarna położona na zakończeniu głównej alei poprzecznej, tuż przy ogrodzeniu cmentarza parafialnego w Wąsewie. Frontem zwrócona jest w kierunku południowo-wschodnim.

Jest to obiekt jednoprzestrzenny, założony na rzucie prostokąta.

Budynek jest jednokondygnacyjny o konstrukcji zrębowej z bali sosnowych na niskiej podmurówce z cegły, na zaprawie cementowej i sosnowej podwalinie. Ściany wykonane są z bali sosnowych, z zewnątrz oszalowane sosnowymi deskami pionowo. Dach jest dwuspadowy o krokwiowo-jętkowej konstrukcji więźby, kryty blachą.

Pozostałości zespołu dworskiego w Trynosach

Dobra Trynosy złożone z folwarków Trynosy i Przyborowie obejmowały teren o łącznej powierzchni ok. 2100 morgów. Najstarsza znana wzmianka o Trynosach pochodzi z 1827 roku. Znajdowało się tutaj wtedy 16 domów i 131 mieszkańców. W 1892 roku

funkcjonowała tu gorzelnia i cegielnia. Ostatnim właścicielem majątku przed wybuchem II wojny światowej był Jan Baczyński.

Pierwotny ogród dworski założony został na początku XIX wieku wg projektu nieznanego autora. Na temat kompozycji parku z tego okresu brak jest informacji. Obecny park krajobrazowy o pow. ok. 1,30 ha powstał w 1907 roku wg projektu Stefana Celichowskiego. Teren parku ma kształt zbliżony do trapezu wydłużonego i rozszerzonego w kierunku wschodnim. Przy południowo-wschodnim skraju parku znajduje się wyschnięty staw.

Ślady alei parkowych zostały zatarte. We wschodniej części parku występują stare drzewa (ok. 150 lat), są to gatunki: lipa drobnolistna, klon zwyczajny, kasztanowce, grab, platan, jesion wyniosły, grochodrzewy. Przy południowo-wschodnim skraju parku oraz w jego północno-wschodniej części rosną dwa dęby w wieku ok. 600 lat będące pomnikami przyrody.

Centralnym elementem kompozycyjnym założenia jest dwór pochodzący z II połowy XIX w. z eliptycznym podjazdem pod zachodnią elewację. Wokół znajdują się cztery klomby z drzewami i żywopłotami.

Dwór wzniesiony na planie prostokąta jest budynkiem parterowym, murowanym z dachem dwuspadowym, kryty eternitem. Część centralną tynkowanej elewacji zachodniej ozdobionej gzymsami podkreśla piętrowy ryzalit. Przy narożu północno-wschodnim dobudowany jest ganek.

W sąsiedztwie parku znajduje się murowana stodoła z końca XIX wieku. Na północ od parku zlokalizowane są budynki gorzelnii i magazynu spirytusowego, a za nimi 2 stawy przedzielone groblą, po której przebiega droga doprowadzająca do dworu.

Budynki mieszkalne

W historycznej zabudowie ludowej na terenie gminy Wąsewo zdecydowanie przeważały obiekty drewniane. Ze względu na małą trwałość materiału z jakiego były wzniesione, do chwili obecnej z okresów wcześniejszych zachowało się ich stosunkowo niewiele, *a i to pochodzących głównie z XX wieku i poddanych znacznej przebudowie i modernizacji, co spowodowało zagubienie cech historycznych.*

W zabudowie zagród wiejskich typowe rozwiązanie dla terenu gminy Wąsewo sprowadza się do trzech podstawowych obiektów: domu mieszkalnego, budynku inwentarskiego i stodoły.

Tradycja tego układu widoczna jest również w licznie występującej nowej zabudowie siedliska, zwłaszcza związanego z mleczno-hodowlanym typem produkcji rolniczej.

W starszych obiektach drewnianych występuje głównie konstrukcja zrębowa lub stosowana w okresie późniejszym - sumikowo-łątkowa. Składa się na nią podwalina posadowiona na głazach narzutowych lub ceglanej podmurówce. Od góry konstrukcję ściany spinają oczepy oraz związane z nimi belki stropowe ułożone w poprzek budynku. Przekrycie stanowi dach dwuspadowy z więźbą krokwiowo-jętkową. W większości budynków występuje zewnętrzny szalunek, często o ozdobnym rysunku układu desek, stosowany zwłaszcza na szczytach. Otwory okienne często otaczają zdobione opaski i rzadziej już spotykane okiennice. Występują też, zwłaszcza na ścianach szczytowych oraz pod okapami, ozdobne fryzy. Rzadko też spotyka się charakterystyczne dla Kurpiowszczyzny zwieńczenia szczytów (śparogi).

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne

Wznoszenie kapliczek, figur i krzyży przy drogach lub w przydomowych ogródkach jest zwyczajem bardzo starym i szeroko praktykowanym na Mazowszu. W krajobrazie gminy dominują jednak oprócz wysokich krzyży drewnianych - współczesne betonowe obeliski nieudolnie naśladujące dawne kapliczki, zimne i obce dla łagodnego krajobrazu gminy.

Na terenie gminy Wąsewo spotykamy różnorodne przykłady w tej grupie obiektów. Licznie występują skromniejsze w swym wystroju kapliczki w postaci słupów bądź filarów z małymi wnękami, w których umieszczane są rzeźby lub obrazy przedstawiające postacie boskie lub świętych. Obiekty te często są zdobione szczycikami, gzymsami, niszami, daszkami lub są tylko wieńczone metalową lub drewnianą formą krzyża.

Kapliczki, figury i krzyże przydrożne z zasady ogradzane są dekoracyjnymi płotkami oraz obsadzone grupami niskiej i wysokiej zieleni.

2.3. Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony

Jako elementy zagrażające harmonii kompozycji krajobrazu należy uznać te obiekty, które nie komponują się ze środowiskiem przyrodniczym i kulturowym gminy. Są to:

- maszty stacji bazowych telefonii komórkowej znajdujące się w pobliżu miejscowości: Rząśnik Szlachecki, Wąsewo (w granicach sołectwa Zastawie) i Zastawie,
- linia wysokiego napięcia 220 kV relacji Ostrołęka – Miłosna (przebiega w zachodniej części gminy),
- nierekultywowane, nielegalne wyrobiska kruszywa naturalnego,
- legalne i „dzikie” wysypiska odpadów koło miejscowości: Króle, Brzezienko, Ulasek, Majdan Suski, Rososz,
- zabudowa nie komponująca się z istniejącymi elementami środowiska naturalnego i kulturowego: bloki mieszkalne w miejscowości Trynosy Osiedle i Przyborowie, 4-kondygnacyjny budynek w Brudkach Starych, jaskrawe elewacje budynków w Brudkach Nowych, teren poprzemysłowy w Przyborowiu Kolonii,
- zanik różnorodności regionalnej w budownictwie wiejskim – unifikacja architektury, zastępowanie tradycyjnych materiałów budowlanych (drewna) prefabrykatami, przenoszenie miejskich wzorów architektonicznych, niedostosowanych do wiejskiego stylu życia.

Utrzymywanie wartości historycznych i przyrodniczych, odpowiednie ich wyeksponowanie i podporządkowanie im koncepcji rozwoju przestrzennego oraz charakteru architektonicznego, wpłynie na stan ładu przestrzennego, podniesie niewątpliwie rangę i znaczenie Wąsewa w regionie, a również przyczyni się do rozwoju aktywności społecznej uaktywniając nową funkcję gminy jaką może być rekreacja i wypoczynek.

Istotną sprawą jest należyte wyeksponowanie występujących tu wartościowych obiektów tworzących krajobraz kulturowy oraz terenów korzystnych dla rozwoju funkcji wypoczynkowej.

W prawie miejscowym należy zabezpieczyć warunki pozwalające na ochronę obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru, obiektów wpisanych do ewidencji zabytków wymienionych w rozdziale 4.6 oraz innych obiektów cennych pod względem kulturowym takich jak kapliczki przydrożne, ogrodzenia, charakterystyczne dla tradycji detale architektoniczne i ozdoby.

Ze względu na występujące w Wąsewie deniwelacje terenu, z wielu odległych miejsc rozciągają się interesujące widoki na atrakcyjne krajobrazowo tereny gminy. Do nich należą tereny w północnej części gminy (rejon wsi Zgorzałowo) oraz dolina Potoku Czerna, zwłaszcza w rejonie wsi Wąsewo – Króle.

Nowym elementem w krajobrazie gminy Wąsewo są duże wyrobiska kruszywa znajdujące się w północno wschodniej części gminy oraz na zachód od Wąsewa. Po zakończeniu eksploatacji kruszywa, rekultywacja tych terenów winna zmierzać w kierunku przystosowywania ich dla całorocznych funkcji wypoczynkowych. Dotyczy to zwłaszcza

rejonu Zgorzałowo-Przyborowie, gdzie powstałe na skutek poboru kruszywa deniwelacje terenu oraz występująca na znacznej powierzchni wyrobisk woda, stwarzają potencjalne warunki dla kreacji obszaru wypoczynkowego o ponadlokalnej skali, zainicjowanego na bazie agroturystycznej i ukierunkowanego na dalszy rozwój bazy pensjonatowej.

W celu wyeksponowania dominant przestrzennych w krajobrazie gminy Wąsewo należałoby zachować następujące okna widokowe:

- w Wąsewie - z punktu widokowego przed bramą główną cmentarza parafialnego w kierunku miejscowości Wąsewo,
- ze punktu widokowego na wzniesieniu przy wyrobisku kruszywa przy drodze Wąsewo - Króle w kierunku na miejscowość Wąsewo,
- z drogi gminnej w miejscowości Mokrylas w kierunku na zabytkowy kościół w Wąsewie,
- z drogi powiatowej nr 2643w z kierunku od miejscowości Trynosy w kierunku na zabytkowy kościół w Wąsewie,
- z drogi powiatowej nr 2645w z kierunku od miejscowości Bagatele w kierunku na zabytkowy kościół w Wąsewie,
- z drogi powiatowej nr 4401w z kierunku od miejscowości Zastawie w kierunku na zabytkowy kościół w Wąsewie.

W celu upowszechnienia atrakcyjnego krajobrazu występującego na terenie gminy Wąsewo należy dążyć do udostępnienia i zagospodarowania następujących ciągów widokowych:

- wzdłuż drogi Przyborowie Kolonia - Zgorzałowo - Wysocze z widokiem na dolinę bezimiennego potoku będącego prawym dopływem Potoku Czerna w górnym jego biegu powyżej Wąsewa,
- wzdłuż dróg otaczających dolinę Potoku Czerna w dolnym jego biegu między Wąsewem i Królami.

W celu zachowania ładu przestrzennego, oprócz ochrony konserwatorskiej należy:

- utrzymywać historyczne układy przestrzenne wsi - gniazdowe, wielodrożne, ulicówki.
- dążyć do zachowania i preferować w nowej zabudowie formy nawiązujące do regionalnego budownictwa, z wykorzystaniem tradycyjnych materiałów budowlanych - charakterystycznych dla chałup mazowieckich,
- ograniczać wpływ architektury „egzotycznej”, nadmiernie fantazyjnego i wybujałego indywidualizmu inwestorów;
- stosować zasadę koncentracji zabudowy na terenach istniejących miejscowości z zachowaniem lokalnych powiązań przyrodniczych;
- postuluje się objąć ochroną budynek gorzelni w m. Trynosy Osiedle.

3. STAN I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA, W TYM STAN ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

3.1. Wprowadzenie

Dla potrzeb niniejszego opracowania definicję pojęcia „środowisko” zaczerpnięto z Ustawy Prawo ochrony środowiska:

„środowisko - rozumie się przez to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, zwierzęta i rośliny, krajobraz oraz klimat” (art. 3, ust. 39 Ustawa Prawo ochrony środowiska). W art. 5 niniejszej ustawy zwrócono uwagę, iż „ochrona jednego lub kilku elementów przyrodniczych powinna być realizowana z uwzględnieniem ochrony pozostałych elementów”.

Powyższa ustawa określa konieczność zachowania równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska (zrównoważony rozwój). Określa również w art. 72 zakres tematyki, który należy uwzględnić w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Zwraca szczególną uwagę na tematykę racjonalnego wykorzystania powierzchni ziemi, obszarów występowania złóż oraz innych zasobów odnawialnych i nieodnawialnych ziemi, stan sanitarny poszczególnych elementów środowiska, ochrony przed hałasem, wibracjami i polami elektromagnetycznymi, możliwość wystąpienia nadzwyczajnych sytuacji powstałych w wyniku klęsk żywiołowych lub ruchów masowych ziemi, a także zapewnianie ochrony walorów krajobrazowych środowiska i warunków klimatycznych.

3.2. Stan i funkcjonowanie poszczególnych elementów środowiska, występowanie udokumentowanych złóż kopalin i zasobów wód podziemnych oraz terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Uwarunkowania zewnętrzne

Gmina Wąsewo znajduje się w regionie o małym stopniu przekształcenia środowiska przyrodniczego. Położona jest w widłach rzek Narwi i Bugu, a na jej terenie istnieje fragment dużego kompleksu leśnego – Puszcza Biała. Takie położenie uwarunkowało:

- włączenie gminy do obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski,
- włączenie części gminy (na południe od drogi krajowej) do europejskiej sieci Natura 2000 poprzez utworzenie Obszaru Specjalnego Ochrony Ptaków (OSO) – Puszcza Biała (kod obszaru PLB 140007);
- projektowane włączenie południowej części gminy do Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Wynikające z położenia gminy uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego mają swoje dobre i złe strony. Z jednego punktu widzenia:

- pozwalają na prawidłowe funkcjonowanie i utrzymanie dobrego stanu środowiska przyrodniczego,
- zachowanie rygorów określonych dla obszarów sieci Natura 2000 może przyczynić się do utrzymania ładu przestrzennego na ich obszarze,
- dobry stan środowiska wpływa pozytywnie na jakość życia mieszkańców,
- duże walory przyrodnicze terenów sąsiadujących i terenów w gminie, w tym duże zbiorniki wodne, mogą być atutem w promocji turystyki w tym obszarze,
- dobry stan środowiska sprzyja rozwojowi rolnictwa ekologicznego.

Z drugiej strony utrzymanie przyrodniczych powiązań zewnętrznych ogranicza sposób zagospodarowania przestrzennego i stosowanie uciążliwych dla środowiska technologii. Ponadto ustalenie obszaru Natury 2000 na terenie ścisłej zabudowy wsi, będzie mogło mieć wpływ na ograniczenie ich rozwoju.

Zagrożenia zewnętrzne, które wpływają na funkcjonowanie przyrody to przede wszystkim położenie fragmentu gminy w obszarze deficytu wód powierzchniowych. Jest to związane nie tylko z małymi opadami atmosferycznymi w tym rejonie, ale również działalnością człowieka tj. nieprawidłowymi melioracjami, prostowaniem koryt rzecznych, małym udziałem powierzchni leśnej w północnej części gminy.

Stosunkowo nieduży wpływ na zanieczyszczenie atmosferyczne gminy mają gazy i pyły napływające z obszarów sąsiadujących. Głównym źródłem zanieczyszczeń w regionie jest Zespół Elektrociepłowni „Ostrołęka” oraz drogi o dużym natężeniu ruchu.

Uwarunkowania wynikające z lokalnych wartości środowiska

Rzeźba terenu

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski J.Kondrackiego (2000r.) gmina Wąsewo leży w pasie Nizin Środkowopolskich, w makroregionie: Nizina Północnomazowiecka (318.6), mezoregionie: Międzyrzecze Łomżyńskie (318.67).

Nizina Północnomazowiecka znajduje się w widłach dolnej Narwi i dolnego Bugu, na wschód i na południe od linii zasięgu zlodowacenia wiślanego. Międzyrzecze Łomżyńskie jest wysoczyzną morenową. Ukształtowanie terenu, wynikające z działalności akumulacyjnej lodowca (stadiału środkowopolskiego oraz stadiału Wkry i Mławy), a także działalności erozyjno-akumulacyjnej wód lodowcowych, zostało silnie przekształcone peryglacjalnie. Spowodowało to, wyrównanie wcześniejszej deniwelety. Znaczący wpływ na ukształtowanie terenu miała działalność akumulacyjna i erozyjna rzek.

Na terenie opracowania wyróżniono następujące naturalne jednostki morfogenetyczne:

- wysoczyzna moreny dennej – ostrość tej formy rzeźby terenu została silnie zatarta w wyniku procesów denudacyjnych. Wysoczyzna ma aktualnie charakter płaskiej równiny o średniej wysokości 110-120 m n.p.m. Przeważają spadki od 2 do 5%. W części wschodnio-środkowej znajduje się fragment płaskiego wału o asymetrycznych zboczach, o wysokości względnej dochodzącej do 15 m. Jest to tzw. krawędź ostrowska. Na wale krawędzi ostrowskiej położony jest najwyższy punkt terenu w gminie Wąsewo, na wysokości 132,5 m n.p.m. Morena denna jest również urozmaicona niewielkim zagłębieniami bezodpływowymi o płaskich dnach. Zagłębiają się one na głębokość względną od 1 do 2 m;
- zdenudowane wzgórza moreny czołowej – są to formy płaskie, o łagodnych zboczach. Spadki zboczy kształtują się w granicach od 2 do 15%. Główny ciąg moreny znajduje się w zachodniej części gminy i przebiega z północnego-wschodu (NNE) na południowo-zachód (SSW). W części północnej znajduje się również kilka mniejszych pagórków morenowych;
- wzgórza kemowe – główny wał kemowy położony jest w północno-wschodniej części gminy, niewielkie płaty pagórków są usytuowane również wzdłuż Potoku Czerna. Wał kemowy znajduje się na kierunku wschód-zachód. Zbocza wału charakteryzują się niewielkimi spadkami od 2 do 10%. Wysokość względna wynosi od 5 do 10 m;
- tarasy zalewowe – utworzone są przez wody fluwoglacjalne, aktualnie wykorzystane przez współczesną sieć rzeczną, cieków: Potok Czerna, Kabat i odnogi Wymakracza. Tarasy mają zmienną szerokość od kilkudziesięciu do kilkuset metrów, są płaskie i często podmokłe. Dolina Potoku Czerna silnie wcina się w wał moreny czołowej tworząc przełomy;
- pola piasków przewianych – są to najmłodsze formy ukształtowania terenu – holoceni. Na polach tych lokalnie występują niewielkie wzniesienia o wysokości względnej od 1 do 2 m.

Rzeźba terenu została przekształcona antropogenicznie w niektórych fragmentach gminy. Odkształcenia powstały wskutek wydobycia metodą odkrywkową złóż kruszywa naturalnego. Największe wyrobiska znajdują się w miejscowościach Przyborowie, Przyborowie Kolonia, Wąsewo i Zgorzałowo. Projektowane jest prowadzenie prac również w Zastawiu.

Oprócz dużych wyrobisk na terenie gminy znajduje się również kilka niewielkich lokalnych odkrywek. Na terenie gminy zinventaryzowano otwory po wyrobiskach znajdujące się w pobliżu: Przyborowia, Rynku, Rososzy, Zgorzałowa, Wysocza, Króli, na zachód od Wąsewa i przy drodze Wąsewo-Wysocze.

W wyniku działań wydobywczych przekształceniom uległy w znacznej części wzniesienia kemowe oraz fragment wału moreny czołowej na północ od Króli. Wielkość nieczynnej odkrywki w Przyborowiu wynosi około 150 000 m², a Wąsewie około 45 000 m².

Antropogeniczne zmiany rzeźby terenu, takie jak nasypy i wykopy, są również związane z drogą krajową nr 60 i nieczynną linią kolejową relacji Ostrów Maz. - Ostrołęka.

Budowa geologiczna, złoża kopalin i występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Miąższość utworów czwartorzędowych, stanowiących wierzchnią warstwę gruntu w gminie Wąsewo, jest różna, waha się od 100 do 200 m. Najstarszymi osadami czwartorzędu są piaski i mułki rzeczne peryglacjału. Na nich leżą kilkunasto metrowej wysokości osady zlodowacenia środkowopolskiego. Pokrycie terenu gliną zwałową po przejściu lodowca spowodowało zupełne wyrównanie wcześniejszej deniwelacji. W wielu profilach glina została zanieczyszczona przez działalność wód fluwoglacjalnych, które osadziły wyżej leżące piaski i żwiry.

Na terenie gminy Wąsewo znajdują się następujące utwory czwartorzędowe (na poziomie 0-4,5 m p.p.t.):

- gliny zwałowe z otoczkami na mułkach i piaskach zastoiskowych (utwory plejstocenu, Stadiału Wkry i Stadiału Mławy) - utwory twaroplastyczne, zwarte, w kontakcie z wodą miękoplastyczne. Są to utwory o korzystnych warunkach budowlanych. Występują na głębokości od 0 do poniżej 4,5 m p.p.t. Stanowią podłoże piasków i żwirów wodnolodowcowych. W okolicach miejscowości Wysocze-Bartosy występują utwory zastoiskowe reprezentowane przez gliny pylaste, pyły i pyły piaszczyste.
- piaski i żwiry wodnolodowcowe na glinach zwałowych (utwory plejstocenu) - utwory średnio zagęszczone i zagęszczone, o zmiennym składzie granulometrycznym. Są to utwory o korzystnych warunkach budowlanych. Gliny zwałowe występują na głębokości poniżej 1,5 m p.p.t. W części północno-wschodniej budują wzniesienia kemowe, pozostałe tworzą płaską wysoczyznę moreny dennej,
- piaski i żwiry z otoczkami w strefie moreny czołowej (utwory plejstocenu, Stadiału Mławy) - utwory te charakteryzują się zmiennością składu granulometrycznego. Są to utwory o korzystnych warunkach budowlanych. Występują przeważnie od 0 do poniżej 4,5 m p.p.t.,
- mułki i piaski deluwialne i rzeczne na glinach zwałowych (utwory plejstoceniowe i holoceniowe) - utwory o zmiennej miąższości. Są to utwory o średnich warunkach posadowienia budynków.
- namuły, torfy, piaski humusowe rzeczne i bagienne (utwory holoceniowe) - są to utwory o mało korzystnych i niekorzystnych warunkach posadowienia budynków
- piaski eoliczne (utwory plejstoceniowe i holoceniowe) - reprezentowane przez piaski luźne, drobne o zróżnicowanej miąższości. Tworzą pola piasków przewianych i wyniesienia wydym. Są to utwory o średnich warunkach posadowienia budynków, ze względu na możliwość osypywania się gruntu.

Zmiany budowy geologicznej związane są z wydobyciem kruszywa naturalnego. Na obszarach eksploatacji, po wydobyciu kruszywa, dna odkrywek są wypełniane wodą lub pokrywane wcześniej usuniętą warstwą humusową gleby. Następuje częściowe przemieszanie profilu glebowego.

Na terenie gminy Wąsewo występują udokumentowane złoża kruszywa naturalnego (dane: [http://baza.pgi.waw.pl/igs/ z 01.2011r.](http://baza.pgi.waw.pl/igs/z_01.2011r.)):

- *Jelonki - Przyborowie - eksploatacja złoża zaniechana,*
- *Jelonki - Przyborowie 2 - złożo zagospodarowane,*
- *Jelonki - Przyborowie 3 - o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Jelonki - Przyborowie I - złożo zagospodarowane,*
- *Przyborowie I - o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Przyborowie II - o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Przyborowie - eksploatacja złoża zaniechana,*
- *Przyborowie - pole 4 - eksploatacja złoża zaniechana,*
- *Przyborowie - pole 5 - eksploatacja złoża zaniechana,*
- *Wąsewo - złożo skreślone z bilansu zasobów,*
- *Wąsewo I - złożo zagospodarowane,*
- *Wąsewo II - złożo o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Wysocze - o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Zastawie - o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Zgorzałowo - o zasobach rozpoznanych szczegółowo,*
- *Zgorzałowo IA - złożo zagospodarowane,*
- *Zgorzałowo II - o zasobach rozpoznanych szczegółowo.*

Cały obszar wzniesień kemowych jest obszarem potencjalnego występowania złóż kruszywa naturalnego: piasku, pospółek i żwiru.

Na terenie gminy w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo z 2002r., a także w obowiązujących m.p.z.p. wyznaczono również tereny eksploatacji kruszywa naturalnego¹ w miejscowości Zastawie o powierzchni około 25,9 ha oraz w miejscowości Wąsewo o powierzchni około 8,14 ha. *W zmianach Studium z 2008r. i 2011r. wyznaczono dodatkowo kolejne potencjalne tereny eksploatacji kruszywa naturalnego - w miejscowości Mokrylas o powierzchni około 5 ha, Wysocze o powierzchni około 1 ha oraz w miejscowości Zastawie o powierzchni około 50 ha.*

Wody powierzchniowe

Teren gminy Wąsewo znajduje się w dorzeczu Narwi:

- północna część gminy jest odwadniana przez dopływy rz. Orz (bezpośrednio m. Brzezienko) - Potok Czerna i jego odnogi (Ulasek, Zastawie, Króle, Mokrylas, Bartosy, Wąsewo, Wąsewo-Kolonia, Wysocze, Zgorzałowo, Trynosy Osiedle) oraz kanału Przyjmy-Zalesie (Przyborowie, Przyborowie Kolonia, Czesin, Trynosy);
- środkowo-wschodnia część gminy znajduje się w zlewni rz. Ostrówki i jej dopływu Kabatu (m. Przedświt, Majdan Suski, Brudki Nowe, Rząśnik Majdan, Rząśnik Szlachecki, Rząśnik Włociański, Bagatele);
- pozostała część gminy jest odwadniana przez rz. Wymakracz i jej dopływy (m. Grębki, Ruda, Jarząbka, Choiny, Grądy).

Orz, Ostrówka i Wymakracz są dopływami III rzędowymi. Obszar gminy jest odwadniany głównie przez cieki IV rzędowe i wyższe. Sieć wodna gminy jest bogata.

¹ Wprowadzenie obszaru eksploatacji kruszywa naturalnego nie uprawnia właścicieli gruntów do podjęcia prac związanych z wydobyciem. Wymagane jest udokumentowanie złoża i posiadanie koncesji na w/w działalność.

Potok Czarna wypływa u podnóża wzgórza kemowego we wschodniej części gminy, a następnie w części zachodniej przecina wał moreny czołowej tworząc przełomy.

Ostrówka bierze swój początek w pobliżu m. Przedświt, natomiast Kabat niedaleko m. Bagatele.

Górny bieg rzeki Wymakracz znajduje się na terenie gminy Ostrów Maz., nie dochodzi jednak do strefy zurbanizowanej miasta Ostrów.

Wezbrania wód w rzekach występują wczesną wiosną: luty-kwiecień, natomiast najniższe stany obserwuje się latem: lipiec-wrzesień. W gminie Wąsewo brak jest terenów bezpośrednio zagrożonych powodzią oraz potencjalnie zagrożonych powodzią wyznaczonych w Studium ochrony przeciwpowodziowej sporządzanym przez dyrektora RZGW. Występują natomiast tereny podmokłe, o niewłaściwych stosunkach wilgotnościowych.

Przez środek gminy przebiegają działy wodne rzek: Potok Czarna, Ostrówka i Wymakracz.

Na obszarze gminy znajduje się kilka niewielkich naturalnych zbiorników wody stojącej. Stawy i oczka wodne znajdują się w pobliżu miejscowości: Wysocze, Majdan Suski, Rynek, Modlinek i Zgorzałowo. Jest też kilka sztucznych stawów hodowlanych w miejscowościach: Brzezienko i Trynosy Osiedle. Największy zbiornik wodny znajduje się w m. Przyborowie. Powstał on w wyniku wypełnienia wodą nieczynnego wyrobiska kruszywa naturalnego.

Wszystkie z wymienionych zbiorników mają znaczenie retencyjne.

Zmiany układu sieci wodnej dotyczą również przekształcenia znacznej części koryt rzecznych w rowy (zlikwidowano meandry) oraz zmeliorowania obszarów podmokłych. Ogółem na omawianym terenie odwadniane przez rowy melioracyjne jest 20,3% powierzchni gminy, a drenowane 11,3%. Co stanowi razem obszar 3 757 ha, czyli 31,6% powierzchni gminy.

Przekształceniu podlega również stan czystości wód powierzchniowych. Rzeki na terenie gminy nie podlegają monitoringowi, dlatego wielkość zmian nie jest znana.

Wody podziemne

Znaczna część gminy Wąsewo (ok. 60% powierzchni) charakteryzuje się swobodnym zwierciadłem wody pierwszego poziomu wodonośnego (tzw. wody gruntowe). Związane jest to z występowaniem w utworach powierzchniowych łatwo przepuszczalnych piasków.

Na terenie zalegania glin zwałowych moreny dennej ciągłość pierwszego zwierciadła wody może ulec zakłóceniu i wykazuje napięcie. W tym rejonie występują w niektórych miejscach wody przypowierzchniowe (tzw. wierzchówki), które utrzymują się na głębokości od 0,5 do 3,5 m i okresowo, w czasie suszy, mogą zanikać.

Na przeważającej części terenu zwierciadło wody gruntowej kształtuje się na głębokości poniżej 4 m p.p.t. Wahania roczne, w zależności od ilości opadów, mogą wynosić od 0,2 do 2 m.

Płytsze występowanie wód pierwszego poziomu jest związane z obniżeniem się poziomu terenu w dolinach rzecznych. W najniższych partiach dolin poziom wody gruntowej kształtuje się na wysokości powyżej 1 m p.p.t. Na obszarach pradolinnych zwierciadło wody gruntowej zalega na głębokości około 2 - 3 m p.p.t. Wahania roczne w dolinach mogą wynosić od 0,5 do 1,5 m. Kierunek spływu wód pierwszego poziomu jest zgodny z nachyleniem terenu. Miąższość tego poziomu wynosi około 4 m.

Na terenie pól piasków przewianych poziom wody kształtuje się na poziomie poniżej 4 m p.p.t., ale na obszarach silnie zwydmionych zróżnicowanie głębokości może być bardzo duże od 1 do 30 m p.p.t.

Pierwszy poziom wodonośny zasilany jest przez wody opadowe. Część wód przesącza się wskutek grawitacji w głąb profilu (w trakcie czego ulega oczyszczeniu podczas filtracji), część zasila w wodę sieć rzeczna i rowy melioracyjne.

Deformacje pierwotnego zwierciadła wody wywoływane są przez melioracje, drenaż, a także są związane z istnieniem na terenie gminy odkrywkowych wyrobisk piasku i żwiru. Znaczej wielkości wyrobiska mają charakter drenujący. Efektem w/w działań jest tworzenie się gruntów przesuszonych. Część północna gminy (zlewnia rz. Orz) została uznana za zagrożoną deficytem wody. Pozytywny wpływ na zahamowanie zmian stosunków wodnych ma zachowanie na terenie gminy mokradeł i bagien towarzyszących obniżeniom powierzchniowym i dolinom rzecznych.

Drugi poziom wodonośnym występuje na głębokości 23 - 62 m p.p.t. pod glinami Stadiału Wkry. Woda ujmowana jest na cele wodociągu gminnego w miejscowościach: Bartosy, Brzezienko, Majdan Suski, Przyborowie, Rząśnik Włociański i Wąsewo. Ponadto dokumentacje hydrogeologiczne posiadają również ujęcia wód w miejscowościach Rynek oraz Trynosy Osiedle. Średnia wydajność ujęć wody kształtuje się na poziomie od 16,5 do 65 m³/h. Jest to wydajność przeciętna. W rozdziale 1.3. „Stan systemów infrastruktury technicznej – System wodociągowy” zostały podane zatwierdzone zasoby eksploatacyjne dla poszczególnych ujęć. Drugi poziom wodonośny jest całkowicie izolowany od powierzchni ziemi, przez co wody w nim występujące są czyste, wymagają jedynie prostego uzdatniania.

W północnym, środkowym i południowym fragmencie gminy został wyznaczony, Główny Zbiornik Wód Podziemnych w utworach czwartorzędowych. Opisał go A.Kleczkowski (1989r.), jako GZWP nr 221 - Zbiornik Doliny Kopalnej Wyszaków. Jest to zbiornik dwuwarstwowy. Spływ wód do tego zbiornika następuje z kierunku północnego. Najczęściej spotykana głębokość studni wynosi 100 m (średnio występuje na głębokości od 54 do 106 m). Miąższość utworów wodonośnych wynosi od 20 do 40 m, wydajność kształtuje się na poziomie od 15 do 30 m³/h. Zasoby omawianego zbiornika wynoszą 80 000 m³/d.

W utworach trzeciorzędowych (miocenijskich i oligocenijskich) został zidentyfikowany Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 215 - Subniecka Warszawska - Niecka Mazowiecka. Jest on przykryty przez półprzepuszczalne osady pliocenu i złożone strukturalnie osady czwartorzędowe, występuje poniżej 150 m p.p.t.. Znajdująca się na terenie gminy Wąsewo część zbiornika nie została w pełni rozpoznana. Wiadomo natomiast, że wykazuje on bardzo skomplikowany system krążenia wód, posiada średnią zasobności wód dyspozycyjnych – 250 000 m³/d. Moduł zasobowy jest niewielki (0,055 1/skm²). Wody tego zbiornika zostały zakwalifikowane do najlepszych klas czystości Ic oraz Ia, Ib.

Klimat i warunki aerasanitarne

Podstawowe parametry charakteryzujące warunki klimatyczne:

- temperatury: średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 7,2 – 7,1°C;
dni mroźnych jest ok. 48 w ciągu roku;
okres wegetacyjny – 210-220 dni;
średni czas trwania zimy termicznej ze średnimi dobowymi temperaturami poniżej 0°C wynosi około 100 dni
- opady: suma rocznych opadów atmosferycznych wynosi poniżej 550 mm;
suma opadów atmosferycznych w mies. V-X wynosi około 350 mm;
pokrywa śniegowa utrzymuje się 60-90 dni w ciągu roku;

- średnia liczba dni z burzą – 12-16 dnia;
- zachmurzenie: średnia ilość dni pogodnych wynosi 35, a dni pochmurnych 140; liczba dni z mgłą – 43 dni
- wiatry: przeważają wiatry południowo-zachodnie (15%) i zachodnie (13%), najrzadziej notowane są wiatry północno-wschodnie (8%) i wschodnie (8%)
średnia prędkość wiatrów wynosi około 2,6 m/sek.

Powyższa charakterystyka określa warunki makroklimatyczne *dzielnic* środkowej. Na mezoklimat gminy mają wpływ czynniki lokalne takie jak: ukształtowanie i pokrycie terenu, warunki wodne.

Znaczna część terenu gminy Wąsewo charakteryzuje się niewielkimi amplitudami dobowymi temperatur, brakiem zalegania zimnego powietrza. Warunki te posiadają tereny dostatecznie przewietrzane, o głębokim zaleganiu wody gruntowej (poniżej 2 m p.p.t.) pokryte utworami o dużej pojemności cieplnej (gleby z udziałem gliny). Nieco większe wahania temperatur związane są z występowaniem utworów piaszczystych, które w warstwie powierzchniowej nagrzewają się szybko i szybko tracą ciepło.

Okresowo gorszymi warunkami termicznymi odznaczają się tereny, gdzie zwierciadło wody gruntowej periodycznie się podnosi. Zwiększenie wilgotności powietrza powoduje możliwość występowania przymrozków i wolniejsze nagrzewanie się gleby.

Na największe dobowe i roczne amplitudy temperatur narażone są wilgotne doliny cieków i obniżenia bezodpływowe. Zastoiska zimnego powietrza mogą powstawać głównie w dolinie Potoku Czerna w miejscu przecięcia wału moreny czołowej. Na terenie dolin mogą częściej niż w innych rejonach występować przyziemne przymrozki głównie w okresie wiosennym i jesiennym w godzinach nocnych oraz inwersje temperatur².

Najbardziej wyrównane amplitudy temperatur posiadają tereny lasów i zadrzewień śródpolnych na glebach suchych i świeżych oraz tereny położone w ich pobliżu. Lasy mają również istotny wpływ na skład powietrza. Są naturalnym filtrem zanieczyszczeń takich jak pyły i gazy. Same również wprowadzają związki chemiczne i jony do atmosfery. Na terenie gminy Wąsewo występują lasy, w których składzie gatunkowym przeważają drzewa i krzewy iglaste. W tego typu drzewostanach produkcja tlenu utrzymuje się na średnim poziomie, ale trwa cały rok, wzrasta w sezonie wegetacyjnym (ok. 70% produkcji), a maleje w półroczu zimowym. Przewietrzanie tych zbiorowisk jest bardzo duże. Następuje więc ciągła wymiana mas powietrza pomiędzy środkiem lasu, a jego otoczeniem. Zdolność absorpcji zanieczyszczeń pyłowych i metali ciężkich jest niska w stosunku do zbiorowisk o większym udziale roślin liściastych. Drzewa iglaste są jednak największym producentem fitoerozoli (głównie monoterpentyn), które mają właściwości bakteriobójcze i grzybobójcze. Bioklimat tych lasów jest wolny w zasadzie od czynników alergogennych. Korzystne warunki aerosanitarne utrzymują się zarówno w lesie jak i w jego otoczeniu.

Szata roślinna, w tym leśna przestrzeń produkcyjna i świat zwierzęcy

Jak wynika z danych GUS (2006r.) 96% obszaru gminy stanowi powierzchnia biologicznie czynna, zajęta przez różnego typu zbiorowiska roślinne. Są to głównie zbiorowiska półnaturalne i antropogeniczne.

² Inwersja temperatur - wzrost temperatury w miarę wzrostu wysokości względnej, jest to sytuacja przeciwna do normalnej.

Największy udział mają zbiorowiska roślin uprawnych i towarzyszących im chwastów. Zbiorowiska te zajmują około 56% powierzchni gminy. Różnią się między sobą w zależności od żyzności gleb, które porastają. Ze względu na dominację upraw zbożowych, najczęściej reprezentowane są przez roślinność z klasy *Secalietea* (zb. segetalne towarzyszące uprawom roślin zbożowych i lnu). Występują tu rośliny jednoroczne i dwuletnie, przystosowane do zabiegów agrotechnicznych, takie jak kąkol polny, chaber bławatek, nawrot polny, mak polny. Są to pospolite gatunki roślin. W południowej części gminy duża część terenów upraw jest odłogowana, w wyniku czego zarasta roślinnością niską, a na niektórych polach pojawia się roślinność wysoka.

Zdecydowanie mniejszą powierzchnię zajmują uprawy roślin ogrodniczych. Uprawom tym towarzyszą zbiorowiska z klasy *Chenopodieta* (zb. jedno- i dwuletnich roślin towarzyszących uprawom rolno-ogrodniczym). Należą tu również rośliny jedno- i dwuletnie tj. mleczyk zwyczajny, jasnota purpurowa, stulisz lekarski, chwastnica jednostronna.

Drugie, co do wielkości zajmowanej przestrzeni w gm. Wąsewo, są zbiorowiska leśne i zaroślowe. Pokrywają około 25% (2 919 ha) powierzchni gminy. Największy kompleks leśny znajduje się w południowej części gminy. Jest to fragment dużego kompleksu *Puszczy Białej*, który rozciąga się od Pułtuska do Małkini. W obrębie tego kompleksu zinwentaryzowano wiele gatunków roślin podlegających ochronie: *Aquilegia vulgaris*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Centaureum erythraea*, *Cephalanthera longifolia*, *Chimaphila umbellata*, *Convallaria majalis*, *Dactylorhiza fuchsii*, *Dactylorhiza incarnata*, *Dactylorhiza majalis*, *Daphne mezereum*, *Diphysastrum zeilleri*, *Diphysium complanatum*, *Epipactis helleborine*, *Frangula alnus*, *Gentiana pneumonanthe*, *Hedera helix*, *Iris sibirica*, *Lilium martagon*, *Lycopodium annotinum*, *Lycopodium clavatum*, *Melittis melissophyllum*, *Neottia nidus-avis*, *Platanthera bifolia*, *Primula elatior*, *Primula veris*, *Viburnum opulus*.

Na terenie gminy Wąsewo wyróżniają się również: kompleks leśny znajdujący się w północno-zachodniej części gminy w pobliżu miejscowości Trynosy Osiedle i Przyborowie Kolonia oraz lasy porastające wał moreny czołowej (w północno-zachodniej części gminy), które aktualnie nie tworzą jeszcze zwartego kompleksu.

Oprócz wymienionych zespołów występują też niewielkie powierzchniowo obszary leśne „porozrzucane” wśród pól. Zdecydowanie więcej jest ich w części południowej gminy. Zarośla porastają często brzegi cieków. Występują też zadrzewienia liniowe wzdłuż dróg.

Lasy na terenie gminy Wąsewo należą do dwóch nadleśnictw: Wyszaków (obejmuje kompleks leśny *Puszczy Białej*) i Ostrów Mazowiecka (pozostałe).

Lasy są w niewielkim stopniu zróżnicowane pod względem siedliskowym i mają głównie charakter lasów gospodarczych. 31% lasów stanowią lasy należące do Państwowych Gospodarstw Leśnych (1 690 ha), pozostałe to lasy prywatne (1 197ha).

Tereny aktualnie zajmowane przez większe kompleksy leśne według Mapy roślinności potencjalnej należą do siedlisk borowych. Fragment *Puszczy Białej* położony jest na siedlisku kontynentalnego boru świeżego i suchego. Kompleksy leśne położone w północnej części gminy porastają siedlisko kontynentalnego boru mieszanego. Tereny wzdłuż cieków wodnych są naturalnym siedliskiem łąg olszowych i roślinności bagiennej. W części środkowej gminy występuje siedlisko grądów subkontynentalnych lipowo-dębowo-grabowych, jednak w całości (ze względu na wysoką jakość gleb) zajmowane jest przez uprawy polowe.

Istniejące zbiorowiska leśne nawiązują składem gatunkowym do roślinności potencjalnej. Stan zdrowotny lasów jest zadawalający, jednak część lasów wymaga wykonania zabiegów pielęgnacyjnych. Dotyczy to w szczególności młodych, lasów prywatnych, gdzie zabiegi te znacznie się opóźniają. Na terenie gminy można wyróżnić następujące fizjocenozy leśne:

- bór świeży - jest to zbiorowisko najczęściej spotykane na terenie gminy. Występuje w różnych fazach rozwoju. W kompleksach zwartych jest lepiej wykształcony niż w niewielkich, młodych zadrzewieniach porolnych. Fizjocenozy boru świeżego porastają gleby ubogie o niskim poziomie wody gruntowej, biellicowe i pseudobiellicowe. Są to najczęściej lasy gospodarcze, w jednakowym wieku, średnio 50-cio letnie. W drzewostanie, oprócz sosny, pojawia się również brzoza. Warstwa krzewów jest słabo rozwinięta, bujnie natomiast rozwinięta jest warstwa krzewinek i mchów. Przydatność dla gospodarki leśnej tego zespołu jest średnia i duża.

Obszary skrajnie suche i ubogie, szczyty wydm, pokrywa bór suchy. Zbiorowiska tego typu występują w sołectwach Ruda, Grębki i Grądy. W drzewostanie tego zbiorowiska występuje tylko sosna. Słabo rozwinięta jest warstwa krzewów i krzewinek. Charakterystyczna dla zespołu jest bogata warstwa porostów z rodzaju *Cladonia*. Zbiorowisko to wymaga szczególnej ochrony ze względu na przeciwdziałanie nadmiernej erozji wietrznej.

- bór mieszany świeży - występuje w kompleksie Puszczy Białej i kompleksie północno-wschodnim. Zbiorowisko to porasta gleby umiarkowanie żyzne, piaszczyste. Gatunkami lasotwórczymi są sosna i dąb szypułkowy. Udział sosny za sprawą gospodarki leśnej jest większy. Wiek drzewostanu jest zróżnicowany, od formacji w wieku poniżej 10 lat do kompleksów powyżej 100 lat. Średnio można przyjąć, że są to drzewostany starsze od poprzednio omawianych o około 10-20 lat.

Przydatność tego typu zbiorowisk dla gospodarki leśnej jest bardzo duża ze względu na szybki przyrosty masy drzewnej.

- łągi olszowe - występują wzdłuż cieków wodnych. Są na różnych poziomach rozwoju, w niektórych miejscach ich obecność ogranicza się do rzędu olsz wzdłuż strumieni i rowów, w niektórych są bardziej rozbudowane, jak np. w dolinie Potoku Czerna.

Gatunkiem dominującym w drzewostanie jest olsza czarna z niewielkim udziałem jesionu wyniosłego (w młodych zbiorowiskach brak jest jesionu). Przydatność tego zbiorowiska w gospodarce leśnej jest średnia ze względu na dużą wilgotność. Łągi olszowe spełniają bardzo ważną rolę w filtracji zanieczyszczeń przedostających się do wód powierzchniowych oraz regulują poziom wody.

Kolejną grupą zbiorowisk, pod względem zajmowanej powierzchni na terenie gm. Wąsewo, są łąki i pastwiska. Pokrywają prawie 15% powierzchni gminy.

Są to zbiorowiska roślinne o charakterze półnaturalnym. Na terenach, gdzie poziom wody gruntowej jest bardzo wysoki, powyżej 0,5 m p.p.t. występuje roślinność z rzędu *Molinietalia* (łąki wilgotne). Ze względu na ich niewielką przydatność w rolnictwie często zarastają przez łągi olszowe. Pokrywają gleby mułowo-błotne. W przypadku intensywnego nawożenia wykształcają się na nich wysoko produkcyjne łąki, jednak takie użytkowanie jest bardzo niebezpieczne dla środowiska.

Drugi typ łąk występuje w pradolinach rzek, na terenach nieco bardziej wyniesionych, gdzie zwierciadło wody gruntowej kształtuje się na poziomie od 0,5 do 2 m p.p.t. Są to zbiorowiska z rzędu *Arrhenatheretalia* (łąki świeże). Przydatność w rolnictwie tego typu łąk i pastwisk jest o wiele większa. Ze względu na intensywne użytkowanie ich skład gatunkowy w stosunku do umiarkowanie użytkowanych jest znacznie uboższy.

W związku ze znaczną ilością terenów zmeliorowanych brak jest praktycznie obszarów bagiennych. Wyjątek stanowi niewielkie torfowisko zachowane w kompleksie leśnym Puszcza Biała. Jest to zbiorowisko należące do klasy niskoturzycowych torfowisk niskich i przejściowych. Dla zachowania go, niezbędne jest utrzymanie wysokiego poziomu wody

gruntowej i stałego przepływu wody. Przydatność tego zbiorowiska dla produkcji paszy jest znikoma, ma natomiast bardzo ważną rolę regulacyjną dla środowiska naturalnego.

Na gruntach odłogowanych, klasy V i VI wytworzonych z piasków, przy głębokim poziomie zalegania wody gruntowej, głównie w części południowej gminy, na odłogowanych polach, występują suche murawy. Oprócz gatunków trawiastych porastają je również chwasty związane z polami uprawnymi. Większość ugorów jest jeszcze w pierwszej fazie sukcesji i nie zarasta lasem.

Do granicy gminy Wąsewo, w części środkowo-wschodniej, przylega zbiorowisko wrzośców z jałowcami (położone w gminie Ostrów Maz.). Znajduje się pomiędzy miejscowościami Antoniewo i Grądy. Suche wrzosowiska podlegają ochronie na podstawie Rozporządzenia MŚ z dn. 14.08.2001r. w sprawie określenia rodzajów siedlisk przyrodniczych podlegających ochronie (Dz.U. Nr 92, poz. 1029).

Poszczególne zbiorowiska roślinne są miejscem bytowania i żerowania różnych grup zwierząt. Środowisko wnętrza lasu (głównie dotyczy to fragmentu Puszczy Białej) jest miejscem życia dużych ssaków takich jak: jeleń, dzik, sarna, lisy, wilk oraz małych: wiewiórek, zajęcy, kun, jeży. Na terenach łąk przylegających do lasów powszechnie występują sarny i zajęce, krety. W 2008r. została opracowana inwentaryzacja ornitologiczna gminy Wąsewo przez Dr M. Wierzbę, W. Krasowskiego. Wg danych powyższej inwentaryzacji na terenie gminy zinwentaryzowano 19 gatunków ptaków podlegających ochronie, wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, z czego 9 gatunków (19 stanowisk) występuje w Obszarze Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Puszcza Biała, a 16 gatunków (40 stanowisk) występuje w pozostałej części gminy. Większość z gatunków ptaków występujących na terenie Natury 2000 to ptaki bytujące i żerujące na siedliska leśnych, ewentualnie łąkach i polach z zadrzewieniami: Bocian czarny (*Ciconia nigra*), Trzmielojad (*Pernis aprivorus*), Orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), Lelek kozodój (*Caprimulgus europaeus*), Dzieciol czarny (*Dryocopus martius*), Lerka /Skowronek borowy (*Lullula arborea*), Dzierzba gąsiorek (*Lanius collurio*). Zinwentaryzowano również ptaki mające swe siedliska na łąkach, polach uprawnych i mokradłach: Derkacz (*Crex crex*), Żuraw (*Grus grus*).

Ponadto na terenie gminy zinwentaryzowana inne ptaki podlegające ochronie na podstawie ww. Dyrektywy, jak i ptaki zagrożone wyginięciem. Do pierwszej kategorii zaliczają się: Bąk (*Botaurus stellaris*), Bocian biały (*Ciconia ciconia*), Błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*), Błotniak łąkowy (*Circus pygargus*), Kropiatka /Kureczka nakrapiana (*Porzana porzana*), Rybitwa rzeczna (*Sterna hirundo*), Zimorodek (*Alcedo atthis*), Świergotek polny (*Anthus campestris*), Pokrzewka jarzębata (*Sylvia nisoria*), Ortolan (*Emberiza hortulana*). Do drugiej, grupy, ptaków zagrożonych wyginięciem zaliczają się następujące gatunki: Bekas (*Galinago galinago*), Świerszczak (*Locustella naevia*), Słonka (*Scolopax rusticola*). Istnieje prawdopodobieństwo występowania ptaków wyjątkowo zagrożonych wyginięciem, t.j. Kraska (*Coracias garrulus*), Dzierzba czarnoczelna (*Lanius minor*), Łęczak /Brodzicz leśny (*Tringa glareola*), Błotniak zbożowy (*Circus cyaneus*) i Dzierzba rudogłowa (*Lanius senator*).

Ponadto zaobserwowano 73 gatunki pozostałych ptaków lęgowych: Jastrząb (*Accipiter gentilis*), Myszolów zwyczajny (*Buteo buteo*), Pustułka (*Falco tinnunculus*), Kuropatwa (*Perdix perdix*), Bażant (*Phasianus colchicus*), Wodnik (*Rallus aquaticus*), Mewa śmieszka (*Larus ridibundus*), Grzywacz (*Columba palumbus*), Sierpówka (*Streptopelia decaocto*), Kukułka (*Cuculus canorus*), Puszczyk (*Strix aluco*), Uszatka (*Asio otus*), Krętogłów (*Jynx torquilla*), Dzieciol zielony (*Picus viridis*), Dzieciol duży (*Dendrocopos major*), Dzieciolek (*Dendrocopos minor*), Skowronek (*Alauda arvensis*), Dymówka (*Hirundo rustica*), Świergotek drzewny (*Anthus trivialis*), Pliszka żółta (*Motacilla flava*), Pliszka siwa (*Motacilla alba*), Strzyżyk (*Troglodytes troglodytes*), Pokrzywnica (*Prunella modularis*), Rudzik (*Erithacus rubecula*), Kopciuszek (*Phoenicurus ochruros*), Pleszka (*Phoenicurus phoenicurus*), Mucholówka żałobna (*Ficedula hypoleuca*), Pokląskwa (*Saxicola ruberta*), Białorzytka (*Oenanthe oenanthe*), Kos (*Turdus merula*), Kwiczol (*Turdus pilaris*), Drozd śpiewak (*Turdus philomelos*), Paszkot (*Turdus viscivorus*), Piecuszek (*Pylloscopus*

trochilus), Pierwiosnek (*Phylloscopus collybita*), Świstunka leśna (*Phylloscopus sibilatrix*), Strumieniówka (*Locustella fluviatilis*), Rokitniczka (*Acrocephalus schoenobaenus*), Łozówka (*Acrocephalus palustris*), Trzciniak (*Acrocephalus arundinaceus*), Zaganiacz (*Hippolais icterina*), Piegża (*Sylvia curruca*), Cierniówka (*Sylvia communis*), Kapturka / Pokrzewka czarnołbista (*Sylvia atricapilla*), Modraszka / Sikora modra (*Parus caeruleus*), Bogatka / Sikora bogatka (*Parus major*), Sikora czarnogłówka (*Parus montanus*), Sosnówka / Sikora sosnówka (*Parus ater*), Kowalik (*Sitta europaea*), Pełzacz leśny (*Certhia familiaris*), Pełzacz ogrodowy (*Certhia brachydactyla*), Remiz (*Remiz pendulinus*), Wilga (*Oriolus oriolus*), Sójka (*Garrulus glandarius*), Sroka (*Pica pica*), Gawron (*Corvus frugilegus*), Wrona siwa (*Corvus corone*), Kruk (*Corvus corax*), Srokosz (*Lanius excubitor*), Szpak (*Sturnus vulgaris*), Mazurek (*Passer montanus*), Wróbel (*Passer domesticus*), Zięba (*Fringilla coelebs*), Kulczyk (*Serinus serinus*), Dzwoniec (*Carduelis chloris*), Szczygieł (*Carduelis carduelis*), Czyż (*Carduelis spinus*), Makolągwa (*Carduelis cannabina*), Grubodziób (*Coccothraustes coccothraustes*), Trznadel (*Emberiza citrinella*), Potrzos (*Emberiza schoeniclus*), Potrzyszcz (*Miliaria calandra*). Z wymienionych ptaków najliczniejszą grupę stanowią ptaki krajobrazu rolniczego, natomiast najmniej liczna jest grupa ptaków wodno-błotnych. Za najcenniejsze siedliska ptaków w gminie uznano:

- tereny położone na glebach torfowych w pasie od wsi Ruda i Jarząbka przez Choiny po Grądy,
- dolinę cieku Kabat,
- dolinę cieku Czerna w pobliżu wsi Króle,
- stawy i ich okolice w m. Przyborowie,
- brzeziny pomiędzy wsiami Brzezienko Stare a Mokrylas.

Zdecydowana większość terenów lęgowych ptaków w gminie Wąsewo znajduje się przy granicach gminy, w miejscach o małym zainwestowaniu terenu, o największej wilgotności, zwarcu drzewostanów i krzewów. Wskazano również bardzo istotną funkcję przyrodniczą alei drzew przydrożnych. Na terenach rolniczych zaleca się wprowadzanie niewielkich zadrzewień, tzw. remiz śródpolnych.

Gady na terenie gminy są reprezentowane przez jaszczurki zwinki, zaskrońce, padalce. Ponieważ na terenie gminy nie były prowadzone dokładne badania fauny, dlatego brak jest szczegółowych informacji na ten temat.

Obecnie terenem atrakcyjnym dla ptactwa wodnego stają się poeksploatacyjne zbiorniki wodne w północno-wschodniej części gminy. Posiadają one dobre warunki lęgowe, ponieważ w obrębie wyrobiska powstały niedostępne wyspy i częściowo zarośnięte, rozrzeźbione brzegi. Brak jest opracowań przyrodniczych dotyczących wyrobisk w Przyborowiu, ale podobne tego typu sztuczne biotopy występują w gm. Rzewnie (powiat makowski), tamte zbiorniki są miejscem bytowania takich ptaków jak: rybitwa rzeczna i białoczelna, perkoz, nurogęsi, czarnice i krzyżówki. Ptaki te znalazły odpowiednie warunki dla bytowania dzięki funkcjonowaniu kopalni.

Podczas inwentaryzacji stwierdzono występowanie kilku gniazd bocianich w miejscowościach: Bartosy, Króle, Wąsewo Kolonia. Miedze, pojedyncze drzewa oraz niewielkie zadrzewienia na terenach upraw są ważną enklawą dla żyjących zwierząt oraz bankiem genów roślinności naturalnej.

Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego

Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego zależy od utrzymania powiązań systemu przyrodniczego oraz od wielkości antropopresji. Z tego względu konieczne jest zachowanie ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej pomiędzy poszczególnymi obiektami o wartościowych cechach środowiska przyrodniczego. Lokalny system ekologiczny spełnia

podwójną funkcję. Prawidłowe użytkowanie systemu zapewnia swobodny przepływ materii, energii i informacji genetycznej, przez co zapobiega powstawaniu tzw. wysp cennej przyrody w krajobrazie oraz reguluje stosunki wodne, poprzez zapobieganie powstawania deficytu wody.

Obszar gminy Wąsewo powiązany jest z innymi obszarami o dużym znaczeniu dla funkcjonowania przyrody w regionie poprzez kompleksy leśne Puszczy Białej od strony północno-zachodniej i północnej oraz poprzez korytarze dolin rzecznych: Potoku Czerna, Ostrówki i Kabata oraz Wymakracza z doliną Narwi od strony zachodniej.

Głównym węzłem systemu o znaczeniu regionalnym jest teren objęty ochroną w postaci Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Puszcza Biała”. Węzły o znaczeniu lokalnym tworzą kompleksy leśne na północnym-wschodzie, wschodzie i południowym wschodzie gminy.

Poprzez gminę przechodzi korytarz leśny łączący Puszcę Białą z terenami położonymi na północ od gminy oraz korytarze dolin rzecznych Potoku Czerna, Ostrówek, Kabat i dopływów Wymakracza.

Obszarami wspomagającymi ten system są tereny otwarte o charakterze rolniczym.

Na obszarach znajdujących się w lokalnym systemie ekologicznym w szczególny sposób powinno się przestrzegać zasad rozwoju zrównoważonego, gdzie obok zapewnienia realizacji potrzeb społeczności lokalnej, konieczna jest ochrona zasobów przyrodniczych.

3.3. Stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Gleba jest elementem środowiska, który warunkuje funkcjonowanie systemów ekologicznych, a jednocześnie najważniejszym elementem rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Ubytek gleb w wyniku zabudowy jest naturalnym procesem związanym ze zwiększaniem zainwestowania terenów zurbanizowanych. Przejawem nieracjonalnej gospodarki zasobami gleb jest zarówno zabudowa terenów o cennych, urodzajnych glebach, szczególnie tworzących duże zwarte kompleksy, które mogą być podstawą rozwoju wysokoproduktywnego rolnictwa oraz glebach mających znaczenie dla utrzymania równowagi przyrodniczej jak i nasilenie procesów degradacji gleb. Degradację gleb powodują różnorodne czynniki obejmujące zarówno niewłaściwą gospodarkę rolną jak i urbanizację i przemysł.

Zarówno przeznaczenie gleb na inne cele niż rolnicze i leśne, jak i przeciwdziałanie degradacji gleb sterowane jest w dużym stopniu poprzez planowanie przestrzenne, które powinno zapewnić:

- utrzymanie gleb w takim stanie, aby zachowana została ciągłość procesów ekologicznych, przebiegających w środowisku abiotycznym i biotycznym oraz zachowana naturalna różnorodność typów ekosystemów, a tym samym gatunków roślin i zwierząt,
- zachowanie zdolności produkcyjnej gleb w oparciu o równowagę chemiczną, biologiczną oraz korzystne warunki wodno-powietrzne,
- zachowanie kompleksów gleb o najwyższej produktywności dla celów gospodarki rolnej,
- wyłączenie z użytkowania rolniczego terenów o najniższej przydatności rolniczej.

Ponadto jako zadania gospodarki przestrzennej w zakresie restrukturyzacji rolnictwa uznaje się:

- tworzenie przestrzennych warunków dla rozwoju pozarolniczych miejsc pracy na wsiach oraz rozwoju funkcji komplementarnych,
- wskazywanie terenów dla rozwoju bazy obsługi rolnictwa i bazy przetwórczej,

- konieczność wyposażenia terenów rolnych w infrastrukturę techniczną.

Naturalne zasoby środowiska przyrodniczego gminy Wąsewo tworzą potencjał produkcyjny, który jest między innymi wykorzystywany przez rolnictwo. To, w jaki sposób gmina wykorzysta ten potencjał, zależy od intensywności gospodarowania, wyznaczonej przez warunki ekonomiczno-organizacyjne, a zwłaszcza przez strukturę agrarną, sytuację ekonomiczną rolnictwa i infrastrukturę gospodarstw i obszarów wiejskich.

Gmina Wąsewo jest gminą wiejską, typowo rolniczą. Jest raczej obszarem jednorodnym rolniczo z podziałem na część północną i południową - o różnej przydatności rolniczej. Do charakterystyki zróżnicowania rolnictwa w gminie wykorzystano dane zestawione według sołectw, udostępnione przez Urząd Gminy oraz dane opublikowane przez Urząd Statystyczny w Warszawie.

Z punktu widzenia struktury agrarnej i kondycji indywidualnych gospodarstw rolnych (według dokumentu opracowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej „Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich”, 1999r.) gmina Wąsewo należy do Megaregionu III. Jest to region obszarów wiejskich o dominacji średniorolnych gospodarstw rolnych, charakteryzujących się obecnie słabym procesem przemian.

Na podstawie danych GUS z 2005r. ocenia się, iż powierzchnia:

1) użytków rolnych wynosi 8 387 ha co stanowi 70,2% ogólnej powierzchni gminy:

- grunty orne - 6 598 ha, co stanowi 78,7% powierzchni użytków rolnych,
- sady - 17 ha - 0,2% powierzchni użytków rolnych,
- łąki - 1 163 ha - 13,9% użytków rolnych,
- pastwiska 609 ha - 7,3% użytków rolnych;

2) lasy i grunty leśne zajmują ogółem 2 895 ha - 24,2% powierzchni gminy;

3) zaś powierzchnia pozostałych gruntów i nieużytków wynosi 638 ha - 5,3%.

Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 mieszkańca gminy wyniosła w 2005r. 1,8, natomiast dla Polski wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 0,5 tj. na poziomie zbliżonym do Francji, Danii i Grecji.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2002r. w gminie Wąsewo ogółem gospodarstw rolnych było 866 (zajmujących powierzchnię 885 923 ha), w tym indywidualnych 865 (o łącznej powierzchni 842 792 ha), zaś o powierzchni poniżej 1 ha - 81 (9,4%).

Gmina charakteryzuje się przewagą zasiewów żyta w ogólnej ilości zasiewów (ok. 42%) oraz zasiewami mieszanek zbożowych na poziomie 19%, owsa (12%) i ziemniaków (10%). Uprawa pszenicy ozimej i jarej wyniosła łącznie około 4,7%, zaś pszenżyta ponad 5,5% ogólnej powierzchni zasiewów.

Największa powierzchnia zasiewów w gminie występuje w sołectwach: Brudki Stare (ok. 9%), Zastawie(6,5%), Wąsewo (5,6%), a także Przedświt, Brzezienko, Wysocze, Mokrylas, Grądy, Bagatele i Rososz. Najmniejszą powierzchnią zasiewów charakteryzują się sołectwa: Jarzabka i Ruda.

Tabela nr 8 Gospodarstwa rolne z uprawą według rodzaju i powierzchni zasiewów (stan na 2002r.)

Rodzaj uprawy	Liczba gospodarstw rolnych ogółem	Powierzchnia zasiewów [ha]	Udział w ogólnej powierzchni zasiewów [%]
Ogółem	758	543 288	100,00
pszenica ozima	24	13 370	2,46
pszenica jara	86	12 022	2,21
żyto	649	226 773	41,74
jęczmień ozimy	3	350	0,06

jęczmień jary	29	5 106	0,94
owies	363	66 353	12,21
pszenżyto ozime	135	25 477	4,69
pszenżyto jare	28	4 958	0,91
mieszanki zbożowe ozime	36	4 930	0,91
mieszanki zbożowe jare	369	98 139	18,06
gryka, proso i inne zbożowe	5	765	0,14
kukurydza na ziarno	5	880	0,16
kukurydza na zielonkę	46	7 858	1,45
strączkowe jadalne	0	0	0,00
ziemniaki	674	52 985	9,75
buraki cukrowe	0	2 550	0,47
rzepak ozimy	0	7 790	1,43
rzepak jary	0	100	0,02
okopowe pastewne	5	153	0,03
warzywa gruntowe	277	1 068	0,20
truskawki	13	147	0,03

Źródło danych: Powszechny Spis Rolny, 2002r.

Pod względem upraw zbóż oraz ziemniaków, buraków i innych roślin, szacunkowo najczęściej pszenicy uprawia się w sołectwach: Modlinek, Zastawie, Brudki Stare, Wąsewo Kolonia, Wąsewo, Mokrylas, Przyborowie, najczęściej żyta wysiewa się w Brudkach Starych, Przedświcie, Grądach, Rososzy i Mokrymlesie.

Najwięcej ziemniaków uprawia się w: Przedświcie, Brudkach Starych, Zastawiu, Wysoczu i Brzezienku, zaś najczęściej warzyw gruntowych uprawia się w Zastawiu, Ulasku, Wąsewie Kolonii i Brzezienku.

Tabela nr 9 Struktura zasiewów w ha na działkach rolnych w 2002r. - szacunek

L.p.	Miejscowość	Ilość gospodarstw indywidualnych	Ilość działek o pow. powyżej 0,1 ha	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne	Grunty orne	Zasiewy ogółem	Sady	Zboża ogółem	Ziemniaki	Warzywa gruntowe	Truskawki
1.	Bagatele	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.	Bartosy	13	2	1,10	0,90	0,20	0,20	0	0	0,20	0	0
3.	Brudki Nowe	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.	Brudki Stare	54	3	1,78	1,30	0,05	0,65	0	0	0,58	0,07	0
5.	Brzezienko	34	3	2,71	2,36	1,51	1,51	0	1,43	0,08	0	0
6.	Choiny	14	1	0,22	0,22	0,12	0	0	0	0	0	0
7.	Czesin	13	1	0,33	0,20	0,20	0	0	0	0	0	0
8.	Dalekie	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	Grądy	42	5	2,79	2,40	0	0	0,20	0	0	0	0
10.	Grębki	13	4	3,19	1,89	1,20	0	0	0	0	0	0
11.	Jarząbka	10	3	1,20	0,60	0,60	0	0	0	0	0	0
12.	Króle	10	1	0,30	0,30	0,30	0,30	0	0,30	0	0	0
13.	Majdan Suski	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14.	Modlinek	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15.	Mokrylas	29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	Przedświt	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17.	Przyborowie	37	6	2,98	2,29	0,50	0,27	0,05	0	0,19	0,03	0,04
18.	Rososz	22	2	1,00	0,60	0	0	0	0	0	0	0
19.	Ruda	12	2	1,41	0,91	0,59	0,59	0	0,30	0,29	0	0
20.	Rynek	10	4	2,86	2,07	1,48	1,48	0	1,25	0,2	0,03	0
21.	Rząśnik Majdan	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22.	Rząśnik Szlachecki	26	2	1,04	0,55	0,30	0,30	0	0	0,3	0	0
23.	Rząśnik Włociański	20	1	0,58	0,40	0,40	0	0	0	0	0	0
24.	Trynosy + Trynosy	26	3	1,67	1,13	1,13	0,50	0	0,15	0,25	0,10	0

	Osiedle											
25.	Ulasek	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26.	Wąsewo	60	9	7,66	4,99	1,88	1,70	0	0,81	0,55	0,42	0,10
27.	Wąsewo Kolonia	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
28.	Wąsewo Lachowiec	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
29.	Wysocze	35	3	0,81	0,69	0,69	0,69	0	0,60	0,07	0,02	0
30.	Zastawie	39	7	3,57	2,18	1,85	1,40	0	0,25	0,95	0,20	0
31.	Zgorzałowo	24	5	3,83	2,64	2,50	0,51	0,14	0	0,35	0,16	0
Razem:		723	67	41,03	28,62	15,5	10,1	0,39	5,09	4,01	1,03	0,14

Źródło danych: Urząd Gminy Wąsewo 2002r.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2002r. największy udział gospodarstw rolnych z hodowlą zwierząt dotyczył hodowli bydła i krów oraz trzody chlewnej, natomiast w około 1/4 gospodarstw rolnych nie hodowano w ogóle zwierząt gospodarskich.

Tabela nr 10 Gospodarstwa rolne z hodowlą zwierząt ogółem (stan na 2002r.)

Zwierzęta hodowlane	Liczba gospodarstw rolnych z hodowlą zwierząt ogółem	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw [%]
bydło	596	68,82
krowy	581	67,09
trzoda chlewna	519	59,93
konie	149	17,21
owce	3	0,35
bez zwierząt gospodarskich	217	25,06

Źródło danych: Powszechny Spis Rolny, 2002r.

Tabela nr 11 Zwierzęta gospodarskie w poszczególnych sołectwach gminy w 2002r. - szacunek

Lp.	Miejscowość	Bydło		Trzoda chlewna		Owce	Hodowla ogółem w szt.
		ogółem w szt.	w tym krowy	ogółem w szt.	w tym lochy		
1.	Bagatele	221	123	560	50		781
2.	Bartosy	100	60	381	28		481
3.	Brudki Nowe	55	39	103	10		158
4.	Brudki Stare	190	114	1022	111		1212
5.	Brzezienko	217	131	642	90		859
6.	Choiny	45	20	62	3		107
7.	Czesin	93	60	353	43		446
8.	Dalekie	22	9	295	37		317
9.	Grądy	109	55	582	58		691
10.	Grębki	66	48	108	10		174
11.	Jarząbka	7	3	9	1		16
12.	Króle	57	36	134	11		191
13.	Majdan Suski	46	33	102	12		148
14.	Modlinek	24	12	367	42		391
15.	Mokrylas	214	129	428	43		645
16.	Przedświt	139	95	301	37		440
17.	Przyborowie	227	130	306	38		533
18.	Rososz	166	99	523	43		689
19.	Ruda	34	18	50	2		84
20.	Rynek	41	24	102	6		143
21.	Rząśnik Majd.	62	35	109	11		171
22.	Rząśnik Szlach.	119	68	348	39		467
23.	Rząśnik Włośc.	94	56	362	33		456
24.	Trynosy+T. Osiedle	42	32	232	22		274
25.	Ulasek	45	25	98	11		143
26.	Wąsewo	130	74	386	36		516
27.	Wąsewo Kolonia	236	144	199	22		435
28.	Wąsewo Lach.	12	6	102	11		114

29.	Wysocze	263	140	542	66		462
30.	Zastawie	271	140	919	105	6	1196
31.	Zgorzałowo	138	79	631	67	3	772
Razem:		3 485	2 037	10 358	1 098	9	13 852

Źródło danych: Urząd Gminy Wąsewo, 2002r.

Analiza wielkości hodowli zwierząt w poszczególnych sołectwach gminy pozwala na wskazanie sołectw w których hodowla jest największa: Brudki Stare (8,7% całkowitej hodowli), Zastawie (8,6%), Brzezenko (6,2%) oraz Bagatele i Zgorzałowo po 5,6% całkowitej hodowli.

Według Rocznika Statystycznego Województwa Mazowieckiego średnia produkcja zwierząt na Mazowszu od 2000 roku powoli spada.

Pod względem warunków przyrodniczych rolnicza przestrzeń produkcyjna w granicach gminy Wąsewo jest zróżnicowana. Warunki klimatyczne na tym terenie określone zostały jako średnie, a obszar cechuje się niewielką wyrazistością, na którą składa się niewielka ilość dni z pogodą umiarkowanie chłodną i umiarkowanie ciepłą, mało jest też dni ciepłych z opadami atmosferycznymi, za to więcej z pogodą mroźną z opadem jak i bez opadu.

Grunty orne najwyższych klas bonitacyjnych występują w północnej części gminy Wąsewo. Największy udział gleb tych klas znajduje się w sołectwach: Kolonia Wąsewo, Trynosy Osiedle, Wysocze, Bartosy, Brzezenko, Zastawie, Modlinek. Są to gleby powstałe na glinach słabych, pyłach gliniastych mocnych, pyłach gliniastych lekkich. Typologicznie należą do gleb brunatnych wyługowanych i bielcowych. W gminie Wąsewo występują gleby klasy IIIa i IIIb zaliczane do kompleksu ornego pszennego dobrego, pszennego wadliwego i żytniego bardzo dobrego (zajmują około 4% powierzchni gruntów ornych). Gleby te wyróżniają się dużą miąższością poziomu próchnicznego, stosunkowo dobrymi właściwościami fizycznymi i chemicznymi oraz są łatwe do uprawy.

W środkowej części gminy dominują na użytkach ornych gleby o średniej przydatności dla rolnictwa. Największy udział tych gleb jest w sołectwach: Brudki Stare, Rynek, Rząśnik Włociański, Dalekie, Bagatele, Zgorzałowo i Mokrylas. Są to gleby wytworzone z piasków gliniastych, typologicznie zaliczają się do ziem brunatnych wyługowanych. Należą do klas IVa i IVb (zajmują 39% powierzchni gruntów ornych), kompleksu gleb ornych żytniego dobrego, czasem żytniego słabego.

W części północnej gminy dominują użytki zielone i grunty leśne. Wynika to z niewielkiej przydatności gruntów ornych dla rolnictwa. Występujące tu gleby orne należące do klas V i VI, kompleksu żytniego najsłabszego i zbożowego pastewnego słabego. Są wytworzone z piasków lekkich na bielicach. Gleby te są zwykle zbyt suche lub zbyt wilgotne oraz ubogie w składniki pokarmowe, ich uprawa nie jest ekonomiczna.

Tereny dolin rzecznych oraz zagłębi bezodpływowych są zagospodarowane w formie użytków zielonych. Dominują użytki średnie, rzadziej słabe:

- na glebach organicznych, gdzie wierzchnią warstwę stanowią: torf, mursz z torfem i mursz występują gleby: torfowe, murszowo-torfowe,
- na glebach organicznych, płytkich, na podłożu mineralnym (piskach i glinach), występują gleby: murszaste i murszowate,
- na glebach mineralnych, występują gleby: czarne ziemie zdegradowane i gleby szare.

Grunty te są zaliczane do IV – VI klasy bonitacyjnej.

Przekształcenia gleby wynikają ze sposobu jej użytkowania. Nieodwracalne zmiany profilu glebowego nastąpiły w wyniku wydobycia kruszywa naturalnego. Zmiany wierzchniej

warstwy gleby są związane również z wykorzystaniem gruntów na cele mieszkaniowe, gospodarcze i komunikacyjne. W gminie Wąsewo grunty inne niż rolne i leśne zajmują około 4% powierzchni gminy (dane ewidencyjne, 2006r.). Są to najczęściej grunty o zmienionym profilu glebowym.

Przekształceniu podlegają również gleby intensywnie wykorzystywane rolniczo, wskutek prac agrotechnicznych tj. melioracje, drenaż, nawożenie. Na istotne zmiany narażone są gleby słabe, które wymagają intensywnych zabiegów oraz gleby znajdujące się w pobliżu obszarów pól piasków przewianych i odkrywek kruszywa naturalnego, skąd następuje przewiewanie drobin piasku i żwiru na podłoże humusowe.

Generalnie gleby gminy Wąsewo, mimo ich dobrego rodzaju i typu wykazują zróżnicowanie, zależnie od struktury podłoża, jego składników i pozostałych elementów środowiska, głównie rzeźby i stosunków wodnych. W celu ich rolniczego wykorzystania gleby te często wymagają wielu nakładów i zabiegów agrotechnicznych, np. odwadniania, nawadniania, nawożenia, wapnowania.

Według analiz opartych na „Aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego” udział rolnictwa w ogólnej liczbie pracujących jest zbliżony do średniej krajowej (16%), ale przy uwzględnieniu pracujących na własne potrzeby, wyłącznie lub głównie, wskaźnik ten sięga 26%, natomiast w rozwiniętych krajach UE odsetek ten wyrażany jest z reguły liczbą jednocyfrową. Województwo odgrywa znaczącą rolę w polskim rolnictwie, osiągając czołowe lokaty (1-2 miejsce) w kraju w produkcji: owoców, warzyw, mleka, jaj, żywca cielęcego, końskiego i drobiowego, ziemniaków i zbóż oraz żywca wołowego i wieprzowego.

Wysokie pozycje w produkcji rolniczej w dużej mierze zawdzięcza region największemu w kraju arealowi użytków rolnych (co jest również widoczne w gminie Wąsewo), mimo ich nie najlepszej jakości przyrodniczej, w mniejszym zaś stopniu ich intensywnemu wykorzystaniu. Istotny jest tu też wpływ chłonnego rynku aglomeracji warszawskiej na intensywność produkcji, jej koncentrację i specjalizację, głównie warzywniczą i sadowniczą, ale również produkcję wczesnych ziemniaków, jaj, drobiu, mleka i mięsa.

W 2005r. przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego w województwie wynosiła 7,8 ha (niższa od średniej w kraju - 8,7 ha), przy niezbyt korzystnej strukturze obszarowej: blisko połowa gospodarstw miała powierzchnię mniejszą niż 5 ha, a w 78% nie przekraczała 10 ha (w gminie Wąsewo, według danych ze spisu powszechnego 2002r. wynika, iż gospodarstw o powierzchni poniżej 5 ha było ok. 17,5%, o pow. 5-10 ha ok. 26%, o pow. 10-30 ha ok. 42%). Sytuacja w strukturze obszarowej województwa ma charakter dynamiczny, bowiem obserwuje się tendencje do polaryzacji. W okresie 2000-2005 liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha nie zmieniła się, jednak nastąpiły istotne przeobrażenia strukturalne: o 9,2% wzrósł udział gospodarstw w grupie obszarowej 1-5 ha, zmniejszył się w stopniu zbliżonym jak w kraju udział gospodarstw w grupach obszarowych 5-10 ha (o 13,1%) i 10-20 ha (o 8,0%), istotnie (o 35,6%, wobec 17,2% w kraju) wzrósł udział gospodarstw w największej grupie obszarowej - powyżej 20 ha. Powyższymi przeobrażeniami towarzyszyły zmiany w strukturze łącznej powierzchni zajmowanej przez gospodarstwa.

Z aktualnej strategii województwa wynika, iż w okresie 1999-2004 obserwuje się niekorzystne tendencje w strukturze wieku ludności wiejskiej: spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym (o 3,0 pkt procent.- do 24,3%) i poprodukcyjnym (o 0,3 pkt procent.- do 16,6%) oraz wzrost udziału osób w wieku produkcyjnym (o 3,4 pkt procent.- do 59,1%). Niesprzyjający koniecznym procesom adaptacyjnym i restrukturyzacyjnym jest również poziom wykształcenia ludności wiejskiej. Szczególną barierą może okazać się wykształcenie

osób w gospodarstwach rolnych, z których blisko połowa zdobyła co najwyżej podstawowe, w tym ponad 6% nie osiągnęło nawet tego poziomu.

W strategii podkreśla się, że ważną determinantą przemian i restrukturyzacji rolnictwa są nadmierne zasoby siły roboczej (bezrobocie jawne i ukryte) oraz problemy związane ze znalezieniem dla nich pozarolniczych miejsc pracy. Rozwój rolnictwa uzależniony będzie też od rozbudowy przemysłu rolno-spożywczego, organizacji dystrybucji i przechowalnictwa płodów rolnych, tworzenia grup producenckich.

Dotychczasowe trendy rozwojowe wskazują, że rozwój rolnictwa mazowieckiego przebiega dwukierunkowo. Z jednej strony, wzrasta liczba gospodarstw charakteryzujących się wysokim poziomem nowoczesności, wyspecjalizowanych w produkcji między innymi na potrzeby żywieniowe aglomeracji lub dla dużych zakładów przetwórczych, zdolnych konkurować z rolnictwem UE. Z drugiej strony, utrzymuje się znaczna część gospodarstw drobnych o wielokierunkowym profilu produkcji, posiadająca nadal duże rezerwy siły roboczej.

W gminie Wąsewo część gospodarstw indywidualnych współpracuje z Mazowiecką Spółdzielnią Mleczarską w Ostrowi Mazowieckiej. Spółdzielnia dokonuje bezpośredniego odbioru mleka od producentów.

Jako główne uwarunkowania rozwoju Wąsewa w zakresie gospodarki rolnej przyjmuje się:

czynniki sprzyjające rozwojowi:

- stosunkowo korzystne warunki glebowe,
- przewaga prywatnej własności gruntów,
- korzystne warunki środowiskowe w zakresie czystości gleb, dające możliwości rozwoju produkcji zdrowej żywności,
- korzystne warunki produkcji rolnej panujące w województwie mazowieckim sprzyjające ogólnemu podnoszeniu kultury rolnej w regionie, a także rozwojowi urządzeń obsługi,
- wyposażenie gminy w obiekty obsługi rolnictwa,
- możliwość uzupełniania źródeł dochodów gospodarstw rolnych, a tym samym szans na inwestycje, wskutek przydatności terenu dla rozwoju agroturystyki,
- uwzględnienie wspierania i promowania rolnictwa ekologicznego jako celu szczegółowego w przyjętym na lata 2005-2012 programie ochrony środowiska gminy Wąsewo;

czynniki ograniczające rozwój:

- niedoinwestowanie w zakresie przetwórstwa płodów rolnych,
- podatność gleb na erozję i trudne miejscami warunki fizjograficzne, wymuszające stosowanie zabiegów przeciwozyjnych oraz stanowiące utrudnienie dla stosowania maszyn rolniczych,
- mało korzystna struktura obszarowa gospodarstw,
- ograniczone możliwości chemizacji rolnictwa, ze względu na wrażliwe podłoże gruntowo-wodne,
- niedoinwestowanie w zakresie wyposażenia w infrastrukturę techniczną.

3.4. Zagrożenia dla elementów środowiska przyrodniczego oraz wymogi ochrony

Poszczególnym elementom środowiska przypisano zagrożenia, które mogą wystąpić na terenie gminy Wąsewo:

Rzeźba terenu i budowa geologiczna

- przekształcenia rzeźby w wyniku eksploatacji metodą odkrywkową kruszywa naturalnego. Na terenie gminy znajdują się największe w powiecie ostrowskim wyrobisko kruszywa naturalnego Jelonki-Przyborowie, które zajmuje obecnie 105 ha, wyeksploatowane części wyrobiska są rekultywowane w kierunku wodno-leśnym;
- zajmowanie terenów o naturalnej rzeźbie na potrzeby osadnictwa i infrastruktury technicznej, budowa nasypów i wykopów przy realizacji dróg, infrastruktury technicznej oraz budynków mieszkalnych (związane często z tym wyrównywaniem deniwelaty terenu);
- intensywne użytkowanie rolnicze oraz brak trwałej roślinności wysokiej na terenach pól piasków przewianych w południowo-wschodniej części gminy;
- zajmowanie powierzchni ziemi przez nielegalne wysypiska odpadów – zarówno małych i dużych gabarytowych, na terenach lasów oraz funkcjonowanie składowiska odpadów komunalnych w m. Króle (d. Brzezienko Rościszewskie). Zakłada się, że składowisko ma funkcjonować do 2012r. i do tego czasu będzie następowało narzucanie kolejnych warstw odpadów.

Na terenie gminy Wąsewo głównym zagrożeniem jest przekształcenie rzeźby terenu i zmiany budowy geologicznej poprzez kopalnie odkrywkowe piasków i żwirów. Dotyczy to przede wszystkim wzniesień – pagórków kemowych, które oprócz wartości gospodarczych, mają istotne znaczenie krajobrazowe. Przekształceniu uległy duże tereny w miejscowości: Przyborowie, Przyborowie Kolonia, Wąsewo, Zgorzałowo, a planowane jest dalsze prowadzenie prac wydobywczych w Wąsewie, Zastawiu i Zgorzałowie. Na obszarze legalnych wyrobisk właściciel terenu zgodnie z koncesją jest zobowiązany do rekultywacji terenu m.in. poprzez nałożenia wcześniej zebranej wierzchniej warstwy gleby lub wypełnienie wodą nieczynnego wykopu.

Dużym zagrożeniem jest nielegalne wydobycie piasku i żwiru na lokalne potrzeby mieszkańców. Punkty eksploatacji powstają w sposób niekontrolowany w różnych częściach gminy. W myśl art. 102 ustawy – Prawo ochrony środowiska w przypadku, gdy nie można wszcząć postępowania egzekucyjnego dotyczącego obowiązku rekultywacji albo egzekucja okazała się bezskuteczna, rekultywacji dokonuje starosta.

Wody powierzchniowe i podziemne

Najbardziej narażony na działanie antropopresji jest pierwszy poziom wód podziemnych i wody powierzchniowe.

Wody te pozostają najczęściej w hydraulicznym związku ze sobą, dlatego zanieczyszczenie ich pochodzi z tych samych źródeł. Są to:

- przedostające się ścieki bytowe z nieszczelnych szamb lub ścieki wylewane bezpośrednio do gruntu lub wód płynących na terenach skupisk ludności (tylko miejscowość Wąsewo, posiada system kanalizacji obsługujący 60% budynków w tej miejscowości, co stanowi 9% ogółu budynków na terenie gminy),
- środki ochrony roślin i nawozy wypłukiwane z terenów pól uprawnych (głównie związki azotu i fosforu), dotyczy to terenów, gdzie dominuje rolniczy sposób

zagospodarowania terenu. Przyjmuje się, że około 50-60% zanieczyszczeń wód w bilansie ogólnym pochodzi ze źródeł obszarowych,

- nieczystości wypłukiwane z odpadów składowanych na nielegalnych wysypiskach śmieci, w lasach i przy drogach, zlokalizowane m.in. w okolicy m. Ulasek, Majdan Suski, Rososz. Minimalne zagrożenie mogą stanowić również nieczystości wypłukiwane z odpadów składowanych na wysypisku śmieci w m. Króle (d. Brzezienko Rościszewskie). Wysypisko to znajduje się w dawnym wyrobisku, jego dno zostało zabezpieczone przed filtracją zanieczyszczeń geomembraną o grubości 2 mm. W odpadach może znajdować się też niewielki udział produktów toksycznych z baterii, farb, lamp jarzeniówek,
- zanieczyszczenia przedostające się z wód powierzchniowych, które są głównym odbiornikiem ścieków, również tych oczyszczonych w oczyszczalni w Wąsewie i Trynosach Osiedlu. Głównym odbiornikiem ścieków z oczyszczalni jest Potok Czerna,
- zanieczyszczenia pochodzenia komunikacyjnego tzn. smary, oleje oraz substancje przedostające się do atmosfery, które opadają na ziemię i rośliny, a następnie są wypłukiwane do gleby i dostają się do wód gruntowych i powierzchniowych. Dotyczy to przede wszystkim rejonu drogi krajowej nr 60 i stacji benzynowych zlokalizowanych przy tej drodze w miejscowości Grądy i Zastawie,
- nadzwyczajne zagrożenia dla wód mogą stanowić stacje paliw zlokalizowane w Grądach i Zastawiu, w razie powstania przecieku ze zbiorników paliw,
- brak nad ciekami, w wielu miejscach, wysokiej roślinności nadwodnej, która ma zdolność filtrowania zanieczyszczeń.

Zagrożeniem jest obniżanie poziomu wód gruntowych oraz wysychanie mniejszych cieków. Północna część gminy, należąca do zlewni rzeki Orz, została zakwalifikowana jako obszar zagrożenia deficytem wód powierzchniowych. Przyczynami obniżenia się poziomu wody gruntowej i zmniejszenia przepływów wody powierzchniowej jest:

- celowe osuszanie terenów podmokłych poprzez melioracje i drenaż, dotyczy to prawie 32% powierzchni gminy,
- regulacja naturalnych koryt rzecznych, prostowanie ich biegu, przez co woda szybciej odpływa z terenu gminy,
- drenujący wpływ zbiorników wód powierzchniowych w wyeksploatowanych wyrobiskach piasku i żwiru (dotyczy to wyrobiska Przyborowie oraz w mniejszym stopniu w Zgorzałowie),
- niewystarczający udział lasów, dzięki którym utrzymuje się prawidłowy poziom wody gruntowej (dotyczy to głównie północnej części gminy).

Gleby

Zagrożenie zmiany jakości gleb wynika z:

- obniżenia się poziomu wody gruntowej wywołane czynnikami opisanymi wyżej. Powoduje to zmniejszenie zwiążłości gleb, przez co narażone są w większym stopniu na erozję wietrzną (dotyczy to gleb, które okresowo nie są porośnięte przez roślinność), torfy mogą ulegać przekształceniom w gleby murszowe,
- brak stałej pokrywy roślinnej na obszarach o spadku powyżej 15% może powodować obsypywanie się piasków,

- zanieczyszczenia przedostające się do gleby ze źródeł wymienionych w części dotyczącej wód powierzchniowych i podziemnych. Obiektem o dużej uciążliwości jest droga krajowa nr 60.

Warunki aerosanitarne

Źródła zagrożeń aerosanitarnych usytuowane są głównie poza terenem gminy. Są to duże zakłady przemysłowe w Ostrołęce i Małkini Górnej. W regionie ostrowskim nie ma dużych okręgów przemysłowych. Na terenie gminy brak jest obiektów, które wymagają uzyskania decyzje o dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza. Źródła zanieczyszczeń mają głównie charakter rozproszony – powierzchniowy lub liniowy; niski; energetyczny i komunikacyjny. Są to:

Na terenie opracowania znajdują się następujące emitory:

- punktowe – z terenu wysypiska znajdującego się w m. Króle (d. Brzezienko Rościszewskie). Z obecnością wysypiska związana jest emisja pyłów z popiołów i lekkich frakcji odpadów oraz odorów; emisja odorów z masarni w Trynosach Osiedlu, oczyszczalni ścieków w Wąsewie i Trynosach Osiedlu, stacji paliw w Grądach i Zastawiu,
- liniowe – z terenu drogi krajowej i wojewódzkiej oraz z terenu dróg powiatowych. W zależności od kategorii drogi i ruchu pojazdów na drogach uciążliwość ta jest większa lub mniejsza. Szczególnie uciążliwy jest ruch pojazdów po drodze krajowej nr 60 oraz drodze wojewódzkiej 627 (zlokalizowanej w okolicach północno-wschodniego krańca gminy, w gm. Ostrów Maz. i Czerwin) - poruszające się samochody emitują: dwutlenek węgla, tlenek węgla, dwutlenek siarki, związki fluoru i etylenu,;
- powierzchniowe – zanieczyszczenia bytowe: niska emisja z terenów zabudowanych - budynków jednorodzinnych oraz usługowych ogrzewanych indywidualnie oraz zanieczyszczenia produkcyjno-usługowe (piekarnie, tartak), unoszący pył z powierzchni dróg (duża część dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową), dachów, zaoranych pól itp.

Jako główne zadania związane ze zmniejszeniem uciążliwości związanych z emisją gazów należy uznać zachowanie odpowiednich odległości zabudowy mieszkaniowej od emitatorów oraz preferowanie ekologicznych źródeł ciepła dla ogrzewania budynków.

Warunki akustyczne

Główne zagrożenia dla klimatu akustycznego to:

- hałas komunikacyjny - stosunkowo duże natężenie ruchu samochodowego na drodze krajowej nr 60 oraz drodze wojewódzkiej 627 - oddziaływanie drogi na klimat akustyczny sięga kilkuset metrów, średnio dla dróg krajowych szacuje się, że poziomy dopuszczalne przekraczane są w odległości do ok. 150 m, a progowe - do 20 m od krawędzi drogi,
- emisja hałasu związana z obsługą rolnictwa oraz terenów eksploatacji kruszywa naturalnego,
- hałas wzdłuż linii wysokiego napięcia 220kV;
- ruch samolotów prowadzących zwiadowcze loty przeciwpożarowe z lotniska w Antoniewie znajdującego się w pobliżu gm. Wąsewo w gm. Ostrów Maz. Lotnisko należy do Nadleśnictwa Ostrów Mazowiecka. Według sporządzonej przed kilku laty oceny oddziaływania na środowisko lądowiska, wynika iż nie ma zagrożenia akustycznego dla okolicznych miejscowości. Aktualnie natężenie ruchu jest niewielkie, a stosunkowo

krótki pas startowy pozwala na obsługę lekkich samolotów, które nie powodują znacznego hałasu.

W celu ograniczenia uciążliwości związanych z hałasem konieczne jest zachowanie odpowiednich odległości pomiędzy źródłem hałasu a obiektami, w których na stałe przebywają ludzie.

Pola elektromagnetyczne

Na terenie gminy znajdują się urządzenia wytwarzające pola elektromagnetyczne. Są to:

- stacje bazowe telefonii komórkowej znajdujące się w miejscowościach: Rząśnik Szlachecki i Zastawie (2 szt.),
- linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 220 kV.

Szata roślinna i świat zwierzęcy

Zagrożenia środowiska biotycznego związane są ze zmianami elementów abiotycznych oraz bezpośrednim wpływem antropopresji. Jako główne czynniki zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu przyrody żywej należy wymienić:

- antropopresja (m.in. ruch pojazdów na drogach, powiększanie terenów zabudowanych, eksploatacja kruszyw naturalnych, turystyka) powodująca zanikanie stanowisk i siedlisk rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt, zmniejszanie areału przyrodniczych siedlisk chronionych i niekorzystne zmiany w tych siedliskach;
- lasy na terenie gminy Wąsewo są to głównie lasy gospodarcze o zubożałym składzie gatunkowym, głównie monokultury sosny. Jednowiekowe i jednogatunkowe drzewostany mają obniżoną podatność na szkodniki. Prawidłowemu rozwojowi nasadzonych lasów nie sprzyjają opóźnienia zabiegów pielęgnacyjnych (dotyczy to w szczególności lasów prywatnych),
- lasy zagrożone są emisją zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, w szczególności przy drodze krajowej,
- prawidłowemu rozwojowi zbiorowisk roślinnych zagraża fragmentaryzacja kompleksów leśnych - dotyczy to kompleksów leśnych położonych w środkowej oraz północnej części gminy,
- wkraczanie obcych gatunków roślin - neofityzacja, m.in. czeremchy amerykańskiej, dębu czerwonego, klonu jesionolistnego i grochodrzewu;
- zaśmiecenie wielu cennych siedlisk oraz istniejących i projektowanych obszarów chronionych;
- obniżenie poziomu wody powoduje zmniejszenie się powierzchni siedlisk hydrofilnych,
- droga krajowa nr 60 jest barierą na szlakach migracji zwierząt i zbiorowisk roślinnych.

3.5. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, w tym występowanie naturalnych zagrożeń geologicznych

Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia mogą być spowodowane klęską żywiołową. Według Ustawy z dn. 18.04.2002r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. Nr 62, poz. 558) klęską może być katastrofa naturalna lub awaria techniczna.

Katastrofy naturalne

Do czynników naturalnych mogących wywołać katastrofę należy zaliczyć m.in.:

– zalewy powodziowe lub susze - na terenie gminy nie zostały zidentyfikowane obszary występowania zalewów powodziowych. Według Ustawy Prawo Wodne (Dz.U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm., art. 79.2) dla potrzeb planowania ochrony przed powodzią dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej sporządza studium ochrony przeciwpowodziowej, ustalające granice zasięgu wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie występowania powodzi oraz kierunki ochrony przed powodzią, w zależności od sposobu zagospodarowania terenu oraz ukształtowania tarasów zalewowych, terenów depresyjnych i bezodpływowych (dla rzek przepływających przez gminę Wąsewo nie sporządzono ww. „Studium...”). Na terenie gminy występują obszary o wysokim poziomie wody gruntowej, okresowe podtapiane. Są to łąki wzdłuż cieków wodnych, m.in. w pobliżu m. Króle przy Potoku Czerna oraz w m. Przyborowie w pobliżu kanału Przyjma-Zalesin, wzdłuż cieku Kabat i dopływów Wymakracza, z obecnością których związane jest występowanie gleb organicznych.

Północna część terenu gminy jest kwalifikowana do terenów o deficycie wód powierzchniowych. Przyczyną tego są zarówno małe opady atmosferyczne w tym rejonie jak również nieprawidłowe melioracje oraz wyprostowanie koryt naturalnych cieków wodnych. Do procesu obniżania się poziomu wód gruntowych, który może się w przyszłości przyczynić do występowania suszy w tym rejonie, dodatkowo przyczyniają się liczne na terenie gminy Wąsewo, głębokie wykopy związane z odkrywkowym wydobywaniem kruszywa naturalnego. Natomiast do zjawisk pozytywnych należy zaliczyć zwiększanie się powierzchni terenów lasów na obszarze gminy poprzez zalesianie terenów porolnych, które w naturalny sposób hamują proces odpływu wód;

– naturalne zagrożenia geologiczne - związane są z możliwością wystąpienia różnych zjawisk geodynamicznych. Jako jedno z bardziej groźnych zjawisk geodynamicznych uważa się ruchy masowe ziemi, a w szczególności osuwanie się mas ziemnych. Jest to szybkie przemieszczanie się w dół stoku mas glebowo-zwietrzelinowych. Osuwanie ma miejsce najczęściej na skutek nadmiernego uwilgotnienia lub zmian w rzeźbie powodujących zwiększenie nachylenia stoku, w wyniku czego traci on stateczność. Na terenie gminy nie występuje zagrożenie erozją wodną (w tym osuwisk) na terenach o naturalnym ukształtowaniu terenu (wg danych Starostwa Powiatowego, które zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, prowadzi rejestr terenów zagrożonych ruchami masowymi lub na których występują te ruchy, brak jest dokumentów o występowaniu ww. terenów w gminie) - występujące tu zbocza o stosunkowo niewielkich nachyleniach zbudowane są z utworów takich jak piaski i żwiry - średnio podatnych na erozję wodną, dodatkowo jest to rejon o stosunkowo małych opadach atmosferycznych, niewielkich przepływach wody w rzekach, a zbocza o największych nachyleniach porośnięte są w większości lasami. Siedliska leśne, najlepiej wiążą glebę poprzez gęsty system korzeniowy, mają zdolność dużej intercepcji opadów (rozpraszania i zatrzymywania części opadu w koronach drzew), wpływają na równomierny rozkład pokrywy śnieżnej oraz równomierne i opóźnione jej roztopienie oraz akumulację materiału wynoszonego z wyższych partii terenu. Z tego powodu przyjmuje się, że pod lasami występuje zupełny brak zagrożenia osuwania się mas ziemnych. Największe nachylenia stoków znajdują się w rejonie rozcięcia wału morenowego przez dolinę Potoku Czerna, w przypadku okresowego odsłonięcia stoków może zachodzić obsypywanie się gruntu, ale nie ma zagrożenia osuwania się mas ziemi. Na terenach gdzie spadki dochodzą do 15% wskazane jest kształtowanie stałej pokrywy roślinnej - łąk i lasów.

Zagrożenie erozją wodną może wystąpić na terenach nieczynnych wyrobisk kruszywa naturalnego. Dotyczy to w szczególności dużych obszarów powyrobiskowych w sołectwie Przyborowie i Przyborowie Kolonia. Nachylenie stoków wyrobiska jest stosunkowo duże, ale w dużej części ich zbocza porasta roślinność niska i wysoka, wiążąca grunt. Istnieje zatem konieczność zachowania lub uzupełnienia stałej pokrywy roślinnej na stokach

powstałych na terenach eksploatacji kruszywa naturalnego w celu ograniczenia wystąpienia procesów erozyjnych, w tym osuwania się mas ziemnych.

Jako mniej zagrażające ludności i ich mieniu uważa się procesy geodynamiczne takie jak; erozja wietrzna. Na terenie gminy występuje potencjalne zagrożenie erozją wietrzną w związku z występowaniem pól piasków eolicznych i piasków w wydmach. Tereny zbudowane z piasków eolicznych są w znacznej części obszaru gminy porośnięte przez lasy i łąki. Dodatkowo na tych obszarach notuje się przeważnie wiatry o małej sile i stosunkowo dużo dni z ciszą, nie ma więc niebezpieczeństwa uruchomienia procesów związanych z tym typem erozji;

- pożary lasów - na terenie gminy istnieje natomiast poważne zagrożenie wystąpienia pożarów. Jest to związane z kilkoma czynnikami: dużą powierzchnią lasów w południowej części gminy, z których znaczna część położona jest na siedliskach suchych i świeżych; ze sposobem zabudowy niektórych miejscowości - zwarta zabudowa często o konstrukcji palnej położona w pobliżu kompleksów leśnych (m.in. Jarząbka, Ruda, Grębki, Przedświt, Grądy), a także z zabudową indywidualną gospodarstw rolnych, na terenie których przechowuje się łatwo palne materiały takie jak słoma i siano. Na terenie gminy znaczną część lasów stanowią lasy prywatne, w których zdecydowanie częściej notuje się występowanie pożarów niż w lasach państwowych. Spowodowane jest to brakiem aktualnych planów urządzania lasów prywatnych i prowadzeniem prac pielęgnacyjnych (zaleganie suszu, brak pasów przeciwpożarowych).

Awarie techniczne

Na terenie gminy nie znajdują się zakłady o zwiększonym ryzyku i o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dn. 09.04.2002r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku lub zakładu o dużym ryzyku (Dz.U. Nr 58, poz. 535).

Zagrożenie awariami na terenie gminy może być związane jednak z kilkoma czynnikami:

- przesyłem gazu gazociągiem wysokiego ciśnienia; przez obszar gminy przebiega gazociąg: Ø100 mm CN 6,3 MPa Przyborowie - Wysocze;
- transportem substancji niebezpiecznych drogami. Transport takich materiałów odbywa się na terenie gminy Wąsewo głównie drogą krajową. Rejonem zagrożonym są więc tereny położone wzdłuż dróg: krajowej nr 60 i wojewódzkiej nr 627;
- gromadzeniem paliw płynnych i gazowych na terenach stacji paliw w m. Grądy i Zastawie.

4. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

4.1. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie przyrody

Sieć obszarów Natura 2000

Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dn. 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, z późniejszymi zmianami południowa część gminy Wąsewo została włączona do Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Puszcza Biała (kod obszaru PLB 140007). Zgodnie z aktualnie obowiązującym rozporządzeniem w obrębie gminy Wąsewo ochroną objęte jest 3 843,3 ha, co stanowi 32% powierzchni terenu Gminy.

Wg Ustawy o ochronie przyrody w obszarach Natury 2000 zabrania się podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a

także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został dany obszar wyznaczony.

Użytek ekologiczny

Utworzony Rozporządzeniem Wojewody Ostrołęckiego z dn. 19.08.1996r. w sprawie uznania za użytek ekologiczny tworów przyrody na terenie województwa ostrołęckiego (Dz.U. Nr 37/1996, poz. 69). Znajduje się na terenie podlegającym Nadleśnictwu Wyszaków, w leśnictwie Czary, obręb Długosiodło, oddział 24d. Teren użytku ekologicznego to bagno o powierzchni 0,38 ha położone na gruntach Skarbu Państwa. Stanowi ono, zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, pozostałość ekosystemu mającą znaczenie dla zachowania unikatowych zespołów genowych i typów środowisk.

Według w/w rozporządzenia na terenie użytku zabrania się m.in.:

- zmiany stosunków wodnych,
- niszczenia gleby i zmiany jej sposobu użytkowania,
- wydobywania skał, minerałów, torfu,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczania wód, gleb oraz powietrza,
- zakłócania ciszy,
- stosowania środków chemicznych za wyjątkiem przypadków uzasadnionych potrzebami ochrony użytku ekologicznego po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody,
- umieszczania tablic nie związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwem.

Pomniki przyrody

Orzeczeniem Wojewody Ostrołęckiego Nr 41/80 z 15.08.1980r., a następnie Rozporządzeniem Wojewody Ostrołęckiego w sprawie wprowadzenia ochrony pomników przyrody z dn. 31.12.1990r. (Dz.U. Nr 21/1991) i **Rozporządzeniem Nr 13 Wojewody Mazowieckiego z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu ostrowskiego** w gminie Wąsewo ustanowiono pomniki przyrody rosnących na terenie dawnego parku dworskiego w Trynosach Osiedlu.

Tabela nr 12 Wykaz pomników przyrody

Lokalizacja		Gatunek - Nazwa polska	Gatunek Nazwa łacińska	Obwód (cm)	Wys. (m)
Trynosy Osiedle	Działka numer ewidencyjny 65/13, park podworski w dzierżawie Spółki Agromer s.c.	Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	450	16
Trynosy Osiedle	Działka numer ewidencyjny 65/13, park podworski w dzierżawie Spółki Agromer s.c.	Jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior</i>	290	24
Trynosy Osiedle	Działka numer ewidencyjny 65/13, park podworski w dzierżawie Spółki Agromer s.c.	Platan klonolistny	<i>Platanus x acerifolia</i>	260	19
Trynosy Osiedle	Działka numer ewidencyjny 65/13, park podworski w dzierżawie Spółki Agromer s.c.	Kasztanowiec biały	<i>Aesculus hippocastanum</i>	220	19
Trynosy Osiedle	Działka numer ewidencyjny 65/13, park podworski w dzierżawie Spółki Agromer s.c.	Lipa drobnoolistna	<i>Tilia cordata</i>	145; 90; 135; 160; 175; 110	12-18 (6- pniowa)

Dęby rosnące w parku w Trynosach Osiedlu należą do najstarszych na terenie powiatu Ostrów Maz. Wiek tych drzew szacuje się na około 600 lat.

Według w/w *obowiązującego* rozporządzenia w stosunku do wymienionych w tabeli pomników przyrody *ustala się, iż ochrona drzew w granicach lokalizacji obejmuje zasięg korony i systemu korzeniowego nie mniejszy niż w promieniu 15 metrów od zewnętrznej krawędzi pnia drzewa, ponadto* zabrania się m.in.:

- *niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu lub obszaru;*
- *wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;*
- *uszkodzenia i zanieczyszczenia gleby;*
- *dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;*
- *zmiany sposobu użytkowania ziemi;*
- *wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;*
- *umieszczania tablic reklamowych.*

Projektowane powiększenie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego

Ze względu na wysokie walory południowego fragmentu gminy Wąsewo proponowane jest wprowadzenie nowej formy ochrony przyrody w postaci poszerzenia istniejącego Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

W granicach zatwierdzonego NPK (zgodnie z Rozporządzeniem Woj. Mazowieckiego Nr 30 z dn. 26.03.2002, Dz. Urz. Nr 98 z dn. 15.04.2002r) zabrania się m.in.:

- lokalizacji nowych obiektów zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska,
- lokalizacji budownictwa letniskowego poza miejscami wyznaczonymi w m.p.z.p.,
- utrzymywania otwartych rowów i zbiorników ścieków,
- dokonywania zmiany stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrony przyrody i zrównoważone użytkowanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej,
- likwidacji małych zbiorników wodnych i starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
- lokalizacji obiektów hodowlanych - posługujących się metodą bezściółkową nie przekraczającą 50 DJP,
- likwidacji zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych,
- umieszczania tablic reklamowych poza obszarami zabudowy,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- wydobywania skał, minerałów, torfu oraz niszczenia gleb.

Zakazy te nie dotyczą m.in. inwestycji realizowanych na cele publiczne, wydobywania kopalin pospolitych na powierzchni nie przekraczającej 2 ha przy przewidywanym rocznym wydobywaniu do 20 000 m³, bez użycia materiałów wybuchowych.

Wokół proponowanej granicy NPK projektowane jest utworzenie otuliny, która obejmuje obszar od granicy projektowanego powiększenia NPK do drogi krajowej nr 60.

4.2. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy Prawo ochrony środowiska

Według art.135 ustawy Prawo ochrony środowiska, na podstawie wniosków wynikających z postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko lub przeglądu ekologicznego, wojewoda lub rada powiatu wokół takich obiektów jak: oczyszczalnia

ścieków, składowisko odpadów komunalnych, kompostownia, trasy komunikacyjne, lotnisko, linie i stacje elektroenergetyczne oraz instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne tworzy obszar ograniczonego użytkowania.

Dla zrealizowanych na terenie gminy Wąsewo przedsięwzięć z zakresu infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, w tym dla wysypiska odpadów w m. Króle (d. Brzezienko Rościszewskie), oczyszczalni ścieków w m. Wąsewo i dla istniejących tras komunikacyjnych nie zostały wyznaczone obszary ograniczonego użytkowania zgodnie z art. 135 ustawy Prawo ochrony środowiska. Art. 130 ww. Ustawa pozwala jednak na ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości w celu ochrony zasobów środowiska na podstawie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Na terenie gminy znajduje się napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 220kV, wraz z pasem technologicznym o szerokości 50 m (pas terenu po 25 m w obie strony od osi linii). W pasie technologicznym, m.in. zakazuje się wprowadzania zabudowy związanej ze stałym pobytem ludzi. W przypadku lokalizacji w sąsiedztwie ww. linii budowli zawierających materiały niebezpieczne pożarowo lub strefy zagrożenia wybuchem i stacji paliw, powinny znajdować się one w większej odległości od przewodów linii niż granica pasa technologicznego, zgodnie z *obowiązującymi przepisami*. Warunki lokalizacji wszelkich obiektów w pasie technologicznym, jak również nasadzenia roślin, należy uzgadniać z właścicielem linii, tj. z Polskimi Sieciami Elektroenergetycznymi Sp. z o.o..

4.3. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy Prawo wodne

Według ustawy Prawo wodne celem ochrony wód jest utrzymywanie lub poprawa jakości wód, biologicznych stosunków w środowisku wodnym i na obszarach zalewowych. Ochrona wód polega na unikaniu, eliminacji i ograniczeniu zanieczyszczenia wód oraz zapobieganiu niekorzystnym zmianom naturalnych przepływów wody albo naturalnych poziomów zwierciadła wody.

Zgodnie z ww. Ustawą wokół ujęć wód podziemnych i stacji uzdatniania wód wyznacza się strefę ochrony bezpośredniej oraz w zależności od potrzeb strefę ochrony pośredniej (jeżeli jest to uzasadnione lokalnymi warunkami hydrogeologicznymi, hydrologicznymi i geomorfologicznymi). Powyższa ustawa określa zasady ochrony wód powierzchniowych i podziemnych w rozdziale 1, dziale III.

Dla wszystkich ujęć wody w gminie, w celu zapobieżenia zanieczyszczenia wód podziemnych, zostały utworzone strefy ochrony bezpośredniej (w m. Wąsewo, Brzezienko, Bartosy, Przyborowie, Majdan Suski, Rząśnik Włociański) na podstawie decyzji wodnoprawnych. Na terenie stref ochrony bezpośredniej obowiązują przepisy ustawy Prawo Wodne art. 53. Teren ochrony bezpośredniej ujęcia wód podziemnych obejmuje grunty, na których jest usytuowane ujęcie wody oraz otaczający je pas gruntu o szerokości od 8 m do 10 m przy studniach wierconych, licząc od zarysu budowli i urządzeń służących do poboru wody. Są to tereny ogrodzone, wyłączone z jakiegokolwiek użytkowania.

Dla znajdujących się na terenie gminy ujęć wód podziemnych odstąpiono od wystąpienia z wnioskiem do dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej o ustanawianie strefy ochrony pośredniej ujęcia wód, na podstawie ustaleń zawartych w dokumentacji hydrogeologicznej tych ujęć.

Na terenie gminy Wąsewo znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych w utworach trzeciorzędowych – Subniecka Warszawska – GZWP 215 A oraz Główny Zbiornik Wód Podziemnych w utworach czwartorzędowych – GZWP 221 - Zbiornik Doliny Kopalnej Wyszaków. Prawny obszar ochrony zbiorników wód śródlądowych ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej na podstawie planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza. Plan ten nie został jednak sporządzony, nie ma więc obecnie możliwości ustanowienia takiej formy ochrony.

4.4. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych

Ochrona gruntów rolnych i leśnych na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych polega m.in. na zapobieganiu przeznaczania tych gruntów na inne cele, a także na zapobieganiu procesom degradacji, rekultywacji gruntów na cele rolnicze lub leśne, zachowaniu torfowisk i oczek wodnych (naturalne zbiorniki wodne do 1 ha).

Na obszarze gminy Wąsewo ograniczaniu przeznaczania gruntów na cele nierolnicze i nieleśne podlegają:

- użytki rolne klasy III (pochodzenia mineralnego i organicznego), gdy zwarty obszar projektowany do zmiany przeznaczenia wynosi ponad 0,5 ha – wymagają uzyskania zgody ministra właściwego do spraw rozwoju wsi,
- lasy należące do Skarbu Państwa - wymaga uzyskania zgody właściwego ministra do spraw środowiska,
- pozostałe grunty leśne – wymagają uzyskania zgody marszałka województwa.

4.5. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o lasach

Na terenie gminy Wąsewo znajdują się lasy kwalifikujące się do uznania za lasy ochronne zgodnie z art. 15 ustawy o lasach: „chronią glebę przed zmywaniem lub wyjałowieniem, powstrzymują osuwanie się ziemi; chronią zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulują stosunki hydrologiczne w zlewni oraz na obszarach wododziałów; ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków; stanowią drzewostany nasienne lub ostoje zwierząt i stanowiska roślin podlegających ochronie gatunkowej; mają szczególne znaczenie przyrodniczo-naukowe.”

Na podstawie niniejszej ustawy na terenie gminy Wąsewo szczególnej ochronie podlegają lasy położone w nadleśnictwie Wyszaków, leśnictwo Długosiodło. Zajmują obszarów podmokłych. Zostały wyznaczone decyzją Ministra w celu ochrony zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, regulacji stosunków hydrologicznych w zlewni rzeki Kabat.

Ponadto Decyzją Ministra Środowiska wyznaczono lasy wodochronne w Nadleśnictwie Ostrów Mazowiecka, Leśnictwo Trynosy.

4.6. Obiekty i tereny objęte ochroną na mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

4.6.1. Obiekty i obszary objęte Wojewódzką Ewidencją Zabytków

Tabela nr 13 Obiekty zabytkowe objęte Wojewódzką Ewidencją Zabytków

Lp.	Typ obiektu	Nazwa obiektu	Miejscowość	Nr rej.	Chronologia
1.	architekton.	Dom mieszkalny	Brudki Stare 78		
2.	architekton.	Młyn	Brudki Stare		
3.	architekton.	Dwór murowany	Trynosy Osiedle	na terenie A-517	
4.	architekton.	Stodoła murowana	Trynosy Osiedle		
5.	architekton.	Murowany kościół paraf. p.w. Narodzenia NMP; arch. Józef Pius Dziekoński	Wąsewo	A-488	1912 – 1920 odbud. 1949
6.	architekton.	Kaplica cmentarna	Wąsewo	A-538	
7.	architekton.	Plebania	Wąsewo		pocz. XX w.
8.	Cmentarz parafialny	Najstarsza część cmentarza rzymsko-katolickiego (z pomnikami w kształcie obelisków: żeliwnym z 1869r. i betonowym z 1898r.)	Wąsewo	A-538	2 poł. XIX w.

9.	<i>cmentarz</i>	<i>Cmentarz z okresu I wojny światowej</i>	<i>Brzezienko Stare</i>		<i>2 dziesięciolec. XX w.</i>
10.	założenie parkowe	Ewidencja parku dworskiego	Trynosy Osiedle	A-517	1 poł. XIX w. – 1907

W stosunku do obiektów ujętych w rejestrze zabytków ustanowiono strefy ochrony konserwatorskiej układów przestrzennych (B):

Strefa B1 dla terenu parku dworskiego w Trynosach Osiedlu; ochronie podlega układ przestrzenny i istniejący starodrzew. Wszelka działalność inwestycyjna wymaga uzgodnienia z *Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Warszawie, Delegatura w Ostrołęce*.

Strefa B2 dla terenu kościoła parafialnego w Wąsewie.

Strefa B3 dla terenu najstarszej części cmentarza rzymsko-katolickiego w Wąsewie.

Strefy krajobrazu kulturowego (K) obejmują strefy B poszerzone o pas terenu o szerokości 50 m wokół działek, na których znajdują się obiekty ujęte w rejestrze zabytków. W pasie tym obowiązuje zakaz lokalizacji obiektów produkcyjnych, zwłaszcza uciążliwych dla otoczenia o agresywnych formach przestrzennych.

Strefy obserwacji archeologicznej (W) obejmują wszystkie znajdujące się na terenie gminy, zewidencjonowane, stanowiska archeologiczne oraz cmentarz rzymsko-katolicki w Wąsewie.

4.6.2. Obiekty zabytkowe o wysokich wartościach historycznych i kulturowych znajdujące się w *Gminnej Ewidencji Zabytków*

Gminna Ewidencja Zabytków obejmuje:

- *obiekty ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (Tabela 13)*
- *pozostałe obiekty zabytkowe o wysokich wartościach historycznych i kulturowych (Tabela 14)*
- *stanowiska archeologiczne (Tabele 15 - 19)*

Tabela nr 14 Pozostałe obiekty zabytkowe o wysokich wartościach historycznych i kulturowych

L.p.	Obiekt	Charakterystyka obiektu	Adres	Chronologia	Uwagi
1.	dom	budynek drewniany	Bagatele nr 31	po 1910	<i>zweryfikowany</i>
2.	dom	budynek drewniany	Czesin nr 5	lata 20 XX w.; przen. z Osuchowa	<i>zweryfikowany</i>
3.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Czesin nr 9</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
4.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Dalekie nr 6</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
5.	dom	budynek drewniany	Dalekie nr 13	1920	<i>zweryfikowany</i>
6.	dom	budynek drewniany	Dalekie nr 20	ok. 1920	<i>zweryfikowany</i>
7.	<i>kapliczka</i>	<i>krzyż drewniany</i>	<i>Dalekie 21</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
8.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Grądy nr 5</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
9.	dom	budynek drewniany	Grądy nr 23	1936	<i>zweryfikowany</i>
10.	dom	budynek drewniany	Grądy nr 43	lata 30 XX w.	<i>zweryfikowany</i>
11.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Grądy nr 44</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
12.	dom	budynek drewniany	Grębki nr 17	pocz. XX w.	<i>zweryfikowany</i>
13.	dom	budynek drewniany	Jarząbka nr 6	1935	<i>zweryfikowany</i>
14.	dom	budynek drewniany	Jarząbka nr 7	1918	<i>zweryfikowany</i>
15.	dom	budynek drewniany	Jarząbka nr 18	lata 20 XX w.	<i>zweryfikowany</i>
16.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Jarząbka nr 19</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
17.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Jarząbka nr 23</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>
18.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Leśniczówka Czary</i>	<i>1936r.</i>	<i>uzupełniony</i>
19.	<i>dom</i>	<i>budynek drewniany</i>	<i>Majdan Suski nr 1</i>	<i>1 poł. XX w.</i>	<i>uzupełniony</i>

20.	dom	budynek drewniany	Majdan Suski nr 2	1947	zweryfikowany
21.	dom	budynek drewniany	Mokrylas nr 13	1 poł. XX w.	uzupełniony
22.	dom	budynek drewniany	Mokrylas nr 18	1 poł. XX w.	uzupełniony
23.	dom	budynek drewniany	Mokrylas nr 23	1 poł. XX w.	uzupełniony
24.	dom	budynek drewniany	Nowe Brudki nr 1	lata 20 XX w.	zweryfikowany
25.	dom	budynek drewniany	Przedświt nr 19	1 poł. XX w.	uzupełniony
26.	dom	budynek drewniany	Przedświt nr 33	1 poł. XX w.	uzupełniony
27.	dom	budynek drewniany	Przedświt nr 48	1 poł. XX w.	uzupełniony
28.	dom	budynek drewniany	Przedświt nr 50	1 poł. XX w.	uzupełniony
29.	dom	budynek drewniany	Przedświt nr 51	1920	zweryfikowany
30.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 4	lata 30 XX w.	zweryfikowany
31.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 11	1 poł. XX w.	uzupełniony
32.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 12	1 poł. XX w.	uzupełniony
33.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 16	1 poł. XX w.	uzupełniony
34.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 18	lata 20 XX w.	zweryfikowany
35.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 24	pocz. XX w.	zweryfikowany
36.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 25	koniec XIX w.	zweryfikowany
37.	dom	budynek drewniany	Rososz nr 35	pocz. XX w.	zweryfikowany
38.	dom	budynek drewniany	Ruda nr 5	1 poł. XX w.	uzupełniony
39.	dom	budynek drewniany	Ruda nr 8	pocz. XX w.	zweryfikowany
40.	dom	budynek drewniany	Ruda nr 10	lata 20 XX w.	zweryfikowany
41.	dom	budynek drewniany	Ruda nr 16	1922	zweryfikowany
42.	dom	budynek drewniany	Ruda nr 17	lata 30 XX w.	zweryfikowany
43.	pofolwarcz. bud. gosp.	murowany	Rynek	po 1900 r	zweryfikowany
44.	d.gorzelnia	budynek murowany	Trynosy Osiedle		uzupełniony
45.	kapliczka	murowana	Trynosy Osiedle	2 poł. XX w.	uzupełniony
46.	grób wojenny	pomnik	Trynosy Osiedle	1944	uzupełniony
47.	dom	budynek drewniany	Wąsewo, ul. Goworowska 9	1 poł. XX w.	uzupełniony
48.	dom	budynek drewniany	Wąsewo, ul. Goworowska 14	1 poł. XX w.	uzupełniony
49.	dom	budynek drewniany	Wąsewo, ul. Goworowska 16	1 poł. XX w.	uzupełniony
50.	dom	budynek drewniany	Wąsewo, ul. Goworowska 18	1 poł. XX w.	uzupełniony
51.	dom	budynek drewniany	Wąsewo, ul. Goworowska 22	1 poł. XX w.	uzupełniony
52.	kapliczka	murowana	Wąsewo	pocz. XX w.	zweryfikowany
53.	dom	budynek drewniany	Wysocze nr 14	1 poł. XX w.	uzupełniony
54.	dom	budynek drewniany	Wysocze nr 15	1 poł. XX w.	uzupełniony
55.	dom	budynek drewniany	Wysocze nr 19	1 poł. XX w.	uzupełniony
56.	dom	budynek drewniany	Wysocze nr 28	1 poł. XX w.	uzupełniony
57.	dom	budynek drewniany	Wysocze nr 30	1 poł. XX w.	uzupełniony
58.	dom	budynek drewniany	Wysocze nr 36	1 poł. XX w.	uzupełniony
59.	dom	budynek drewniany	Zastawie nr 2	lata 20 XX w.	zweryfikowany
60.	dom	budynek drewniany	Zastawie nr 3	1 poł. XX w.	uzupełniony
61.	dom	budynek drewniany	Zastawie nr 4	1 poł. XX w.	uzupełniony
62.	dom	budynek drewniany	Zastawie nr 15	lata 30 XX w.	zweryfikowany
63.	dom	budynek drewniany	Zastawie nr 21	1 poł. XX w.	uzupełniony

4.6.3. Stanowiska archeologiczne będące w Gminnej Ewidencji Zabytków

Tabela nr 15 Obszar AZP 43-72

Lp.	Nr stan. na obszarze	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Kultura	Chronologia
1.	1	Wąsewo	1		średniowiecze / późne średniowiecze

2.	2	Wąsewo	2		średniowiecze / późne średniowiecze okres nowożytny
3.	3	Wąsewo	3		wczesne średniowiecze późne średniowiecze
4.	4	Wąsewo	4		epoka kamienia wczesne średniowiecze
5.	5	Wąsewo	5		późne średniowiecze
6.	6	Wąsewo	6		okres wpl. rzymskich późne średniowiecze
7.	7	Króle	1		średniowiecze / późne średniowiecze
8.	8	Wąsewo	7		późne średniowiecze
9.	9	Wąsewo	8		późne średniowiecze
10.	10	Zastawie	1		wczesne średniowiecze późne średniowiecze
11.	11	Wąsewo	9		wczesne średniowiecze średniowiecze
12.	12	Ulasek	1		późne średniowiecze okres wpl. rzymskich
13.	21	Brzezienko	1		wczesne średniowiecze średniowiecze / późne średniowiecze
14.	22	Brzezienko	2		średniowiecze
15.	23	Mokrylas Szlach.	1		epoka kamienia średniowiecze
16.	24	Wąsewo	10		średniowiecze
17.	25	Zastawie	2		okres wpl. rzymskich późne średniowiecze
18.	26	Zastawie	3		okres wpl. rzymskich średniowiecze
19.	27	Zastawie	4		mezolit okres wpl. rzymskich
20.	28	Brzezienko	3		okres wpl. rzymskich średniowiecze
21.	32	Zastawie	5		okres wpl. rzymskich średniowiecze
22.	33	Zastawie	1		okres wpl. rzymskich
23.	34	Króle	2		okres wpl. rzymskich wczesne średniowiecze średniowiecze / późne średniowiecze

Tabela nr 16 Obszar AZP 43-73

Lp.	Nr stan. na obszarze	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Kultura	Chronologia
1.	1	Bagatele	1		epoka kamienia okres wpl. rzymskich późne średniowiecze
2.	2	Bagatele	2		okres wpl. rzymskich
3.	3	Bagatele	3		okres wpl. rzymskich późne średniowiecze
4.	4	Bagatele	4		epoka kamienia wczesne średniowiecze późne średniowiecze
5.	5	Bagatele	5		epoka kamienia późne średniowiecze
6.	6	Bagatele	6		epoka kamienia
7.	7	Rząśnik Włociański	1		okres wpl. rzymskich średniowiecze późne średniowiecze
8.	8	Rząśnik Włociański	2		okres wpl. rzymskich

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wąsewo
Uwarunkowania rozwoju

					późne średniowiecze
9.	9	Dalekie	1		późne średniowiecze
10.	10	Wąsewo Kolonia	1		okres wpl. rzymskich
11.	11	Wąsewo Kolonia	2		epoka kamienia
					okres wpl. rzymskich
					średniowiecze
12.	12	Wąsewo Kolonia	3		epoka kamienia
13.	13	Wąsewo Kolonia	4		epoka kamienia
					okres wpl. rzymskich
14.	14	Wąsewo Kolonia	5		Średniowiecze
					późne średniowiecze
15.	15	Wąsewo Kolonia	6		epoka kamienia
16.	16	Wąsewo Kolonia	7		okres wpl. rzymskich
					późne średniowiecze
17.	17	Wysocze	1		epoka kamienia
18.	18	Wysocze	2		okres wpl. rzymskich
					późne średniowiecze
19.	19	Wysocze	3		epoka kamienia
					okres wpl. rzymskich
20.	20	Zgorzałowo	1		okres wpl. rzymskich
21.	21	Zgorzałowo	2		późne średniowiecze
					okres nowożytny
22.	22	Kaczeniec	1		okres nowożytny
23.	23	Przyborowie	1		średniowiecze
					okres nowożytny
24.	24	Przyborowie	2		epoka kamienia
25.	26	Trynosy	2		okres wpl. rzymskich
26.	28	Rynek	1		okres wpl. rzymskich
					wczesne średniowiecze
					późne średniowiecze
27.	29	Trynosy	4		okres wpl. rzymskich

Tabela nr 17 Obszar AZP 44-72

Lp.	Nr stan. na obszarze	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Kultura	Chronologia
1.	1	Brudki Stare	1		
2.	2	Brudki Stare	2		
3.	3	Brudki Nowe	1		
4.	4	Brudki Nowe	2		
5.	5	Przedświt	1		
6.	7	Przedświt	2		
7.	8	Brudki Stare	3		
8.	9	Brudki Stare	4		
9.	10	Brudki Stare	5		
10.	11	Brudki Stare	6		
11.	12	Majdan Suski	1		
12.	26	Przedświt	3		

Tabela nr 18 Obszar AZP 44-73

Lp.	Nr stan. na obszarze	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Kultura	Chronologia
1.	5	Choiny	1	osada	okr. nowożytny
2.	6	Ruda	1	osada (trzcieniecka)	wcz. epoka brązu
				śląd osad.	okr. nowożytny
3.	7	Choiny	2	śląd osad.	okres wpl. rzymskich

				śląd osad.	okr. nowożytny (XIXw)
4.	8	Choiny	3	śląd osad.	epoka brązu.
				śląd osad.	okr. nowożytny
5.	9	Choiny	4	osada	okres wpl. rzymskich
				osada	wczesne średniowiecze
6.	10	Choiny	5	osada	mł. okres przedrzy. /wcz. okres wpływów rzymskich
				śląd osad.	późne średniowiecze
				osada	późne średniow. /okr. Nowożyt.
7.	11	Choiny	6	śląd osad. (przeworska)	okres wpl. rzymskich
8.	12	Grądy	1	śląd osad. (przeworska)	okres wpl. rzymskich
				osada	wczesne średniowiecze
9.	13	Choiny	7	osada (przeworska)	mł. okres przedrzy. /wcz. okres wpływów rzymskich
10.	14	Grądy	2	osada	okr. nowożytny (XVI-XVII w.)
11.	15	Bagatele	7	śląd osad. ceramiki sznurowej	późny neolit
12.	16	Bagatele	8	osada	okres wpl. rzymskich
				osada	wczesne średniow. (IX-XIII w.)
				osada	okr. nowożytny (XVI-XVII w.)
13.	17	Bagatele	9	śląd osad. (łużycka)	epoka brązu
14.	18	Brudki Nowe	3	śląd osad.	okres nowożytny
15.	19	Brudki Nowe	4	śląd osad. (niemeńska)	neolit
				śląd osad.	okres nowożytny
16.	20	Brudki Nowe	5	osada (trzcieniecka)	wcz. epoka brązu.
17.	21	Rząśnik Majdan	1	osada	późne średniowiecze (XIV-XV w.)
18.	22	Rząśnik Majdan	2	osada (łużycka)	epoka brązu
				śląd osad.	okr. nowożytny
19.	23	Rząśnik Majdan	3	śląd osad.	starożytność
				osada (grobow kloszowych)	wczesna epoka żelaza
20.	24	Rząśnik Majdan	4	osada (niemeńska)	neolit
21.	25	Ruda	2	cmentarzysko (ceramiki sznurowej)	neolit
22.	26	Ruda	3	śląd osad. (niemeńska)	neolit
				osada	późne średn. (XIV - XV w.)
				śląd osad.	okr. nowożytny
23.	27	Jarząbka	1	śląd osad.	starożytność
				śląd osad.	okr. nowożytny
24.	28	Ruda	4	osada (trzcieniecka)	wczesna epoka brązu
				osada (grobow kloszowych)	wczesna epoka żelaza
				osada	okres wpl. rzymskich
25.	29	Choiny	8	śląd osad.	epoka kamienia
				śląd osad. (łużycka)	epoka brązu
26.	30	Jarząbka	2	osada	okr. nowożytny
27.	31	Grądy	3	osada	okr. nowożytny

Tabela nr 19 Obszar AZP 45-73

Lp.	Nr stan. na obszarze	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Kultura	Chronologia
1.	9	Grębki	1	osada (starożytność)	nieokreślona
				osada	epoka kamienia/ epoka brązu
				osada (trzcieniecka)	wczesna epoka brązu
				osada (grobow kloszowych)	
				osada	wczesne średniowiecze (X-XIII w)
2.	10	Grębki	2	osada	okr. nowożytny

3.	11	Grębki	3	osada (starożytność)	nieokreślona
				osada (trzcinińska)	wczesna epoka brązu
				śląd osad.	okr. nowożytny
4.	13	Ruda	1	osada (starożytność)	nieokreślona
				osada (łużycka)	
				osada	późne średniowiecze/ okres nowożytny (XV - XVI w.)
5.	14	Grębki	2	śląd osad.	mezolit
				osada	okres nowożytny (XVI - XIX w.)
6.	15	Grębki	3	osada (łużycka)	
				osada	okres nowożytny (XVI - XVIII w.)
7.	16	Grębki	1	osada (łużycka)	
8.	17	Grębki	4	śląd osad. (łużycka)	okres nowożytny (XVI - XVII w.)

5. STAN PRAWNY GRUNTÓW

Struktura władania gruntami

Według danych ewidencyjnych na dzień 01.01.2006r. gmina Wąsewo zajmowała powierzchnię ogółem 11 943 ha, w tym użytki rolne stanowiły 8 596 ha (ok. 72%), grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - 2 919 ha (ok. 25%), grunty zabudowane i zurbanizowane - 311 ha (2,6%), nieużytki - 102 ha (ok. 1%) i tereny różne - 15 ha (0,1%).

Przeważająca część użytków rolnych gminy Wąsewo stanowi własność bądź znajduje się we władaniu osób fizycznych. Skupiają one 7 949³ ha. Grunty osób fizycznych stanowią również grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione (1 197 ha), a także nieużytki (69 ha). Znaczna ilość gruntów należy do Własności Rolnej Skarbu Państwa, która przejęła je po państwowych gospodarstwach rolnych. Stanowią one łącznie 2 329 ha, w tym użytki rolne 526 ha, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione zajmują 1 690 ha, grunty zabudowane i zurbanizowane 100 ha, natomiast nieużytki 13 ha.

Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste zajmują 86 ha, grunty gminy i związków międzygminnych - 173 ha (z czego około 80% stanowią drogi), grunty, które są własnością województwa, osób prawnych oraz grunty, których właściciele są nieznani - 10 ha, grunty spółdzielni - 5 ha, grunty kościołów i związków wyznaniowych - 6 ha, grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie - 43 ha (z czego 72% stanowią drogi), grunty województw w użytkowaniu wieczystym pozostałych osób - 4 ha, grunty będące przedmiotem własności i władania pozostałych osób - 65 ha.

³ według stanu na dzień 01.01.2006r.

Tabela nr 20 Własność gruntów gminy Wąsewo, stan na 01.01.2006r.

Wyszczególnienie gruntów / Własność	Pow. ogólna w ha	Użytki rolne							Grunty leśne oraz zadrzew. i zakrz.		Grunty zabudowane i zurbanizowane						Nie użyt ki	Tereny różne	
		Grunty orne	Sady	Łąki trwałe	Pastw. trwałe	Gr. rolne zabud.	Gr. pod stawami	Rowy	Lasy	Gr. zadrz. i zakrz.	Tereny mieszk.	Tereny przemysłowe	Zurb. tereny niezab.	Ter. rekre. wypocz.	Tereny komunik.				Użytki kopal.
														Drogi	Koleje				
Gr. wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	209	165		8	17	3		1	5									10	
Gr. w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego L.P.	1738	12		6	8				1683			1		28					
Gr. w trwałym zarządzie państ. jedn. organiz. z wyłącz. gr. PGL	74							8						66					
Gr. wchodzące w skład zasob. nieruch. Sk. Państwa z wyłącz. gr. przekazanych w trwały zarząd	40	24		1	1		8				1			1			3	1	
Pozostałe gr. Skarbu Państwa (SP)	268	251			7	2	4		2									2	
RAZEM: Gr. SP z wyłącz. gruntów przekazanych w użytk. wieczyste	2329	452		15	33	5	12	9	1688	2	1	1		95			3	13	
Gr. SP w użytk. wiecz. osób fiz.	34	26		1														7	
Gr. SP w użytk. wieczystym państwowych osób prawnych.	33	1													14		3		15
Gr. SP w użytk. wieczystym pozost. osób	19	2					1										16		
RAZEM: Gr. SP przek. w użytk. wiecz.	86	29		1			1							14			19	7	15
RAZEM: Gr. nty wchodz. w skład gm. zasobu nieruchom. z wyłącz. gr. przek. w trw. zarząd=gr. gmin i zw. międzygm.	173	12			2	4		6	2					138				9	
RAZEM: Grunty, które są własn. województwa, osób prawnych oraz gr., których właściciele są nieznan	10	10																	
Gr. osób fizycznych wchodz. w skład gospodarstw rolnych	9103	6358	94	582	606	178		28	1181	2	1	1		1			2	69	
Gr. osób fizycz. nie wchodz. w skl. gospodarstw rolnych	119	66	3	9	11	14			14		2								
RAZEM: Gr. osób fizycznych	9222	6424	97	591	617	192		28	1195	2	3	1		1			2	69	
RAZEM: Pozostałe gr. spółdzielni	5	3																	
RAZEM: Gr. kościołów i zw. wyznan.	6	2		2		1							1						
Gr. wchodz. w skład powiat. zasobu nieruch. z wyłącz. przek. w trw. zarząd	31														31				
Gr. powiatów przekazane w trw. zarząd oraz gr., których właściciele są nieznan	12								9									3	
RAZEM: Gr. powiatów z wyłącz. gr. przekazanych w użytkowanie	43								9						31			3	
RAZEM: Gr. województw w użytkow. wiecz. pozostałych osób	4	4																	
Gr. spółek prawa handlowego	58	22	1	2	1	1	9		20								1	1	
Pozostałe gr. spośród gr. będących przedmiotem własności i władania osób nie wymienionych w w/w pkt	7	4			1	1			1										
RAZEM: Gr. będące przedmiotem własności i władania osób nie wymienionych w w/w pkt	65	26	1	2	2	2	9		21								1	1	
RAZEM: powierzchnia ewidencyjna	11 943	6 962	98	611	654	206	22	43	2915	4	4	1	1	265	14	25	102	15	
RAZEM: powierzchnia geodezyjna	11 950	6 962	98	611	654	206	22	43	2915	4	4	1	1	265	14	25	102	15	

Źródło danych: Urząd Gminy Wąsewo, 2007r. (Starostwo Powiatowe, wykaz gruntów)

6. CZYNNIKI DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNE ORAZ GOSPODARCZE

Założenia demograficzne

W gminie Wąsewo liczba ludności wynosi ogółem 4 713 mieszkańców - według stanu na 9 stycznia 2007 rok⁴. Największym sołectwem gminy jest Wąsewo, które zamieszkuje łącznie z mieszkańcami wsi Wąsewo Lachowiec 631 osób. Najmniejszymi sołectwami gminy są natomiast: Jarząbka, Choiny, Króle i Ruda, które zamieszkuje odpowiednio: 40, 59 i po 66 osób.

Tabela nr 21 Statystyka ludności – mieszkańcy zameldowani na stałe (stan na 09.01.2007r.)

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców	Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców
1.	Bagatele	127	17.	Przyborowie	221
2.	Bartosy	84	18.	Rososz	97
3.	Brudki Nowe	70	19.	Ruda	66
4.	Brudki Stare	311	20.	Rynek	75
5.	Brzezenko	220	21.	Rząśnik Majdan	91
6.	Choiny	59	22.	Rząśnik Szlachecki	126
7.	Czesin	88	23.	Rząśnik Włociański	124
8.	Dalekie	88	24.	Trynosy	84
9.	Grądy	264	25.	Trynosy Osiedle	272
10.	Grębki	69	26.	Ulasek	87
11.	Jarząbka	40	27.	Wąsewo	591
12.	Króle	66	28.	Wąsewo Kolonia	115
13.	Majdan Suski	69	29.	Wąsewo Lachowiec	40
14.	Modlinek	76	30.	Wysocze	226
15.	Mokrylas	176	31.	Zastawie	231
16.	Przedświt	300	32.	Zgorzałowo	160
Razem:					4713

Źródło danych: Urząd Gminy Wąsewo, 2007r.

W ostatnich latach liczba ludności w gminie zmniejszała się średnio o około 1% rocznie, w 2002r. osiągnęła stan zbliżony do wielkości z 1995r.

Przyrost naturalny w gminie, od 1998r.⁵ osiągał wartości ujemne, oprócz lat: 2000r. i 2002r. W 2005r. osiągnął najniższą wartość: -32 (-6,9 na 1000 osób), natomiast ogólnie można zauważyć w ostatnich latach stałą tendencję wyższej umieralności w stosunku do urodzeń.

Od 1996r. saldo migracji jest ujemne, najniższe wartości odnotowano w 1997r. i 2000r. (ok. - 60 osób), w latach 2002, 2004-2005 utrzymywało się na poziomie ok. -18 osób, obecnie ponownie odnotowano zwiększenie wartości ujemnych do -35.

Gmina posiada rozwojowe źródła wzrostu ludności - zasoby siły roboczej. Ponad połowa (57,3%) ludności znajduje się w wieku produkcyjnym i około 23% ludności w wieku przedprodukcyjnym. Proces przyrostu liczby mieszkańców w gminie wiąże się z zapewnieniem zatrudnienia i odpowiedniego wykształcenia mieszkańców, co z kolei jest związane z zapewnieniem terenów w pełni uzbrojonych w infrastrukturę techniczną i społeczną.

Wskaźnik obciążenia demograficznego dla 2006r. wyniósł dla ludności w wieku przedprodukcyjnym - 74,6 osób, w wieku produkcyjnym - 86,4, natomiast w wieku poprodukcyjnym - 34,6 osób. Od 2002r. zauważa się tendencję malejącą wskaźnika obciążenia demograficznego dla wieku przedprodukcyjnego (ok. 13%) i poprodukcyjnego (ok. 6%) oraz wzrostową dla wieku produkcyjnego (ok. 13%).

⁴ dane z Urzędu Gminy Wąsewo

⁵ dane Głównego Urzędu Statystycznego - Bank Danych Regionalnych

Według danych zawartych w Aktualizacji „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego” opracowanych na podstawie prognozy demograficznej GUS do 2020 roku wynika, iż przyrost ludności w woj. mazowieckim będzie dokonywał się wyłącznie w podregionie warszawskim i będzie zauważalny dopiero po 2005r. Obszary wiejskie województwa będą wykazywały stały ubytek liczby mieszkańców.

W w/w Strategii prognozuje się w perspektywie najbliższych 15 lat, że nieznacznemu przyrostowi ludności towarzyszyć będą niekorzystne zmiany strukturalne – „zmniejszenie o 20% liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i wzrost o ponad 40% liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Liczebność osób w wieku produkcyjnym będzie wzrastać w przeciągu najbliższych 5 lat, po czym - zmniejszać, co z jednej strony złagodzi presję na rynek pracy, lecz może powodować szereg perturbacji, zwłaszcza dla systemów zabezpieczenia społecznego”.

Dla powiatu ostrowskiego prognoza ludności według wieku będzie kształtować się następująco:

- w 2010 roku liczba ludności wyniesie odpowiednio: 15,4 tys. w wieku przedprodukcyjnym, 46,6 tys. w wieku produkcyjnym i 15,4 tys. w wieku poprodukcyjnym,
- w 2020 r. odpowiednio: 13,7 tys., 43,8 tys., 18,1 tys.

Przyjmując powyższe tendencje prognostyczne za wzorcowe dla gminy Wąsewo można założyć, że ludność gminy:

- w wieku przedprodukcyjnym spadnie o około 20% i wyniesie w 2020 roku 835 osób,
- w wieku produkcyjnym liczba ludności wzrośnie do 2010r. o ok. 3,3% a następnie spadnie do 2020r. o ok. 6% osiągając wartości: 2693 i 2531 osób,
- w wieku poprodukcyjnym wzrośnie o około 42% i wyniesie w 2020r. ok. 1279 osób.

Jakość życia mieszkańców

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy zwraca się przede wszystkim uwagę na elementy jakości życia, które mają aspekt przestrzenny, ważny ze względu na sposób przestrzennego zagospodarowania gminy.

Podstawowym celem rozwoju każdej wspólnoty samorządowej jest osiągnięcie zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego zharmonizowanego ze środowiskiem przyrodniczym. Pierwszym krokiem do określenia możliwości realizacji tego celu jest analiza uwarunkowań, problemów i priorytetów, dotyczących rozwoju gminy oraz szans i zagrożeń, które wynikają z otoczenia.

Warunkiem powodzenia realizacji założeń zrównoważonego rozwoju jest aktywność każdego obywatela, który powinien być dobrze wyedukowany, zorganizowany oraz wychowany w poszanowaniu tradycji, kultury, przyrody jak też w szacunku dla poglądów i pracy innego obywatela. W gminie Wąsewo najważniejszą rolę pełni:

- rodzina, jako podstawowa komórka społeczna, dająca wychowanie w poszanowaniu tradycji i religii, rozbudzająca wrażliwość na otaczające zjawiska i potrzeby innych oraz kształtująca potrzeby kulturalne, umiejętność współżycia i współpracy z innymi, szacunek dla otaczającego środowiska i jego praw oraz rozbudzająca aktywność i pomysłowość dla samorealizacji jednostki,
- szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe, dające podstawy wiedzy oraz umiejętność współżycia i współpracy w większych grupach społecznych, kształtujące twórczy sposób podejścia do pracy oraz szacunek dla pracy innych,
- kościół, kształtujący postawy społeczne w poszanowanie dla religii i tradycji,
- organizacje młodzieżowe, w tym organizacje naukowe, ekologiczne, społeczne, organizacje religijne i kulturalne, zespoły sportowe, kształtujące umiejętność współdziałania w realizacji wspólnych celów,
- organizacje i struktury samorządowe, kształtujące umiejętności podejmowania decyzji.

Rynek pracy i bezrobocie

Za zagadnienia odnoszące się do sfery społeczno-gospodarczej, które w studium trzeba uwzględnić, należy uznać przede wszystkim uwarunkowania decydujące o jakości życia mieszkańców, w tym zwłaszcza o możliwości uzyskiwania godziwych dochodów z pracy.

Pozytywnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarczy gminy są jej wielkość i położenie w pobliżu miast: Ostrów Mazowiecka, Ostrołęka i Łomża.

Położenie gminy w bliskim sąsiedztwie miast jest dużym atutem. Wiązą się z tym takie korzyści jak m.in.: łatwość dostępu do pracy i usług zlokalizowanych w mieście, większa atrakcyjność inwestycyjna terenu gminy w odniesieniu do różnych form aktywizacji gospodarczej, duży rynek zbytu np. na produkty rolne.

Sytuacja na lokalnym rynku pracy jest zbliżona do przeciętnej w kraju. Jest ona trudna do oszacowania ze względu na brak szczegółowych danych zagregowanych w skali gminy.

Analiza rynku pracy opiera się raczej na fragmentarycznych danych kształtujących przyszłe tendencje rozwoju gminy:

- potencjalny zasób pracy w gminie stanowi 57,3% ogółu mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- ponad 75% mieszkańców gminy (dane za 2002r.) zamieszkuje gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego - działki rolnej. Gospodarstwa rolne są rozdrobnione, a opłacalność produkcji rolnej od wielu lat jest niska. Na terenie gminy występują jednak gospodarstwa rolne, które produkcję rolną opierają na przetwórstwie mleka lub usługach schładzania mleka na potrzeby Mazowieckiej Spółdzielni Mleczarskiej w Ostrowi Mazowieckiej,
- liczba pracujących osób na terenie gminy poza gospodarstwami indywidualnymi wynosi ponad 178. Trudno ustalić liczbę osób pracujących w firmach o zatrudnieniu do 5 osób i wyjeżdżających codziennie do pracy poza teren gminy. Natomiast oszacowanie liczby osób zatrudnionych w małych podmiotach można oprzeć na ogólnej liczbie jednostek zarejestrowanych w systemie REGON. Według ewidencji gminy w 2006r. w gminie było zarejestrowanych 216 podmiotów gospodarczych, które koncentrowały się głównie w największych miejscowościach. Porównując ilość podmiotów gospodarczych według danych BDR z poprzednimi latami obserwujemy wzrost ilości podmiotów gospodarczych do 2005r. średnio o 20 rocznie, natomiast w 2006r. nastąpił spadek o 26.

Stopa bezrobocia w gm. Wąsewo w ciągu kilku ostatnich lat zmniejsza się systematycznie. W 2006 roku na 2607 osób będących w wieku produkcyjnym zarejestrowanych bezrobotnych było 291 osób (11,2%).

Sytuacja bezrobotnych w gminie jest podobna do sytuacji w powiecie ostrowskim, gdzie największą grupę zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (32,3%) oraz podstawowym i gimnazjalnym (około 30,9%), zaś największą grupę bezrobotnych według wieku stanowią ludzie młodzi do 34 lat – około 54% ogółu bezrobotnych.

Według danych ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego (Aktualizacji) w woj. mazowieckim występuje największa w kraju liczba zarejestrowanych bezrobotnych – co 8 bezrobotny w Polsce jest mieszkańcem woj. mazowieckiego, a jednocześnie Mazowsze jest jednym z największych regionalnych rynków pracy (16% pracujących w Polsce). Bardzo poważnym problemem jest rosnąca liczba osób długotrwale pozbawionych pracy (67% ogółu bezrobotnych) oraz wysoka liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku (87% ogółu bezrobotnych). Niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, iż bezrobocie dotyka w coraz większym stopniu młodzież, zwłaszcza na wsi oraz osoby posiadające wykształcenie wyższe. Bardzo

wysoki udział ludności wiejskiej w ogólnej liczbie bezrobotnych świadczy o ogromie problemów wsi oraz stwarza groźbę marginalizacji i pauperyzacji jej społeczności. Korzystnym zjawiskiem jaki odnotowano w latach 2004-2005 to wzrost zatrudnienia i spadek bezrobocia.

W gminie Wąsewo istnieje szereg negatywnych zjawisk aktualnie kształtujących sytuację rynkową i mogących stać się w najbliższej perspektywie źródłem istotnych problemów. Należy do nich zaliczyć:

- małą aktywizację lokalnych, wiejskich rynków pracy wynikającą z wolnego tempa zmian związanych z przemianami i modernizacją rolnictwa,
- słaby rozwój form przedsiębiorczości, brak wypracowanych systemowych form przedsiębiorczości, brak wypracowanych systemowych rozwiązań promocji samozatrudnienia, kreowania i monitoringu przedsięwzięć wspomagających małą i średnią przedsiębiorczość.

Zmniejszenie bezrobocia próbuje się uzyskać poprzez podejmowane próby restrukturyzacji rolnictwa i obszarów wiejskich. Małe obszarowo gospodarstwa nie gwarantują możliwości uzyskania odpowiedniej wydajności pracy i dochodu rolniczego na poziomie zbliżonym do zarobków uzyskiwanych w pozostałych działach gospodarki narodowej.

Szansą dla gminy jest rozwój małej przedsiębiorczości wśród drobnych podmiotów gospodarczych oraz modernizacja gospodarstw rolnych.

7. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Możliwości rozwoju gminy Wąsewo zostały zarysowane w oparciu o analizę szans i zagrożeń wynikających z uwarunkowań zewnętrznych oraz słabych i mocnych stron uwarunkowań wewnętrznych. Poniżej przedstawione zostało syntetyczne zestawienie najważniejszych wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz.

Uwarunkowania zewnętrzne

S z a n s e

- przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego i korzystnej koniunktury gospodarczej m.in. na skutek reform i korzystnej sytuacji na rynkach międzynarodowych,
- położenie w bliskości miast: Ostrów Mazowiecka i Ostrołęka, przy tranzytowym szlaku komunikacyjnym z zachodu w kierunku przejść granicznych na Białoruś i na Litwę,
- przyspieszenie modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa w związku wejściem Polski do UE,
- wprowadzanie systemów wspomagania rozwoju małych i średnich przedsiębiorców,
- kontynuacja reform samorządowych,
- położenie w Obszarze Funkcjonalnym Zielone Płuca Polski,
- położenie południowej części gminy w Obszarze Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 – Puszcza Biała (PLB 140007)
- położenie w otoczeniu obszarów o dużych wartościach przyrodniczych i rekreacyjnych Puszczy Białej.

Z a g r o ż e n i a

- trwanie tendencji recesyjnych (natężenie procesów inflacyjnych, m.in. w wyniku niewłaściwej polityki gospodarczej, spowolnienia reform i niekorzystnej sytuacji na rynkach międzynarodowych),
- spowolnienie reform samorządowych,
- wolne tempo przemian i procesów modernizujących rolnictwo,
- brak wypracowanych systemowych rozwiązań promocji samozatrudnienia, kreowania i monitoringu przedsięwzięć wspomagających małą i średnią przedsiębiorczość,
- słabe bezpośrednie powiązania komunikacyjne z Warszawą,
- położenie w Obszarze Funkcjonalnym Zielone Płuca Polski oraz w Obszarze Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 – Puszcza Biała (PLB 140007),
- położenie w obszarze deficytu wody powierzchniowej.

Uwarunkowania wewnętrzne

Uwarunkowania wynikające z istniejącego zainwestowania (osadnictwo)

M o c n e s t r o n y

- tendencja wzrostowa działalności inwestycyjnej w gminie,
- duży udział budynków w dobrym stanie technicznym,
- przewaga zwartej zabudowy wiejskiej w części północnej gminy,
- wykształcony układ ośrodka gminnego.

S ł a b e s t r o n y

- niska intensywność działalności inwestycyjnej w gminie,
- braki w zakresie dostępności komunikacyjnej terenu,
- brak wyraźniejszych ośrodków koncentrujących podstawowe usługi we wsiach,
- rozproszona zabudowa w południowej części gminy.

Uwarunkowania wynikające z cech środowiska przyrodniczego i kulturowego

Mocne strony

- stosunkowo duży potencjał przyrodniczy,
- dobry stan środowiska w znacznej części gminy,
- bogata sieć cieków wodnych,
- zróżnicowany krajobraz,
- atrakcyjna rzeźba terenu,
- duża powierzchnia lasów,
- obecność złóż kruszyw naturalnych,
- atrakcyjne dla rekreacji rozległe obszary powyrobowiskowe wypełnione wodą,
- istnienie cennych obiektów przyrodniczych, w tym park w Trynosach z pomnikami przyrody,
- brak terenów zagrożonych powodzią oraz naturalnych form terenu zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych,
- duża liczba stanowisk archeologicznych dokumentujących ślady osadnictwa od neolitu po czasy nowożytne,
- zabytki architektury i budownictwa, zwłaszcza drewnianego, zabytki techniki, liczne kapliczki, figury i krzyże przydrożne.

Słabe strony

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych spowodowane m.in. brakiem kanalizacji w większości sołectw, do których został doprowadzony wodociąg,
- możliwość wystąpienia osuwisk na terenach poeksploatacyjnych;
- duża liczba stanowisk archeologicznych utrudniająca działalność inwestycyjną.

Uwarunkowania wynikające z infrastruktury technicznej

Mocne strony

- wystarczające zasoby wodne ujęć wody,
- dobry stan techniczny urządzeń wodociągowych,
- rozbudowana sieć wodociągowa,
- gminna oczyszczalnia ścieków,
- plan rozbudowy sieci kanalizacyjnej,
- wysypisko odpadów komunalnych,
- wystarczający stopień telefonizacji gminy,
- rozwinięta sieć energetyczna, pokrycie zapotrzebowania odbiorców prywatnych i przemysłowych,
- możliwość budowy sieci gazu ziemnego.

Słabe strony

- bardzo niski stopień skanalizowania gminy - brak systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- zły stan techniczny zbiorników na nieczystości płynne,
- nielegalne wysypiska śmieci,
- niski stopień wykorzystania paliw ekologicznych w gospodarstwach indywidualnych,
- brak sieci gazu ziemnego (programu gazyfikacji).

Uwarunkowania wynikające z dostępności komunikacyjnej

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • historyczne tradycje powiązań komunikacyjnych w skali kraju i regionu, • istniejąca linia kolejowa (nieczynna), • istniejąca infrastruktura drogowa, • położenie gminy przy drodze krajowej nr 60 o znaczeniu międzynarodowym, • sąsiedztwo z miastem Ostrów Maz., • stosunkowo dobry stan dróg w części północnej gminy, • duża gęstość dróg gminnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • problem utrzymania dotychczasowej infrastruktury komunikacyjnej na niezbędnym poziomie technicznym, • przebieg drogi krajowej nr 60 przecinającej w połowie gminę , • przebieg ruchu tranzytowego przez gminę, • duży odsetek dróg powiatowych w części południowej gminy oraz większość dróg gminnych o nawierzchni gruntowej.

Uwarunkowania wynikające z zasobów społeczno-gospodarczych i warunków życia ludności

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • znaczny (ponad 57 %) udział ludności w wieku produkcyjnym, • znaczny (23 %) udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, • znaczny udział gleb kompleksu pszennego dobrego, żytniego b. dobrego i żytniego dobrego zakwalifikowane do III-IV klasy bonitacyjnej, • ugruntowana produkcja zwierzęca oparta głównie na hodowli bydła mlecznego, • trwała współpraca części gospodarstw indywidualnych ze Spółdzielnią Mleczarską „Ostrowia” w Ostrowi Mazowieckiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • ujemny przyrost naturalny w gminie o tendencji spadkowej, • ucieczka młodych ludzi do miasta, • znaczna liczba bezrobotnych (ok. 11% ogółu w wieku produkcyjnym), • niska konkurencyjność drobnych firm (zwłaszcza handlu) działających na terenie gminy, • niska siła nabywcza ludności, • rozdrobnienie gospodarstw rolnych, • niska aktywizacja lokalnych, wiejskich rynków pracy.

Jako najważniejsze czynniki determinujące możliwości dalszego rozwój należy uznać: dobre połączenia komunikacyjne z innymi regionami, stosunkowo dobre warunki glebowo-rolnicze w północnej i środkowej części gminy oraz stosunkowo wysoką w skali regionu jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego. Szanse rozwojowe gminy Wąsewo należy wiązać głównie z rozwojem rolnictwa, funkcji obsługi mieszkańców gminy oraz obsługi transportu, m.in.: wzdłuż drogi krajowej nr 60, z rozwojem małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie związanej z produkcją żywności, a także funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych.

Jako główne priorytety polityki przestrzennej przyjęto w Planie rozwoju lokalnego gm. Wąsewo na lata 2004-2013, (Uchwała RG Wąsewo nr XIV/62/04 z dn. 20 października 2004r.) następujące działania:

- utworzenie lokalnych stref ekonomicznych w rejonach węzłów komunikacyjnych wzdłuż drogi krajowej nr 60;
- utworzenie terenów rozwoju małej przedsiębiorczości w rejonie miejscowości: Zastawie, Brudki Stare, Rzańnik Szlachecki, Grądy i Wąsewo;

- etapowe zagospodarowywanie terenów poeksploatacyjnych w Przyborowiu i Zgorzałowie dla potrzeb rekreacji;
- wykorzystanie walorów rekreacyjnych związanych z obecnością terenów cennych przyrodniczo, w tym Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 – Puszcza Biała;
- dążenie do zachowania i wprowadzania ładu przestrzennego na terenach zainwestowanych;
- poprawa stanu dróg w gminie.

8. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Z pisma Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 30.08.2006r. znak SRI.III. 7323-24/Os/2006 skierowanego do Wójta Gminy Wąsewo wynika, że w Zmianie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo należy uwzględnić ustalenia zawarte w „Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego” (Uchwała nr 65/2004 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004r.; Dz.Urz.Woj.Maz. nr 217, poz. 5811), a w szczególności dotyczące:

- przebudowy drogi krajowej nr 60 relacji Różan – Ostrów Maz. (klasa drogi – GP)⁶,
- budowy gazociągu wysokiego ciśnienia o znaczeniu lokalnym o przekroju Ø100 mm wraz ze stacją redukcyjno-pomiarową I stopnia,
- włączenia do europejskiej sieci Natura 2000 obszarów o najwyższych walorach przyrodniczych, obejmujących południową część gminy (obszar specjalnej ochrony ptaków o nazwie Puszcza Biała kod PLB140007).

ponadto za istotny element dla polityki przestrzennej województwa na obszarze gminy Wąsewo uznano:

- obszar predestynowany do objęcia ochroną prawną w postaci parku krajobrazowego obejmującego południową część gminy.

Powyższe zadania (za wyjątkiem wymienionego w drugim myślniku) zostały potwierdzone pismem Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 05.08.2009r. znak MBP.PP.7323-46/Os/2009 skierowanym do Wójta Gminy Wąsewo.

Do pozostałych inwestycji oraz obiektów i obszarów celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zlokalizowanych na terenie gminy Wąsewo należą:

- droga wojewódzka nr 627 relacji Ostrów Mazowiecka – Ostrołęka (klasa drogi – G),
- linia elektroenergetyczne wysokiego napięcia 220 kV relacji Miłosna – Ostrołęka,
- nieczynna jednotorowa linia kolejowa PKP relacji Ostrołęka – Małkinia ze znajdującym się na terenie sołectwa Przyborowie Kolonia nieczynnym przystankiem kolejowym.

⁶ z pisma GDDKiA z dn. 29.08.2006r. (znak: GDDKiA-O/WA-B.13-400P/202/06) wynika, iż Dyrekcja nie wykonuje żadnych opracowań studialnych ani koncepcyjnych mogących mieć wpływ na Zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wąsewo.